

גליזון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

ראש השנה

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

ראש השנה

- א ..... שבת אחת - סגולת שבת האחרונה של השנה
- א ..... סתרו יושר - אף ההסתרה מאתו יתברך היא
- ב ..... יום אחד בשנה - חשיבות ועבודת יום האחרון בשנה
- ד ..... אתה הוא מלכנו - יום המלכת ה' על כל העולם
- ז ..... אבינו אתה - שמחה גדולה כי אבינו שבשמים הוא הדין אותנו
- ט ..... פקדני בישועתך - שפע רב וישועות למעלה מדרך הטבע ביום הזה
- יא ..... סימנא טבא - יתנהג בהארת פנים ויזכה להארת פנים ממעל
- יג ..... פנה אל תפילת הערער - אף לתפילת הפחות שבישראל
- טו ..... ותנור אומר ויקם לך - עוצם וגודל כח התפילה בימים אלו
- יח ..... תמידים כסדרם - חשיבות התפילות הקבועות ביום זה
- יט ..... ופרנסה טובה וגזרות טובות - החובה והזכות להתפלל על עניני גשמיים
- כ ..... שערי דמעה - ענין הבכיה
- כא ..... שנה שרשה בתחילתה - יחשוב עצמו ברש וחסר כל
- כד ..... וחיל ורעדה יאחזון - יראה ופחד ממשפט ודין
- כו ..... וגילו ברעדה - השמחה והיראה משמשים גם יחד
- כז ..... תקעו בחודש שופר - גודל זמן התקיעות
- כח ..... ובשופר גדול יתקע - סגולת התקיעות ברוח ובגשם
- לב ..... וצדקה מעבירין - מעלת הצדקה בפרט בימים אלו

סדר ועימוד:

א.י.ש. אשדוד

טל: 052-7627127

באר הפרשה - ראש השנה

שבת אחת - סגולת שבת האחרונה של השנה

ונמשך בשבת שלפניו במקור מים החיים, ועל כן מבואר בשולחן ערוך (תכח ד), שלעולם קורין 'אתם נצבים' קודם ראש השנה, לפי שהוא מרמז על ראש השנה, ד'היום' דא ראש השנה (וזה"ק פנחס רלא), והראש השנה נרמז ונחקק בשבת שלפניו על כן קורין אותו בשבת הזה, והיינו ש'כולם עוברים לפניו בבני מרון מתחיל כבר בשבת זו', והערום יעשה בדעת לנצל כראוי שבת גדולה כזו.

הרה"ק בעל ה'תניא' זי"ע אמר משם רבו המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע משמיה קדישא של מרן הבעש"ט הק' זי"ע, שבשבת זו אין מברכין את החודש על אף שהיא שבת הקודמת לחודש תשרי, כי בשבת זו הקב"ה בכבודו ובעצמו מברך את החודש, ובכח 'ברכת החודש' זו אנו מברכין את כל שאר חדשי השנה (הובא בקובץ מכתבים לתהלים אהל יוסף יצחק ע' 193).

עוד איתא מהרה"ק רבי פנחס מקאריין זי"ע (אמ"פ אות תמב) שבעת סעודה שלישית נגזר איך יתנהגו עם האדם בל השבוע.

כתב הרה"ק ה'באר מים חיים' זי"ע (נצבים ד"ה אתם נצבים) 'כל הברכות והטובות והחסד שנעשה בכל ימי השבוע לכללות העולם או לאדם פרטי, הכל נעשה ונמשך בשבת קודש שלפניה... ונמצאת למד מזה שגם ביום הגדול והנורא עת משפט עמו ישראל בראש השנה והקצבת חיותם ופרנסותיהם ומוזנותיהם, הנה הכל נעשה

סתרו יושר - אף ההסתרה מאתו יתברך היא

איתא בגמרא (ר"ה כו:ו) שישעורו של השופר - כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן, עוד נפסק

א. וכך אמר הרה"ק הישמח ישראל מאלכסנדר זי"ע (נו"י סוף אות א) בשם צדיקים קדמונים, שכדוגמת המטה, כאשר מרימים אותו אף רק בקצהו, מתרומם כל המטה כולו, כמו כן בשבת זו בקצה השנה, על ידי שיתרומם ויתקרב אל בוראו ירומם בזה את כל השנה כולה, להפכה לטובה ולברכה.

ב. איתא ב'לבוש' (סי' תכח ד) שקריאת פרשת 'אתם נצבים' צריכה להיות בשבת קודם ראש השנה, לפי שנכתב בה רבות מענייני התשובה.

ג. עוד אמר, שלכן נקרא סעודה דזעיר אנפין - שצריך להיות קטן ושפל בעיני עצמו, והוסיף הרה"ק רבי שמערייל (ווארחיווקער) ז"ל - שהא בהא תליא, שבשעת סעודה שלישית אפשר לו לבקש על שפלות. ולכך יש לבקש בסעודה שלישית דשבת לפני ראש השנה שיזכה השי"ת להיות לו הכנעה ושפלות בראש השנה (שהרי אמרו [ר"ה כו:ו] בר"ה כ'מה דכייף אינש דעתיה טפי מעלי). וכך אמרו חז"ל (ר"ה טז:ו) 'כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה', ופירשו בתוס' (ד"ה שרשה) שמתוך שישראלים רשים - לבם נשבר, ומרחמים עליהם מן השמים.

ואכן, יש בזה חיזוק גדול לכל אחד ואחד, כי לפעמים בכניסת החג מרגיש בלבול המוח ואינו מסוגל להתרכז כראוי בעבודתו ותפילתו, והיצה"ר זה השטן מרקד כנגדו ומנסה להפילו לפח היאוש. אולם כל בר דעת ישמח על מצב זה, שהרי בזה מתקיים אצלו שרשה בתחילתה ועל כן יהא סמוך ובטוח שמתעשרת בסופה ברוחניות ובגשמיות, והגם שאין אנו חפצים להגיע למצב כזה, ואנו מעדיפים טפי לזכות להרחבת הדעת מתוך רוגע ושמחה, אך כאשר הקב"ה מסבב כך את עולמו עליו לקבל את זה באהבה ולדעת שגם זה לטובה ולברכה.

מסופר על הרה"ק רבי שלום שכנא מפרהאבישט זי"ע (בנו של הרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע, ואבי הרה"ק מרוזין זי"ע) שבאחת השנים כשהתפלל בבית מדרשו של זקנו הרה"ק ה'מאור עיניים' מטשערנאביל זי"ע תפילת המנחה בערב ראש השנה [כידוע שהמקובלים (עי' ב'בן איש חי' פר' נצבים, דיני ר"ה אות ב) הפליגו, שביותר צריך לכוון בתפילה זו האחרונה שבשנה, ועל ידה אפשר להעלות כל שאר התפילות שלא נאמרו כהוגן], היה לו 'קטנות ובלבול המוחין' ולא היה יכול לכוון כלל בתפילתו, אך הוא לא אמר נואש ובכל כוחותיו התאמץ למעלה מהטבע והתפלל ב'פירוש המילות' כפשטן, לאחר התפילה ניגש אליו ה'מאור עיניים' ואמר לו, אמור נא לי אילו כוונות כיוונת עתה בתפילתך, כי אלפי אלפים נשמות היה להם תיקון על ידי תפילתך זו, חזינן מכאן כי 'עבודה' הבאה לאדם שלא בנקל והוא מתייעץ ומתאמץ בכל כוחו, חשובה לפני כסא הכבוד עשרת מונים מבשעה שהכל הולך למישרין.

באר הפרשה - ראש השנה

ומכאן - שיש גם פתח נוסף והוא הפתח הצר, שאם לא יזכור כי הקב"ה השפיע לו שפע זה הרי הקב"ה משפיל גאים ומגביה שפלים".

יום אחד בשנה - חשיבות ועבודת יום האחרון בשנה
מה יקר היום הזה - יום אחרון בשנה, וכפי שהמליצו עליו צדיקים בדברי חז"ל (ר"ה ב): יום אחד בשנה חשוב שנה, והרי דין זה נאמר במנין השנים למלכים (בשטרות), וכלומר שהמלך שנתמנה למלכות אף ביום אחרון של שנה ייחשב לו ממחרת כשנה שניה, כיו"ב לענין המלכת ממ"ה הקב"ה על עצמו - המקבל עול

כי צורת השופר - שיהא רחב מצידו האחד וצר מצידו האחר (או"ח תקפו יב). מכאן למד הרה"ק ה'בן איש חי' (פר' נצבים) יסוד גדול ודרך חיים, שיתנהג האדם כדוגמת השופר, שבכל מצב יראה את ב' הצדדים, כאשר 'צר' לו מאד והוא עייף ויגע ברוחניות ובגשמיות, אל ירך לבו, אלא יבטח בה' ויראה לא רק מכאן - מצד הצר, אלא אף ומכאן - שעוד יבוא יום וינהג עמו הבורא כצד השני של שופר אשר פתחו 'רחב', ויצא מצרה לרווחה. לאורך גיסא בשעה שירחיב לו השי"ת את השפעתו, ותהא לו כל ברכת טוב, לא ירום לבבו, אלא יתבונן ויראה לא רק מכאן - מהרחב, אלא אף

אגב אורחא, נביא בזאת מה שסיפר אחד מגאוני וצדיקי ירושלים זצ"ל, שאביו היה משמש כשליח ציבור בימים נוראים בבית הכנסת 'זהרי חמה' שבעיה"ק ירושלים במשך שנים רבות. לפני ראש השנה תרפ"ה הגיע אדם חשוב מחוץ לארץ והביע את רצונו להתפלל הוא כש"ץ בימים הנוראים. אביו הסתפק מאד בדבר, כי קשה היה בעיניו לוותר על מנהגו זה לרדת לפני התיבה, והוא הלך איפוא ליטול עצה מאת המקובל הקדוש רבי שלמה אלישיב זיע"א, בעל ה'לשם שבו ואחלמה', כדת מה לעשות. נענה בעל ה'לשם' ואמר לו, כשמזדמנת עגמת נפש לפני יום הדין, היא מועלת רבות - לזכות בדין, אם כן, כדאי לך לוותר. ובכל זאת, אם נגזר עליך להיות ש"ץ יזדמן לך במקום אחר (אכן, כך הוה שבקשוהו במקום אחר נכבד למאד).

ד. הרה"ק הרי"מ מזלאטשוב זי"ע (תורת המגיד מזלאטשוב ר"ה ד"ה סתרו) ביאר בלשון הפיוט 'נאפד נקמה סתרו יושר עצתו אמונה פעולתו אמת צדיק וישר'. שפעמים נראה לאדם כי הבורא נוהג עמו במידת הדין ובאופן של נאפד נקמה וסתרו יושר - ונסתר מאתו כי כל הנהגת הבורא ביושר היא, עצתו אמונה, שיתחזק באמונה שלימה, ואז כבר יווכח בעיניו שכל פעולתו אמת, צדיק וישר הוא.

הרה"ק הרמ"ל מסאסוב זי"ע (ליקוטי הרמ"ל השלם אות ה) אמר להמליץ על הפסוק (תהילים לג כב) 'יהי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך', רבש"ע, אנא, תן לנו שנה טובה ומתוקה, אף שאינך רואה בנו שום מעלה, כי כאשר יחלנו לך, כמו אנו שאנו מקווים ומייחלים אליך בכל לב על אף שאין אנו רואים אותך, כי לא יראני האדם וחי - ובכ"ז אמונתנו איתנה בך, כך אתה תיטיב עמנו.

ה. כה רימז הרה"ק ה'בן איש חי זי"ע (שנה ראשונה פר' נצבים) בסדר התקיעות 'תקיעה שברים תרועה תקיעה' - שתקיעה שהיא קול פשוט וחלק מורה על זמני האורה - שהולך לו הכל למישרין, ואילו שברים תרועה מורים על הזמנים שנשבר מצבו ונראה לו כרע. והנה ידוע המעשה באותו שעשה טבעת וכתב עליה גם זה יעבור, אם הוא בצער אז יראנה ויתנחם, ואם הוא בטובה יראנה ולא יבא להתגאות בטובו ועשרו כי יחשוב שגם זה יעבור, ואין לו קיום. לזה אמרו אם הנך רואה שתקיעה - הכל הולך למישרין לא תזוח דעתך, ותדע שאפשר שח"ו יבוא עליך מצב של שברים תרועה. אמנם הרואה שבא עליו שברים תרועה - שנשבר מטה לחמו וכיו"ב ידע שבקרוב ממש ירחיב לו ה' וימלא כל מחסורו כתקיעה שהיא 'פשוטה'.

ו. הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע ביאר את בקשתנו בתפילת המנחה לעת ערב בער"ה 'ברך עלינו את השנה הזאת' כי ישועת ה' כהרף עין, וברגע כמימרא יתגלה למפרע כי כל השנה שעברה הייתה לטובה.

מיהו האמת יאמר, דקושיא מעיקרא ליתא, וכפי שרגיל אחד מגדולי מירושלים זצ"ל לספר, על אחד שהיה מעלה קושיא זו באוזניו תמיד, מדוע צריך להתפלל שיברך השי"ת 'את השנה הזאת' בער"ה כאשר כבר תמה השנה, עד שבאחת השנים אחר שהתפלל תפילת מנחה קיבל הודעה מעבר לים שכל עסקיו הגדולים שבארה"ב ירדו לטמיון ברגע כמימרא, ומאז הבין היטב כמה צריך להתפלל אף על אותן שעות ספורות שלא יארע לו שום תקלה וצרה ח"ו. ובאופן דומה הגיד הרה"ק ה'אמרי חיים' מוויז'ניץ זי"ע בשם אביו הרה"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע שעל כן מבקשים על השנה הזאת להראות ולהכריז כי בלא עזר וסיוע ממעל אין בכוחנו עשות מאומה לא לטב ולא למוטב, ובכל רגע ורגע נצרכים אנו לסייעתא דשמיא ול'ברכת השנים'.

לפנות ערב ירחץ במים וכבוא השמש יבוא אל תוך המחנה, ומאריך לבאר, כי מי שנשבה ברשת יצרו ונכשל בראיית מראות אסורות רח"ל, הריהו נחשב כ'עיוור', כמו כן, השומע דברי איסור נחשב כ'חרש', היאך יגש אדם זה להתקרב אל בוראו, והא כתיב (ויקרא כא יח) 'כי כל איש אשר בו מום לא יקרב איש עור או פסח', ואף זה בכלל אלו ה'בעלי מומין' ייחשב. עוד מקדים להביא בשם ה'כלבו' (והוא מפורש בוה"ק ח"ג ערה.) שכאשר בא יבוא השמן להשטין ולקטרג על עם בני ישראל ביום הדין, אומר לו הקב"ה לך נא והבא 'עדים' נאמנים אשר יעידו כדבריך, ואכן, השמן הולך אל השמש והירה ומבקשם לבא להעיד לפני בית דין של מעלה. והנה, השמש שומעת לו ובאה להעיד, אך הירה אינו רוצה לספר בנגותן של ישראל, לכן מתכסה באותה שעה כמו שנאמר (תהלים פא ד) 'בכסה ליום חגנו', וממילא נשארת השמש לחוד, ועד אחד אין עדותו עדות, עד כאן דברי ה'כלבו'. מוסיף על זה הצ"ח, שהנה אמרו (קידושין סו:) שאף שעד אחד אינו נאמן מכל מקום הינו רק בשאר עדות, אבל נאמן הוא על מומין שבגופו, והרי אמרנו שעל ידי החטא עשה האדם לעצמו 'מומין שבגופו' כפיסח או עיוור, ועל כך יש בידי השטן להעיד אף בעדות היחידה של השמש, והעצה היעוצה היא רק והיה לפנות ערב

מלכות שמים' על עצמו ביום זה, נחשב לו כמו שעברה עליו כל השנה בקבלת עול מלכות שמים (הובא בליקוטי הרי"ם, ער"ה)¹. ואף ברגעים אחרונים של השנה עדיין בידו להתנתק לגמרי מן היצר הרע בשעתא חדא וברגעא חדא². וכעין שכתב הרמב"ם (הלכות תשובה ב ב) 'ומה היא התשובה, הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד.

בתב ה'טור' (או"ח ר"ה סימן תקפא) נוהגין באשכנז להתענות כולם ב'ערב ראש השנה', וסמוך לזה ממדרש ר' תנחומא...משל למדינה שחייבת מס למלך ולא נתנו לו, בא אליה בחיל לגבותו כשנתקרב אליה בעשרה פרסאות, יצאו גדולי המדינה לקראתו ואמרו לו אין לנו מה ליתן לך, הניח להם שלישי. כיון שנתקרב יותר, יצאו בינוני העיר לקראתו, הניח להם שלישי השני. כשנתקרב יותר יצאו כל בני העיר לקראתו והניח להם הכל. כך, המלך זה הקב"ה, בני המדינה אלו ישראל שמשגלים עונות כל השנה. ער"ה הגדולים מתעניין ומוותר להם שלישי עונותיהם, בי' ימים בינונים מתעניין ומוותר להם ב' שלישים, ביוה"כ הכל מתעניין, ומוותר להם הכל. נמצא האי יומא חלק מכפרת עמו בני ישראל.

הגה"ק ה'נודע היהודה' זי"ע מבאר ('דרושי הצ"ח' דרוש א אות ו-ח), את הכתוב (דברים כג יב) 'והיה

ז. הרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש זי"ע (תורת אבות ר"ה ג) היה אומר בפסוק (ירמיה לא יט) 'כי מדי דברו בו זכור אזכרנו עוד, על כן המו מעי לו רחם ארחמנו נאם ה'', שהאדם משיח לבו לפני ה' - 'מדי דברי בו', בתרעומת על עצמו, וכי זה נקרא 'זכור' שהנני זוכר את ה' העומד עלי וציווני לקיים תורה ומצוות, לא, אלא מהיום והלאה 'אזכרנו עוד' אוסיף לזכרו ביתר שאת ויתר עוז. ובזה הרי הוא זוכה לסיפא דקרא - 'המו מעי לו', שיתעוררו עליו רחמי שמים, וישיב לו הקב"ה באותה מדה, 'רחם' וכי לרחמים אלו רחמים ייקרא, מהיום - 'ארחמנו נאם ה'', שירחם עליו עוד, ויזכה לשנה טובה.

ח. ושם הובא שאמר כן לחסיד אחד בעת רדת היום בער"ה, בתוספת דברים ש'מקצת היום ככולו' (פסחים ד.) וא"כ 'ברגע' אחרון של השנה אפשר לתקן את כל השנה - ע"י תשובה אמיתית מעומק הלב.

ט. מתאמרא משמיה דהרה"ק רבי ישראל אברהם מטשרנאסטרעה זי"ע [בן הרה"ק רבי זושא מאניפולי זי"ע], שעצה היעוצה לצאת זכאי בדין הוא שבשלושה ימים לפני ראש השנה לא תהא לו שום שייכות עם היצה"ר, כי בדיני עדות קיימא לן (סנהדרין כז: שו"ע חו"מ סימן ז סעיף ז) 'הדיין יכול לדון את אוהבו ולא את שונאו, ואיזהו שונא שאינו יכול לדונו, כל שלא דיבר עמו ג' ימים מחמת איבה', ואמרו חז"ל (ברכות סא:): 'צדיקים יצר טוב שופטן, רשעים יצר רע שופטן', וממילא זה האיש שלא דיבר עם יצרו זה השטן משלושה ימים מחמת איבה, נפסל השטן מלהיות הדיין שלו ולכן יצא זכאי בדין, אך כל זה בתנאי קודם למעשה שבימים אלו יעזוב אותו לגמרי, ולא תהא לו שום שייכות עמו מטוב ועד רע.

י. כתב בגליון חתם סופר (על השו"ע סי' תקפא) 'הגדולים המתבטלים ממלאכת שמים אינם מתענים בשארי ערב ר"ח, רק בערב ר"ה לקבל פני המלך ית"ש'.

באר הפרשה - ראש השנה

אתה הוא מלכנו - יום המלכת ה' על כל העולם
בפרשתן (כט ט), 'אתם נצבים היום כולכם לפני ה'
 אלוקיכם ראשיכם שבטיכם וקניכם ושטריתכם
 כל איש ישראל'. הנה אמרו בזוהר הק' 'היום' דא ראש
 השנה (זוה"ק פנחס רלא.), כי בזה היום אנו זוכים לבוא
 ולהתייצב לפני ה' אלוקינו הוא אבינו שבשמים", ובה
 היום אנו ממליכים את הבורא יתב"ש" כמו שגילו לנו

בפנות השנה, ירחץ האדם במים - בדמעות, את נפשו
 רוחו ונשמתו, וינקה אותם מכל סיג ופגם, וממילא
 יסורו מאתו כל המומים שבגופו, ובה כבוא השמש
 להעיד לברו כנגד בני ישראל, לא יקבלו את עדותו,
 ובני ישראל יזכו לבוא אל תוך המחנה שכינה, ויצאו
 זכאים בדין, כן יוכנו ה' להיות לנו 'תכלה שנה
 וקללותיה" תחל שנה וברכותיה'.

יא. מתאמרא בשם הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע דלכאורה קשה, כיצד הכניסו במחזור (פיט אחות קטנה, אחר מנחה של
 ער"ה) 'תכלה שנה וקללותיה' והרי אנו מייחלים ומקווים לפני בורא עולם שיחננו בשנה טובה ומתוקה ובגמר
 שנה הבאה לא נוכל לומר כלל 'וקללותיה', וביאר בדרך משל, למי שהרוויח בשנה אחת הון עתק, כגון 50 מיליון
 \$, ולשנה שאחריה 500 מיליון \$, השתא יבוא מאן דהו ויברכו לקראת השנה השלישית, יהי ה' בעזרך ובשנה הבעל"ט
 תרוויח 50 מיליון \$, הרי בוודאי יזדעק הלה כנגדו, מדוע הינך מקלל אותי... ועל כגון דא אמרו תכלה שנה וקללותיה,
 שאנו מברכים ומבקשים שתהא השנה הבאה טובה ומתוקה, ובה נזכה לעלות מעלה מעלה, עד שבערך השנה
 הבאה תיחשב השנה שעברה כהיפך ה'ברכה', אבל קללה ממש בוודאי לא ייזכר ולא יפקד.

יב. מסופר על יהודי מתושבי ארה"ב (כהיום יושב על התורה ועל העבודה בארה"ק), שאביו ואמו שהו במחנות העבודה
 בתקופת המלחמה, ולאחר המלחמה פרקו מעליהם עול מלכות שמים לגמרי רח"ל, אולם מאחר שהיו מיוצאי
 פולין שוחחו בבית בלשון ה'אידיש', ובה היה כל הזיקה של בנם ליהדות. משנעשה בן עשרים החל לעסוק במסחר
 ה'סמים' ביחד עם שני שותפים גוים, כעבור חמש שנים תפסו אותו אנשי השלטון בעיצומו של המסחר. אחד
 מהשותפים הצליח לברוח ולהימלט, השני הפך להיות 'עד מטעם הרשויות' (עד מדינה) בתמורה להקלת עונשו, ועליו
 רצו לגזור לישב בבית האסורים כעשרים וחמש שנה כפי חוקי המדינה. מיד שכר 'עורך דין' מומחה שיעמוד לימינו,
 אולם העו"ד אמר לו שלפי הנראה אין מנוס מעונש שיאסרוהו לשנים רבות בבית האסורים, ואין בידו אלא לנסות
 להמעיט במקצת מקצבת השנים. הלה נבהל עד מאד ותיפול רוחו בקרבו. לאחר כמה ימים פגש (במסעדה שבעיר)
 באיזה יהודי זקן, היהודי שראה כי פניו נפולות שאלו הגידה נא לי מה אירע עמך ולמה נפלו פניך, ה'סוחר' לא
 אבה לענות לו באמרו וכי מה יועיל לי זקן זה. אולם הזקן הפציר בו, והוסיף לומר לו, הנה עברתי את המלחמה
 וכבר עברו עלי צרות רבות ורעות, אולי יש בידי לעזור לך, ויספר לו כל הקורות עמו, נענה לו הזקן, כפי הנראה
 לא תצמח ישועתך מה'עורך דין', בוא נא עמי לצדיק פלוני ובוודאי תועיל לך ברכתו, ולקחו לצדיק עליון שהתגורר
 אז בניו יארק וברכו בהצלחה.

בהגיע יום המשפט המתינו הכל לעורך דין שיגיע, אולם 'אחרו פעמי מרכבותיו' והלה בושש מלבוא, עד שהתקשר
 להודיע שאיחר את המטוס (פליגער) וכבר אין בידו להגיע, והינו שולח את אחד מתלמידיו למלא מקומו. ואכן, ויבוא
 תחתיו איש אשר היה ניכר בעליל שאינו אלא 'מתחיל', הלה פתח פיו בדברי סנגוריה שלא מן הענין, ודיבר דיבורים
 שאין בהם כל טעם וריח, וכך האריך בדבריו במשך שעה אחת... כתום דבריו הודיע השופט שהיות ואין שום
 הוכחות וראיות לתביעה שאכן הלה חטא, על כן הכל בטל ומבוטל, והלה יצא לחפשי חינם. לא האמין האיש
 למשמע אוזן, שהנה נתהפך עליו הגלגל בבת אחד ויצא מאפילה לאורה, וניגש אל העורך דין המתחיל לשאלו כיצד
 הצליח להשפיע על השופט ולהטות ליבו מן הקצה אל הקצה, נענה לו העורך דין ואמר, הנה השופט הוא זקני,
 והיות שזה לי לראשונה שהנני מופיע כסגור בבית המשפט, רצה זקני לעודדני ולהחדיר בי את הביטחון והאמונה
 בכוחותיי, על כן פטרך לגמרי מהעונש. חזר אותו האיש להודות לצדיק שברכו, הצדיק ביקש ממנו שיתחיל להניח
 תפילין כהודאה לה' על הניסים והנפלאות שעשה עמו עד ששב בתשובה שלימה. ולדידן אם 'בשר ודם' ריחם בדין
 על 'נכדו', ק"ו ש'אבינו שבשמים' ריחם עלינו בעמדנו לפניו למשפט כרחם אב על בנים, אלא שעלינו לזכור שאנו
 'בנים למקום'...

יג. אמר הנביא (צפניה ג ח) לכן חכו לי נאם ה' ליום קומי לעד, ואיתא בפסיקתא דרב כהנא (פכ"ה, והובא בילקוט שמעוני)
 וז"ל, שבועה היא מלפני שכל מי שמחכה למלכותי אני מעיד בו לטובה, עכ"ל. ונציין שב'שומר אמונים' (מאמר

באר הפרשה - ראש השנה

ה

חז"ל (ר"ה טו.) 'אמר הקב"ה, אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם'. שהרי זה היום תחילת מעשיך, ובכל שנה מתחדשת מלכותו יתברך כמו שרמזו בספרים על יום זה בפסוק (ש"א יא יד) 'לכו נא הגלגל ונחדש שם המלוכה' טו. כי כמעשהו ב'ששת ימי בראשית' שברא עולמו 'יש מאין', אף בזה העת הרי הוא בורא את העולם כולו מחדש. והזמן גרמא להשריש בקרבנו - במוזה ובלב, את האני מאמין - שהבורא יתב"ש

הגאולה ד' הביא פסוק זה על יום ראש השנה, ומי אינו מייחל הקב"ה בכבודו ובעצמו יעיד עליו לטובה ביום הדין הלזה, מה יעשה יתעסק כראוי בקבלת עול מלכות שמים ויזכה לעדות ה' לטובה.

ואכן מסגולת זה היום - שיעלה בידו להמליך עליו את הקב"ה בכל ימות השנה, וכך איתא מהרה"ק ה'מאור ושמש' זי"ע (רמזי ר"ה ד"ה ואמרו לפני) שקבלת עול מלכות שמים בכל ימות השנה בקרי"ש תלויה בקבלת עומ"ש שהאדם מקבל על עצמו בראש השנה, ומרמז ליה במאמרם (ר"ה טו.) 'אמרו לפני בראש השנה מלכויות כדי שתמליכוני עליכם', שאם בראש השנה יקבל ע"ע עול מלכות שמים שלימה, יזכה להמליכו בכל ימות השנה.

ועיי' בספר הקדוש 'דרך ה' להרמח"ל זיע"א (ח"ד פ"ד אות ג) המבאר בארוכה לגבי קבלת עול מלכות שמים פעמיים בכל יום ע"י בני ישראל, שבזה הם מתקנים את כל הבריאה כולה, וגורמים הנהגת חסד ורחמים טובה וברכה על העולם הזה, וז"ל אמנם מכל העניינים האלו יוצאות תולדות גדולות לתקון כלל כל הבריאה, וזה כי אולם סדרי הבריאה וכונניותיה מסודרים בדרך, שכאשר מלכותו יתברך שמו נודע ומודים בו כל ברואיו נמצא בברואים כל טוב וכל שלווה והברכה מתרבת בהם ושלומם מתגדל... והנה בהיות ישראל מתחזקים בכל יום על דבר זה ומקבלים מלכותו יתברך ומודים בו בלבם ובפיהם מופיע הקדוש ברוך הוא בעולמו וכוחות הרע נכפים תחת הטוב ונמשכת הברכה לעולם. עכ"ל.

ובזה יש מקום לומר, דלכן 'אמרו לפני מלכויות בזה היום - כדי שתמליכוני עליכם', שע"ז נכפפים כל כוחות הרע ומתגבר הטובה בעולם בכלל ובפרט, וע"ז תבוא עלינו שנה טובה ומתוקה בכלל ובפרט.

הנה בכל 'יום טוב' עורכים בני 'ארץ ישראל' רק יום אחד ובני חו"ל עורכים שני יו"ט של גלויות, זולתי ביו"ט של ראש השנה שהכל עורכים ב' ימים של יו"ט... וביאר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע, כי רצו חז"ל שכל בני יהו שווים ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם' - ולא יהיו 'אגודות אגודות'. וביאר בנו הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע שמבואר מהרה"ק רבי יונתן אייבשיץ זי"ע (יערות דבש ח"ב דרוש א, ומקורו בתנדב"א זוטא כב) ש'עשרת ימי תשובה' הם כנגד 'עשרת הדברות', נמצא שב' ימים דראש השנה הם כנגד 'אנוכי ה' אלוקיך... לא יהיה לך', ושני דברות אלו מעקרי האמונה הם, בענין זה אי אפשר שיהיה איזה 'ספיקא דיומא' אלא יומא אריכתא כי הכל אחד ושלא יהיה כל הפרש וחילוק בין אחינו בני ישראל.

יד. הרה"ק מדז'וריק זי"ע היה אומר שההפרש בין אדון למלך - שהאדון עושה ככל העולה ברצונו ואילו המלך צריך להימלך בשריו ויועציו ואינו מוציא גזירה או פסק דין ככל העולה על רוחו לבד. ואכן בטרם פרוץ ה'מלחמה'

(מלח"ע השנייה) אמר הרה"ק שעתה נעשה הקב"ה 'כ'אדון' וכביכול אינו נמלך בצדיקיו ונגזרה הגזירה....

בדמעות היה חוזר על דבריו חתנו הרה"ק האדמו"ר ממאכניווקא זי"ע בסעודה המפסקת בעיוהכ"פ, והיה מוסיף על כך, שלכן מבקש מאתנו הקב"ה - אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם - כלומר, שתגרמו לי להתנהג כאותו המלך, ואהיה מוכרח להימלך בצדיקים וכן לשמוע את דעתם (בתפילתם) של כל בני ישראל המתחננים אלי לתת להם שנה טובה ומתוקה שנת גאולה וישועה בכל ענייניהם... לטוב להם כל הימים (מפי המשב"ק הרה"ח הנודע ר' שרגא בעלז, ושיבח הרה"ק הרמ"מ מלעלוב זי"ע פירוש זה עד מאד).

טו. הנה בהרבה קהילות מבני ישראל נהגו שהחזן המתחיל (בסוף תפילת 'נשמתי') ב'המלך', אומר תיבת המלך במקומו, ורק לאחמ"כ ניגש לעמוד התפילה, וביארו בזה, כי רבים האומרים - איי, איי, אילו הייתי במקומו של פלוני, במצבו של פלוני, עם פרנסתו של פלוני, אביו ואמו של פלוני, בביהכ"ס פלוני ובקהילה פלונית, וכו' וכו' ממחשבות בני אדם - אז הייתי קרוב אל ה' ועובד אותו, אכן, אומרים לאדם - על מקומך... שם תמליך את ה', לא בכל אלה חפץ ה' ממך, רק שתעבדהו באותו מקום ומצב שהוא העמידך, וזוהי קבלת עול מלכות שמים שלימה.

ותכלית ההכנעה כדי שיקבל ע"ע עול מלכות שמים שלימה, פעם שמע הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל את הש"ץ אומר 'המלך' בימים הנוראים, והרגיש בו כי הלה מחזיק עצמו ליש', לכן ניגש אליו בהזדמנות ושאלו מדוע לא אמר 'המלך' כהוגן, תמה הלה על שאלתו שהרי בוודאי אמרו בקול ובנעימה כמנהג ישראל תורה, נענה רבי אליהו

באר הפרשה - ראש השנה

הוא בורא ומנהיג לכל הברואים והוא לברו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים^{טז}. אף הרבה מתפילותינו ביום הזה נסובים על מלכות שמים דוגמת מה שאנו זועקים בסיום 'נשמת' המלך... המלך... גם במשך התפילה - מלך על כל העולם כולו... ויאמר כל אשר נשמה

באפו ה' אלוקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה, 'המלך הקדוש'^{יז}.
ובני ישראל בטוחים בחסדו יתב"ש שיוציא לאור משפטם^{יח} (עיי' תקפ"א ט"ז סק"ה) ולכן טובלים

ואמר 'כשאתה אמרת 'המלך' היו שם שני מלכים, כי אתה בעצמך היית גם כן 'ישות' בפני עצמך, ואין שני מלכים משמשים בכתר אחד...!

טז. הנה ילפינן (תוס' ר"ה לג: ד"ה שיעור, בשם ה'ערוך') 'מאה קולות' בתקיעת שופר דר"ה מ'ותייבב אם סיסרא' (שופטים ה כח), ולכאורה צריך ביאור, וכי לא מצאנו מהיכן ללמוד רק מגויה זקנה (אן אלטע ערב'קע), אלא, כי ידוע מאמרם שמלאך מן השמים עמד וספר כל פעיה ופעיה וכאן גילו לנו שאפילו דמעוטיה של ערביה זקנה אינם במקרה אלא כל דמעה שדמעו עיניה היה קצוב ושקול מן השמים, ומלאך 'ספרן' עד שהגיעה ל'מאה קולות' שהיו קצובין לה מן השמים, ק"ו לכל דמעה וכל פעולה קטנה של כל בר ישראל יהיה מי שיהיה, הכל מדוד ספור ומנוי מן השמים.

באופן אחר ביארו (תורת זאב' בשם הגאון רבי אייזיק שר זצ"ל) שאנו מבקשים מהקב"ה, הנה המלאך עמד וספר כל פעיה וגניחה של גועה נבזית - אם סיסרא, וכה אמר אחר שיבבה עשרים ושלושים יבבות - עדיין לא הושלמה קצבת יבבותיה, שהרי נגזר עליה משמים ליבב ולבכות מאה יבבות, אף אחר ארבעים חמישים שישים אמר המלאך, לא, עדיין לא הושלמה קצבתה... מעתה אף אנו נענה ונאמר, אוי... רבש"ע, וכי היאך עדיין לא הושלמו קצבת בכיותיהם ויבבותיהם של בניך בני אברהם יצחק ויעקב... אשר בכו ויבבו במשך כל דורות הגלות, ובתוך זה גם בשנה האחרונה מר"ה העבר עד ר"ה זה - כמה צער ויגון היו מנת חלקם של בני, יעלו לפניך לרצון הבכי והדמע הדם והדמעו, רחם נא על בניך וכתבם לשנת פדיון וגאולה מכל צרותיהם וגלותם.

וכן איתא ברש"י (ר"ה לג: ד"ה שלוש יבבות) 'תרועה - קול כל דהו', לרמוז שכל קול אפילו קטן ככל שיהיה עולה לרצון למעלה, אין 'קרעכץ' (אנחה) אחד ההולך ריקם.

יז. ענין זה של 'מלכויות' ניכר היטב בבוא הקב"ה לדון את יצורי כפיו כש'כל באי עולם יעברון לפניו כבני מרון'. והנה, הכרה זו מביאה להם לבני ישראל שמחה רבה ועצומה - בעצם הדבר שהם יודעים ומכירים בצורם וקונם 'כי אנו עמך ואתה אלוקינו אנו בניך ואתה אבינו'. וכך כתיב מפורש (תהלים צו יא-יג) 'ישמחו השמים ותגל הארץ... לפני ה' כי בא כי בא לשפוט הארץ'. והרי כל איש יגיל וישמח בבוא היום שבו יכתירו את אביו למלך, ק"ו כביכול כשמדובר מאביו שבשמים שבראו יצרו אף עשאו.

וכל כך תגדל השמחה עד שהיה מקום לחשוש שתזוח דעתנו לרוב השמחה והצהלה, וכן כתב הסמ"ק מצוריק (מצוה צא, הערה רעו) טעם למנהג שלובשים בני בגדים לבנים בר"ה ויוהכ"פ, כי יש לחשוש שיבוא אדם חלילה לידי זחירות הדעת כאשר יבין שהוא הולך להמליך את מלך מלכי המלכים, כי איך יזכה איש פשוט והמוני כמוהו לכבוד גדול כזה להמליך את מלך הכבוד, לפיכך תיקנו שילבש לבנים להזכיר יום המיתה, ובזה תתיישב דעתנו.

יח. סיפר הגרא"מ שך זצ"ל שבימים האחרונים לחיי הגרי"ז מבריסק (שנלב"ע ערב י"כ), כאשר היה חולה מוטל במיטתו, הזכיר לפניו שצריך לבטוח בה' כי יוציא לאור צדקנו, אמר לו הגרי"ז וכי לזה בטחון ייקרא - והרי איננו מפחד כלל. ומתי בשם 'בטחון' יקרא, כאשר מתיירא האדם ואעפ"כ מתחזק לבטוח בה'. ואכן זה כלל גדול נקוט בידך, אי אפשר ליראה בלא בטחון, ואי אפשר לבטחון בלא יראה, שכן יראה לבדה יכולה להביא על האדם מרה שחורה רח"ל, ולעומת זאת בטחון בלא שתקדם לו היראה אינו בטחון כלל, ואף יכול להביא לידי פריקת עול ח"ו. אלא זאת תורת העבודה כמו שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות (ר"ה פ"ד ד"ה העובר) 'שהם ימי עבודה והכנעה ופחד ומורא מהשם ויראה ממנו ומברח ומנוס אליו'. וכפי שיש בנוסח הסליחות 'אתכסה מחמתך בצילך'.

וכדברי ה'פרישה' (או"ח ס"ח תקפ"א) שהביא, יש מקשים על מה שכתב ה'טור' ללבוש בגדים לבנים בראש השנה, לפי שישראל יודעים שהקב"ה יעשה להם נס ויצאו זכאי בדין, דאם כן יש ללבוש בגדים מרוקמים וצבעי ארגמן, 'ויש לומר, שאם כן אין הוכחה שבטוח בהשי"ת, כי שמא אינו מפחד כלל מיום הדין, ואינו חש [ומרגיש כלל שיש דין ומשפט בעולם], אבל עכשיו שלובש לבנים זיכרון ליום המיתה מראה שזוכר ביום הדין, אלמלא שבטוח בהשי"ת'. והוא עפ"י היסוד דלעיל, שמצד אחד זוחלים ורועדים מאימת המשפט מלפני ה' כי בא לשפוט את הארץ, אך לאיך גיסא יבטח במלך חפץ בחיים שיכתוב אותו בספר חיים טובים, וממילא ישמח בישועתו.

ובן רמזו בדברי הגמרא (ר"ה נו: מגילה יח.) על שתי פסוקים שלא ידעו רבנן פירושיהם. האחד, פסוק שנאמר בישעיה (יד כג) 'ומאטאתיה במטאטא השמר' עד שביום אחד שמעו את אמתו של רבי האומרת לחבירתה קחי נא 'מאטאתא' ומאטתי ביתא (והבינו שהוא בעזע"ם. מטאטא) כמו"כ לא ידעו מהו שנאמר (תהלים נה כג) 'השלך על ה' יתבך והוא יכלכלך' עד ששמעו סוחר הקורא למשאו 'יהבי' והבינו שבזנות הקרא לומר שעל האדם להשליך את 'משא' דאגותיו ופרנסתו על ה'. והנה דברים אלו הובאו הן במס' מגילה הן במס' ר"ה, אלא שנכתבו ב'סדר' שונה, במס' מגילה הובא תחילה ביאור הפסוק 'השלך על ה' יתבך' ולאחר מכן ביאור הפסוק 'ומאטאתיה במטאטא השמר', ואילו במס' ר"ה הקדימו 'ומאטאתיה' ולאח"כ מסיימים חכמי התלמוד ב'השלך על ה' יתבך', לומר לך, כי זהו העיקר הנדרש בר"ה.

אבינו אתה - שמחה גדולה כי אבינו שבשמים
הוא הזן אותנו

ברם, שמחה גדולה היום לנו^כ כמו שכתב ה'ספורנו' על הפסוק (ויקרא כג כד) וז"ל. 'זכרון תרועה -

ולובשים בגדי שבת ויו"ט בראש השנה להראות שאנו בטוחים בחסדו יתברך שמו"ט שיוציא לאור משפטנו. וכן כתב ה'טור' (שם) רוחצין ומסתפרין בערב ראש השנה, ע"פ המדרש... שמנהגו של עולם אדם שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו ואין חותך צפרניו לפי שאינו יודע איך יצא דינו, אבל ישראל אינו כן, לובשים לבנים ומתעטפים לבנים... ומחתכין צפרניהם ואוכלין ושותין ושמחים בר"ה לפי שזודעין שהקב"ה יעשה להם גם לפיכך נוהגין לספר ולכבס בער"ה ולהרבות מנות בר"ה.

וזהו שאנו אומרים בסליחות לערב יום הקדוש, 'בידי אין מעש ועל זאת ליבי יפחד, אבל עתה בזכרי מלכות שם המיוחד, ועל זאת אני בוטח באומרים ה' אחד^ג, כי באלו הימים צריכים ביותר לבטוח על אחד יחיד ומיוחד, אלוקיני שבשמים, הוא המנוס ומפלט לנו, כדאמרי אינשי שהאות דל"ת שבתיתבת אחד (כשמע ישראל) היא ד' רבתי, לומר כי מקום יש לכל בר ישראל להיכנס ב'דלתות' האמונה השלימה באחדות ה', וכל הרוצה לחסות תחת כנפי השכינה יבוא ויבנס^{כא}.

וכהערת ה'שפת אמת' (וירא תרמ"ג) על שמו של יצחק אבינו כי 'צחוק עשה לי אלוקים' (בראשית כא ו), והרי יצחק היה ממידת הגבורה והפחד, ואיך היה שמו מענין השמחה והחדוה, רק יתכן לומר, כי אף שליצחק הייתה מדת היראה והפחד, יוכל להיות שלא היו ניכרים על פניו רק שמחה וחדוה, כי באמת אין מי שישמח בעולם רק מי שהוא ירא ה' לאמיתו, ואין לו שום פחד אחר.

יט. יש שביארו בנוסח הסליחות 'חסות בצילך הנה באנו', דהנה בגמ' (ב"מ פה:) מסופר על רבינו הקדוש שסבל יסורים נוראים למשך י"ג שנים, ואיתא שם שהיסורים באו לו מפני מעשה שהיה, ואף הלכו ממנו על ידי מעשה, ומעשה שהיה כך היה, יום אחד עבר לצדו של רבינו הקדוש עגל שהוליקוהו לבית השחיטה, העגל שפחד מהשוחרט רץ ותפס מחסה תחת גלימתו של רבי, שילחו רבינו הקדוש ואמר לו, זיל, לכך נוצרת, ועל כך גזרו עליו משמיא לסבול מכאובים רבים למשך תליסר שנים. לכאורה צריך ביאור וכי עד אז לא שחטו עגלים, או שמא תאמר שלאחר מעשה זה נאסר עלינו לשחוט עגלים, לא ולא, אלא ביאורו, דכשבריה אחת מבריותינו של מקום באה לתפוס מחסה תחת כנפיו של אדם - אף שלא בצדק, אין לו לשלחה מעל פניו. וכן ייאמר לדידן, בימים אלו באים ומתחננים אל קל רחום וחנון ואומרים לו, אף שעוונותינו ענו בנו, מכל מקום 'חסות בצילך הנה באנו', והיאך תוכל לשלחנו מעמך, לימדתנו בתורתך שאסור לאדם לשלוח את הבא לחסות תחת כנפיו מפחד השוחט, ואם כן חוס ורחם עלינו והשפיע עלינו שנה מאירה ומצליחה, ללא כל פגע חלילה.

כ. אומרים בשם הרה"ק ה'דמשק אליעזר' זי"ע בפסוק (תהלים יז ב) 'מלפניך משפטי יצא', שהקב"ה אומר לאדם, שמע בני, מלפניך - אתה תכריע ותטה כיצד יהא משפטי עמך, אך בתנאי ש'עיניך תחזינה מישרים' - שתביט בכל דבר בעין האמונה.

כא. ועל זה רמזו את אמרינו בתחילת הסליחות 'כדלים וכרשים דפקנו דלתיך' כי הכוונה על האות דל"ת, שאנו רוצים לזכות ולהיכנס בה, בצילא דמהימנותא שלימתא.

כב. ה'שאגת אריה' (סימן קב) האריך להוכיח מכמה ראשונים, דכולהו סבירא להו שיש מצות שמחה מן התורה בראש השנה, ובמשנ"ב (תקצו סק"א) מסיק כן להלכה, ועיי' הגהות חתם סופר לשו"ע (סימן תקצו) שדייק מהמשנה (ר"ה כט:) יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, שיש דין יו"ט לראש השנה ומחויב במצות שמחה (ועיי' שועה"ר).

באר הפרשה - ראש השנה

כתב הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (ר"ה תרמ"ח) שישראל עם קדוש מלאים ביום זה שמחה וחדווה. כי על אף שהוא 'יום הדין', אבל בני ישראל מבקשים להתראות לזיכרון לפניו לטובה, ולכן שמחים הם ביום זה^כ.

ובן כתב עוד (בשנת תרל"ט) וז"ל. 'אמרו לפני זכרונות שיעלה זכרונכם לפני לטובה', אף שממילא 'זכר כל היצור לפניו בא', אבל על ידי שבני ישראל מבקשין הזכירה - שיעלה זכרוננו לפניו ית', אעפ"י שיודעין שזו הזכירה הוא למשפט... מ"מ יש לכל איש ישראל להבין ולהשכיל כי גדלה מעלת הזכירה לפני הבורא ית' שהוא אב הרחמים ובראי להיות נשפט רק שיעלה זכרוננו לפניו ב"ה. ועי"ז שבני ישראל יודעין זאת עי"ז יעלה זכרונכם לפני לטובה. ועי"ז עצמו הופך הקב"ה מכסא דין ויושב על כסא רחמים. שעי"ז בני ממתיקין הדינים ועושין ממדה"ד רחמים שהרי מבררין שהזכירה לפניו ית' למשפט הוא טובה גדולה ומתנה מהש"ת להיות נזכר לפניו ביום הזכרון כנ"ל^כ.

זכרון תרועת מלך בה יגילו במלכם, כאמרו (תהלים פא ב) 'הרנינו לאלקים עוזנו הריעו'. וזה מפני היותו יושב אז על כסא דין, כמו שבא בקבלה (ר"ה מז.), כאמרו (שם פסוק ד) 'תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב', וראוי לנו לשמוח אז יותר על שהוא מלבנו, שיטה כלפי חסד, ויזכה אותנו בשפטו אותנו, כאמרו (ישעיה לג כב) 'כי ה' שופטנו ה' מחוקקנו ה' מלכנו הוא יושענו', עכ"ל^כ.

איתא בדרשות 'חתם סופר' (ויך אלול תק"ע) וז"ל. אבל הענין כי יום ר"ה הגם כי הוא יום נורא - יום דין ומשפט על כל יצורי תבל, מכל מקום אינו יום עצבון, ואדרבה דווקא בחדוות לב של תשובה ואהבה ודביקות ובכיה של שמחה - הטיבו 'נגן' בתרועה. ב'שמך יגילון כ'ל היום ר"ת בכיה, אבל עצבות ושברון לא יזכר ולא יפקד כי הוא מסיטרא דקליפא וסיטרא דדינא ואין לעורר דין ביום ההוא... ע"כ. ומפורש נתנבא הנביא (נחמיה ח י) ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם^כ.

כג. ותחילה וראש היא עבודת ה' מתוך שמחה, כי חדות ה' היא מעוזכם, וכמו שאמר הרה"ק מטריסק זי"ע (מג"א תבוא ד"ה והיה כי תבוא - הד') שצירוף חודש תשרי הוא 'והי"ה', והרי אין והיה אלא לשון שמחה (ויק"ר יא ז), ללמדנו שעבודת חודש זה צריכה להיערך בשמחה.

איתא בתנא דבי אליהו (פ"טז) אמר לי רבי ומה נשתנה ישעיה בן אמוץ מכל הנביאים שנתנבאו כל הטובות והנחמות לישראל. אמרתי לו בני מפני שמקביל עליו מלכות שמים בשמחה. כד. ומוסיף עוד ה'חתם סופר' (טור ג ד"ה והיות) שלכן לא התפללה חנה לזש"ק עד שפייסה אלקנה בדבריו, כי הייתה בעצבות ובלב נשבר וידעה שהתפילה לא תועיל, אבל אחר שנתיישרה דעתה מדברי הפיוס של אלקנה אז 'ותקם ותתפלל'.

כה. סיפר הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע שאינה ה' לידו ספר שכתב גוי שישב בבית האסורים בארה"ב (לאחר שיצא משם כתב בספר את כל אשר עבר עליו), ומעשה שהיה כך היה, אותו גוי עז חפצו היה לשוחח עם נשיא ארצות הברית, ולכך קפץ מעל כמה וכמה גדרות, ועבר כמה מכשולות עד שבסופו של דבר עמד פנים אל פנים מול הנשיא, ואף 'זכה' ושוחח עמו כמה דקות, אך מיד תפסוהו השומרים וכלאוהו בבית האסורים למשך מחצית השנה, שם עבר עינויים קשים ומרים. משיצא, נענה ואמר, 'הן הייתי אסור וסבלתי מרורות, אך כל זה היה שווה, כי כך זכיתי לשוחח במשך שתי דקות עם הנשיא'. אף אנו להבדיל, נגיל ונשיש בזה היום של ראש השנה, עם גודל היראה משלושה ספרים נפתחים - מ"מ שמחה גדולה יש כאן כי בורא העולם בכבודו ובעצמו עומד ומביט בנו ובמעשינו, ואין לך קורת רוח מרובה מזו.

וכך ביאר הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע (פר' נצבים ד"ה אתם) את טעם הדבר שאין נפילת אפיים בערב ראש השנה, לומר שאין לאדם להסתובב בימים אלו בפנים נפולות.

כו. ובגמרא איתא (ר"ה כו.) 'כיוון דלזכרון הוא כלפנים דמי', רמז בה הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (ר"ה תרס"ה ד"ה איתא), דנחשב לכל איש ישראל כעומד לפני הקב"ה לפני ולפנים, ומטעם זה לא נצטוונו בעליה לרגל - יראה כל זכורך בראש השנה, שהרי אנו עומדים לפני ה' כלפנים דמי' וכאילו עומדות היו רגלינו לפני ולפנים ואין צורך לעלות לרגל. אמור מעתה כהיום שחרב הבית ואין אנו זוכים לעלות לרגל בשאר המועדים - בר"ה עדיין יש לנו אותה העליה לרגל' כמקדמת דנא.

זכרוכם לפני לטובה. ונמצא כל עצמו יתברך דורש טובתנו - להטיב לנו באחריתנו (ומוכיח בזה לאלו האנשים שכשמאריכים התפלה בר"ה נחשב להם כמשא כבד). וכזה רמז הנביא (ירמיה לא יט) 'הבן יקיר לי אפרים, אם ילד שעשועים, כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד'. הכוונה, הבן יקיר לי אפרים - כל ישראל מכונים בשם אפרים... והוא לפני ילד שעשועים, ובודאי אין כוונתי להכביד עליהם משא כבד, אלא הכל לטובתם ושלימותם, ומדי דברי בו - זכור, כלומר מה שאני מצוה שיאמרו לפני זכרונות, כוונתי לטובת עצמם, (כי רוצה אני לזכרם תמיד עוד -) כדי שתבוא זכרונם לפני, וזהו דברי בו זכור, כוונתי כדי שאזכרנו עוד לטובה, עכ"ל.

וכל השנה הבאה תלויה ועומדת ביום זה^כ, ביום הזה יקצוב הקב"ה לכל איש ואיש את קצבת חייו וקצבת מזונותיו כמו שאמרו (ביצה סו). 'כל מזונותיו של אדם קצובים מראש השנה'... כי 'מי שברא יומו ברא פרנסתו' (תנחומא בשלה כ)^כ. ביום הזה הוא פקידת כל

ראיה עצומה הביא בשו"ת 'שואל ומשיב' (מהדורה רביעאה ח"ג תשו' קכ"ה) וז"ל... אך גוף דברי מהרי"ל דיומא קשיא הוא (י"ט של ר"ה) לכאורה ראיה מפורשת דלא שייך בזה יומא קשיא דהרי אנו מברכין שהחיינו עליו, וזרי מבואר דשהחיינו אין מברכין רק על דבר שמחה (ולכך בספירת העומר אין מברכין שהחיינו מטעם דאינו דבר שיש בו הנאה רק עגמת נפש - זכר לחורבן בית מקדשנו) וא"כ אם נימא דעיגום נפש הוא ודינא קשיא פשיטא דלא שייך שהחיינו... וע"כ דאין נקרא דינא קשיא, והוא רחום יכפר עון והיום קדיש, וכבר נפקדו האמהות באותו יום, וכל הטובות ושפעת קדושה נשפעו ביום ההוא, וזרי עד היום עושין בר"ה שני ימים אף בא"י, עכ"ל.

פקדני בישועתך - שפע רב וישועות למעלה מדרך הטבע ביום הזה

בתב הרה"ק ה'אור המאיר' (ר"ה) וז"ל. ואין לך חיד מתוק מזה, שהאדון ה' צבאות ביקש בזאת מידינו, לאמר לפניו מלכיות וזכרונות בנזכר, כדי שתבוא

כז. הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע ביאר, שראש השנה הוא הגליפה של כל השנה, וכמו שאדם נוהג בר"ה כך יתנהג עמו כל השנה. ולכך אין אוכלים דברים חמוצים בראש השנה, כי האוכל דברים חמוצים מעוות את פניו לרגע מחמת החמיצות, ויישאר ח"ו גליפה כזאת לכל השנה (אמ"פ תפא).

ומוסיף שם, שלכן לא רצה (הרה"ק מקאריץ) לדרוש בר"ה שמא ח"ו יצא מפיו דבר שאינו הגון, והוא מורא גדול ביום כזה שנעשה רושם על כל השנה, ולכן אין לאדם בראש השנה כי אם לעסוק כל היום בתורה ובתפילה, גם אחר הסעודה.

והסביר ענין ר"ה, שהוא דומה לבנאי הבונה בניין גדול לשם ולתפארת, שקודם לבנייתו ישרטט את כל הבניין על צורה קטנה, כל חדר וכל פינה אשר ברצונו לבנות בבנין הגדול, לא יפול דבר משרטוט זה. כמו כן בראש השנה משרטט הקב"ה שרטוט על כל השנה, ולכן כל ענין קטן שעושים בראש השנה, עושה רושם גדול על כל השנה כולה. כח. כי אכן, מסגולת קבלת עול מלכות שמים לזכות על ידה לשנה טובה ומתוקה, וכמו שרמז הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע (מג"א ריש פר' ויקרא) שכאשר נתמנתה אסתר למלכה עשו לכבודה משתה גדול והנחה למדינות עשה (אסתר ב יח). כיו"ב, ביום ראש השנה - שאנו מוסיפים כוח בפמליא של המלך עושים הנחות והטבות לבני המדינה, דהא מלכותא דרקיעא הוה כעין מלכותא דארעא, ולכן נקרא ראש השנה בשם יום הזיכרון - כי ביום זה יעלה זכרונו לפני השי"ת לזכות לישועות גדולות ונפלאות, כאמרם (ר"ה יא). 'בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים', כן יש ביד כל אדם לצאת 'ממצרים'.

הרה"ק רבי מאיר שלום מקאלשין זי"ע היה מפרש מי לא 'נפקד' כהיום הזה, מלשון וה' 'פקד' את שרה, וזה הכוונה מי לא נפקד אין איש שלא נפקד ונזכר לכל מיני ישועות ביום הזה, וכן אמרו בתלמוד (ר"ה יא). 'בראש השנה נפקדה שרה רחל וזנה'.

איתא מהרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (תרע"ד ד"ה נראה), שהנה שינוי הבריאה הגדול ביותר - שלא היה כמוהו עוד בעולם הוא להפוך ולד זכר לנקיבה, ושינוי כזה אירע בראש השנה - ומדייק זאת מדברי הפייטן (שחרית ליום א'), זכר לה יושר ארחות, עובר להמיר בבטן אחות, חושבה כהיום זכרה להאחות - שבר"ה נהפך ולד הזכר שבמעיי לאה אמנו ונולד ממנה בתה 'דינה'. והיינו, כי זה היום מיועד למהפכות... ואיש הנלבב יקח מזה תוכחת מוסר לנפשו שאין זמן מוכשר להתהפך מרע לטוב יותר מר"ה, כי אם כך נעשה בענייני הגוף, ק"ו שבענייני נפש יש ביד האדם להפוך מהפכות אדירות לטוב לו כל הימים.

העולם בכל עניניהם, פקידת עקרות כדאיתא בגמרא אין לך ישועה הנעשית בעולם ליחיד או לרבים שלא (ר"ה יא.) 'בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה' כ"ט, והרי נכתבה בספר ביום זה, וכמובא לעליו מתשובות השואל

כיוצ"ב אמר הרה"ק האבני נזר' זי"ע (נאות הדשא מנהגי ר"ה ד) דע"כ מטבילין בדבש בימים אלו, להורות כי הדבש הוא טהור היוצא מן הטמא (שהרי הדבורה עצמה אסורה באכילה) שנהפך הטמא והאסור להיתר גמור, כך יש בידינו כוח להפוך את כל מצבנו ברוח ונגשם ביום הזה, הוסיף בנו הרה"ק השם משמואל' זי"ע (ר"ה תרע"ד ד"ה מנהגנו) כי מבואר (שו"ע י"ד פא ח) שכל דבר טמא שנפל לתוך דבש הותר לאכלו, שנהפך להיות כדבש עצמו, כך נמי בידינו להפוך את הדינים לרחמים מגולים.

ואיתא מהרה"ק מקאריץ זי"ע (אמ"פ השלם ר"ה תעב) כי 'דבש' בגמטריא 'אב הרחמן'.

וכן ידוע משם הגה"ק החפץ חיים זי"ע (עיי' ח"ח עה"ת, הח"ח חיי ופעלו עמו' תתשיח) שלכן אנו קורין בראש השנה 'וה' פקד את שרה' כי לידה זו הייתה כנגד ולמעלה מדרך הטבע ולהורות לנו כי ר"ה הוא זמן של מהפיכות לטובה ולברכה למעלה וכנגד הטבע, ואף אם ח"ו עד עתה היו לו צרות למעלה ראש מעתה 'דף חדש' מתחיל, והכל יתהפך לטובה.

כתב הרה"ק רבי לייבל אייגער זי"ע (תורת אמת תרל"ט יום שני) ביום הזה בוודאי מתעורר כל מיני שפע להשפיע - חיי בני ומזוני, וכאשר נשפע בראשית הבריאה ביום זה. חיים - נאמר ביום זה 'ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה' (בראשית ב ז). בני - נשפע גם כן הכח המוליד במאמר 'פרו ורבו' (שם א כח) וכאשר היה בפועל כידוע. מזוני - הוכן לו עוד במאמר 'תדשא הארץ'.

הרה"ק האמרי אמת' זי"ע אמר פעם קודם ראש השנה לאברכים שהשקיעו מיטב כספם באיזה 'עסק' ואבדו את כל ממונם ונעשו רשים וחסרי כל, הנה, בראש השנה יצא יוסף מבית האסורים ומיד החלו שבע שנות השבע, והרי שגדול כוחו של יום זה - להפוך את מצב האדם מן הקצה אל הקצה, התחזקו להתפלל ויגביה הקב"ה קרנכם למעלה למעלה.

איש חסיד היה בדורות הקודמים בעיה"ק ירושלים ושמו הרב יוסף וויינבערג ז"ל אשר הקב"ה בירכו בעשירות באותם הימים, פעם אחת אירע 'משבר' גדול בענייני המסחר, וכל ה'סוחרים' שבירושלים הילכו כשהם דואגים טרודים ומבולבלים - כי כל עתידים היה תלוי ועומד כיצד יגמר זה המשבר... זולתי ר' יוסף הלז ששלוות נפשו לא פסקה בכהוא זה, באחד הימים נסע ר' יוסף לטבריא ופגשו הרה"ק ה'ברכת אברהם' שהיה דר בטבריא, וישאלהו הרבי כיצד היו בך כוחות הנפש לעזוב את ביתך ועסקיך בזמן כזה במצב כזה שהכל תלוי ועומד, ענה ר' יוסף ואמר מיין יריד איז ראש השנה (היריד' שלי הוא בר"ה), כלומר כי אז הוא הזמן לשנות את הקצוב לו לאדם, אבל במשך השנה אין בזה אלא 'גילוי' כמה ומה נקצב בר"ה... מאז היה הברכת אברהם חוזר הרבה על דבריו אלו מיין יריד איז ראש השנה... מיין יריד איז ראש השנה...

וכך העיד הרה"ק רבי משה מקאזניץ זי"ע ('דעת משה' לאלול ד"ה איתא בילקוט) על אביו המגיד מקאזניץ זי"ע, וזכורני כד הוינא טליא, הייתי תמיד מתמה עצמי על כבוד הה"ק אאמו"ר זצלה"ה שבר"ה היה שמח עד למאוד, ולכאורה ביום ההוא לשמחה מה זו עושה, אמנם הוא הדבר אשר דיברנו, מחמת שהוא ראשית השנה יורד בו קדושה וטהרה ו'כל טוב' לכל ימי השנה.

כ"ט. הנה כתיב ברש"י (יבמות סד:) ד"ה שלש פקידות. וז"ל. שהקב"ה פוקד העקרות לשמוע תפלתן בר"ה וגוזר עליהן הריון. ואיתא מהרה"ק מראפשיץ זי"ע (זרע קודש ר"ה ד"ה וה' פקד) וז"ל בראש השנה שאז נברא העולם הוא עת פקידת עקרות. וכן איתא מהרה"ק 'אמרי נועם' זי"ע (ר"ה ד"ה בנוסח) כי ראשי תיבות של 'נפקד כהיום הזה' הוא ה'נ"ך שהוא השם הממונה על ההריון, כמו שכתוב (בראשית טז יא) 'הנ"ך הרה' כידוע.

וכבר אמרו צדיקים רמז לכך - כי וידגו לרוב בקרב הארץ בגמטריא ראש השנה. וב'תפארת שלמה' (ליוה"כ ד"ה רב איקלע) פירש 'כמה יעברון כמה יבראון', כמה יעברון - כמה יתעברו בזאת השנה, וכמה יבראון - שיבראו ויתרפאו מחליים. מסופר על אברך שהמתין זמן רב לזש"ק, וציוה לו הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע שיכוון ליבו בתיבות 'כמה יעברון' להיפקד, והוסיף לומר שהוא בדוק ומנוסה.

וכן כתב הרה"ק האוהב ישראל' זי"ע (ליקוטים חדשים, ימים נוראים) וז"ל. 'מה שאנו קורין בר"ה ביום הראשון 'וה' פקד את שרה', כי בזה אנו יכולין להמשיך ולפקוד עקרות' (וכן הוא שם פר' ויצא בנוגע לכל השנה).

רוביא... הגה ויש נוהגין לאכול תפוח מתוק בדבש ואומרים תתחדש עלינו שנה מתוקה וכן נוהגין לא. וכתב הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל (הנהגות 'חכמת שלמה'), דאין הכוונה לאכול מאכלים הללו דרך תפילה - 'דאין מקום לתפילה בשעת אכילה', אלא עיקר טעם אכילתם הוא כדי לגלות ולהראות שהוא מאמין בהש"ת שיפסוק עליו שנה טובה לב, 'ובפרט לפי מה שכתבתי בדרושים לפרשת תבא שנת תרי"ב, דבראש השנה יהיה משמח ואומר, כל מה שעושה הוא יתברך הוא לטובה, ובוז יהיה נהפך באמת לטובה, ולכן מהאי טעמא נראה, שיהיה אדם רגיל לומר בר"ה אחרי תפילת שחרית, כל מה דעביד רחמנא לטב עביד וגם זו לטובה, ולכן מהאי טעמא תיקנו לאכול מאכלים טובים ומתוקים ולומר עליהם כן, כדי שאם

ומשיב' וז"ל, וכבר נפקדו האמהות באותו יום, וכל הטובות ושפעת קדושה נשפעו ביום ההוא'.

והנה זה היום תחילת מעשיך, אף לנו ייאמר, לכל יהודי באשר הוא, זה היום תחילת מעשיך, לעמוד ולהתחדש בזה היום הן ברוח - בתורה ועבודת ה'. הן בגשם - בכל עניני חייו בפרנסה וכלכלה, ברפואות וישועות וכל שאר השפעות.

סימנא טבא - יתנהג בהארת פנים ויזכה להארת פנים ממעל אחר שנתבאר ענין השמחה בזה היום, תדע כי עבודת היום גדולה ב'הארת פנים' כמו שפסק ה'מחבר' (או"ח תקפג א) 'הא אדם רגיל לאכול בר"ה

וכבר מפורשים הדברים במהרש"א (ר"ה יא.) ד"ה אתיא זכירה זכירה, וז"ל. דלכך נקרא ראש השנה 'יום הזכרון' דבו ביום זכרון כל המעשים בא לטוב ולרע, ואלו הנשים (שרה רחל וחסה) שהיו עקרות מצד טבעם ומזלם, ועלה זכרונם לטובה בר"ה לשנות טבעם ומערכה שלהם, עכ"ל.

ל. הגאון רי"ח זאנענפעלד זצוק"ל לא היה מתעסק במשפחתו בשידוכים (באמצע השנה) למי שעדיין לא דובר בו שידוכים בראש השנה העבר - מפני שלא התפלל עליהם בר"ה. פעם אחת דחקו בו מאוד, ושינה מהרגלו ואירס את בנו אף שלא הקדים תפילה על כך בראש השנה שחלף, ולדאבון לב לא זכו לבנים ולאחר כמה שנים התפרדה החבילה רח"ל (מפי נכדו).

לא. ידועים דברי השל"ה הקדוש (עיקר דבריו הובאו במשנ"ב שם סק"ב) דהעיקר הוא להתעורר באותה שעה לתשובה, דמנא ליה שעל ידי אכילת 'כרתי' יכרתו שונאיו, והלא כמו כן יתכן חלילה איפכא, שיכרתו זכויותיו ח"ו, ופשיטא שאין עצם האכילה גורמת להכרית השונאים אלא התפילה והבקשה עם התשובה פועלות לעורר רחמים בשמים ממעל.

לב. מעשה באחד שהתאונן בפני רבו על שלום ביתו המעורער עד היסוד, ובתוך כדי הדברים סיפר לו עד היכן הגיעו הדברים, שבליל ר"ה נתנה לו את זנב הדג, נענה הרבי, וכי מפני זה אמרת שנהיה לזנב, והלא העיקר תלוי באמירה, ומה לך כי העמידה זנב ולא ראש. וכבר איתא ב'משנה ברורה' (תקפג סק"ה) שיזהר מאד שלא יכעוס בימים אלו, מלבד גודל האיסור, כדי שיהיה לסימן טוב.

כן ידוע כי פעם הגיע אברך אל הרה"ק הרמ"ח סלאנים זי"ע כי לא השיגה ידו לקנות 'ראש' ומי יודע איזו שנה תעלה בגורלו, אמר לו הרמ"ח, קח נא את זנב הדג, ואמור בקול גדול שכבר יהיה סוף וקץ לכל צרותינו. והעומק שבדבר, כי ביד כל איש ל'סדר' מצבו יהיה מה שיהיה לטובה ולברכה... מדוע יתאונן ויבכה, בכל עת יש מוצא לסבך שהוא שרוי בו.

ידוע דבר המעשה שהגאון רבי יהודה פתייה זצ"ל ישב פעם בליל ר"ה בסעודת היום כשהוא מיסב בחבורת אורחים כולו אומר כבוד והדר, לבוש בבגדי לבן, ועל השולחן מנורה גדולה מאירה בנרות גדולות, והנה אחד המסובים דחף בטעות את השולחן נפלה המנורה וכבו הנרות... וחשיכה השתררה בחדר... רבי יהודה עצר בעצמו שלא לכעוס, מכיוון שחשך כל פני הבית לכן כשיצאה הרבנית ומגש דגים בידה נפל המגש והכל נשפך לארץ... ויקם רבי יהודה לראות ולהבין מה אירע עם הדגים אך אז... שוד ושבר... הרב החליק מציר הדגים ונפל על הארץ וכל בגד הלבן נתלכלך וניטנף... ובכל זה שלט ר"י בעצמו לא כעס ולא רגז מאומה... בגמר השנה העיד ר"י על עצמו כי מעולם לא הייתה לו שנה טובה ומתוקה כשנה זו, בהארת פנים ממעל, בכל אשר שלח ידו הצליח ה' דרכו, אף היה לו חידושים גדולים וגילויים נפלאים בתורה...

באר הפרשה - ראש השנה

ח"ו נגזר להיפוך יהיה נהפך על ידי אמירה זו לטובה, איתא בגמ' (ברכות יח:): מעשה בחסיד אחד שנתן דינר אמן בן יהי רצון, עב"ל¹.

מכאן יבין כל איש לפי מצבו באשר הוא כי העיקר בלילה (וביום) הקדוש הזה – לקבל את הכל באהבה ושמחה, מתוך שלווה הנפש כי הכל לטובה ולברכה, ואז אכן, כל אשר יארע לו לא יהא לו אלא עוד 'סימנא טבא' לטובה, ברכה והצלחה.

וכך היו אומרים זקני ירושלים, שאם נהגו לאכול בר"ה חלה ותפוח בדבש כדי לרמוז שתהיה לנו שנה טובה ומתוקה, ק"ו שאין לך סימן יותר טוב מלהיות זיסע יוד (יהודי מתוק), כלומר, להסתובב ביום הזה בשמחה ובפנים צוהלות, וזה יהא לו לסימן להיות כן בכל ימות השנה.

סיפר הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע על אחד הצדיקים, ששנה אחת בליל ראש השנה בבואו לקדש על הכוס נשפך היין, וכשחתך את פרוסת המוציא נפלה החלה מידו, וכן הדגים נשרפו ולא היו ראויים לאכילה. משהבחינה הרבנית במקרים אלו התחילה לחשוש אולי יש בכך סימן לא טוב מן השמים, ובפרט בר"ה שמרבים בסימנים טובים, והתעצבה על לבה מה זאת עשה אלוקים לנו. אך הצדיק השיב בניחותא, שאין כלל ממה לחשוש, דכל הטעם שעושים את הסימנים בעת האכילה מדברים טובים ומתוקים היינו מפני שזה גורם לטבע האדם להיות רגוע ושמח, נמצא שעיקר הסימן טוב הוא בפנימיותו של האדם שהוא שליו ושמח ובטוח בישועת ה', וא"כ הגם שאירעו לנו כמה סימנים לא טובים, מיהו אם נישאר שלוים ובטוחים בחסדי ה' אזי בוודאי נזכה לשנה טובה, כי פנימיות הלב הוא הסימן הטוב ביותר לרחמים וחסדים. (ואדרבה, דייקא שלווה הנפש אחרי מהפכות כאלו תחשב שלווה הנפש באמת).

וזה גם עומק כוונת הגר"ש קלוגר, כמבואר יותר בהמשך דבריו, שאין לו לאדם להתרעם ביום הזה על תקלות שונות שנעשו שלא כרצונו, שברצונו היה להתפלל במקום פלוני ומשום מה נאנס והוצרך להתפלל במקום אחר, וכן דוגמאות למאות שהשטן זה היצה"ר מנסה עי"ז להפיל את רוחו של האדם מחמת דברים של מה בכך, אך המשכיל לא יגרר אחריו אלא יקבל את הכל באהבה, וישמח בשמחת היום, וממילא יהא לו זה לסימן טוב ויזכה לדבר ישועה ורחמים ולשנה טובה ומתוקה.

אגב אורחא, באחת השנים התאחר הרה"ק ישכר דוב מראדושיץ זי"ע זמן רב מלהיכנס אל ה'תקיעות'... משנכנס לבית המדרש פתח לספר מעשה שהיה אצל ה'חווה' מלובלין זי"ע, שפעם התעכב זמן רב מלהיכנס לבית המדרש לתקיעות מפני שלא ראה עצמו ראוי לגשת אל הקודש, ופשפש במעשיו למצוא איזו זכות לעצמו בגשתו לקיום מצות היום, עד שלאחר זמן רב נזכר במעשה טוב שעשה, והתחזק והתחיל בעבודת הקודש. וכה סיפר, פעם הזדמן לידו לעשות דבר מצוה, וקבע עם משמשו הנאמן להשכים קום למחר ולהתעסק תיכף בצרכי אותה המצוה, אלא שבלילה זה שכח המשמש להכין מים לנטילת ידיים ליד מיטתו של ה'חווה'. בהקיצו משנתו ראה הרה"ק שא"א לו להציג כף רגלו על הארץ, ואין לו ברירה אחרת אלא להמתין לביאת הגבאי, אך הלה בושש מלבוא, הדבר גרם צער רב וגדול ל'חווה' - שמחמת חוסר אחריותו של המשב"ק יצטרך לדחות את המצוה, וכבר החליט בלבו שכאשר יגיע הגבאי לחדרו יוכיח אותו היטב על מעשיו, אך אז התיישב בדעתו, מדוע יכעס עליו, הרי כל המהירות כאן איננה אלא לקיים מצוה פלונית לעשות נחת רוח להבורא יתב"ש, והרי עתה ראה שרצון השי"ת שלא ילך ומה לו לכעוס, והחליט לכבוש כעסו ולקבל את המשמש ללא שום קפידה, ואכן משהגיע המשמש לאחר זמן רב כבש הרה"ק את כעסו בכוחות למעלה מהטבע וקיבל את פניו בסבר פנים יפות, משנזכר במעשה זה נכנס לתקיעות.

ואף שאין לנו השגה כלל בגדולתו ובקדושתו של הרבי מלובלין זי"ע, יש כאן לימוד לדידן שעיקר גדולתו של אדם בהתאפקותו מכעס...

לג. עובדא שמעתי מבעל המעשה, שנסע בחודש אלול העבר (תשע"ח) מהרי הקאנטרי למקום העסקים לקנות מנעלים לבניו, בדרך צאתו מהבית סיים ללמוד בדבריו אלו של ה'חכמת שלמה' המובא בספר 'באר החיים', והנה אך נסע כמאתיים מטר פגע רכבו ברכב אחר 'פנים בפנים', ונתהפך רכבו כשפני ארבעת גלגליו כלפי שמיא, ובניסי ניסים יצאו כולם ללא פגע כנגד כל דרך הטבע, וגם הצליחו לפתוח הדלתות כשהם תלויים ממעלה למטה ולצאת מהרכב עוד לפני שהגיעו אנשי ההצלה, ובבוא אנשי ההצלה לא האמינו למראה עיניהם – כיצד יצאו אנשים אלו שלימים בגופם ובנפשם לעומת הרכב שכולו מעוך וכתות, ורק הספר שנשאר פתוח ב'כל דעביד רחמנא לטב עביד' הסביר את פשר הנס.

נראה לעיניים שאין לך 'סימנא מילתא' גרוע יותר מזה - שנאלץ ללון בליל א' דר"ה בבית הקברות (כל אחד מאתנו היה אומר כי אי"ז אלא סימן ש...)^{לד}, ובאמת מה שקיבל כל זה באהבה בהכרה שכל מאי דעביד רחמנא לטב עביד, מזה נשפע לו עשירות מופלגת זאת

פנה אל תפילת הערער - אף לתפילת הפחות שבישראל איתא במדרש (שוח"ט) על הפסוק (תהלים קב יח-יט) 'פנה אל תפילת הערער ולא בזה את תפילתם, תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל קה, אמר רבי יצחק, כלפי דורות אמרו, שאין להם לא נביא ולא כהן ולא בית המקדש שיכפר עליהם, אלא עוד תפילה אחת שנשתייר להם שהם מתפללין בראש השנה ויום הכפורים, ולא תבזה אותו מהם, הוי 'ולא בזה את תפילתם'. 'תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא, אלו הדורות שהן כמתים במעשיהם ובאין ומתפללין לפניך בראש השנה וביום הכפורים - ואתה בורא אותן בריה חדשה, כי ביום זה נעשים כל יצורי עולמים לבריאה חדשה^{לה}.

ויתחזק בדברי הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע (מועדים הגש"פ ד"ה ובמקהלות) בביאור דברי הטור (או"ח סימן תקפב) על נוסח התפילה 'ובכן תן פחדך' - ותקנו לומר 'ובכן' כלשון המקרא (אסתר ד טז) 'ובכן אבוא אל המלך', לפי שהוא עתה יום הדין ואנו באין לפני מ"ה

הלך ולן בבית הקברות, ושמע שתי רוחות שמספרות זו לזו, אמרה חדא לחברתה, חברתי בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם, אמרה לה חברתה איני יכולה שאני קבורה במחצלת של קנים, אלא לכי את ומה שאת שומעת אמרי לי. הלכה היא ושטה ובאה, ואמרה לה חברתה, חברתי מה שמעת מאחורי הפרגוד, אמרה לה שמעתי שכל הזורע ברביעה ראשונה ברד מלקה אותו, הלך הוא זורע ברביעה שניה, של כל העולם כולו לקה לא לקה. לשנה האחרת הלך ולן בבית הקברות, ושמע אותן שתי רוחות שמספרות זו עם זו, אמרה חדא לחברתה, בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם, אמרה לה חברתי לא כך אמרתי לך איני יכולה שאני קבורה במחצלת של קנים, אלא לכי את ומה שאת שומעת בואי ואמרי לי. הלכה ושטה ובאה, ואמרה לה חברתה, חברתי מה שמעת מאחורי הפרגוד, אמרה לה שמעתי שכל הזורע ברביעה שניה שדפון מלקה אותו, הלך זורע ברביעה ראשונה, של כל העולם כולו נשדף ושלזו לא נשדף.

הבה נתבונן, כי חסיד זה נתעשר בשנים אלו ועלה בעשירותו על כל עשירי תבל, שהרי של 'כל העולם' לקה ורק בידו היה תבואה חדשה משנה זו, וכל כך בא לו על ידי שנתן דינר והקניטוהו. ולכאורה

לד. וכבר אמרו (עיון יעקב על עין יעקב) לבאר הטעם שהלך לישון בבית הקברות ולא בבית המדרש, אלא שלא רצה שייצא עליה שם רע שככה עשתה לו בליל ר"ה, והיה בזה 'וותרנות בתוך וותרנות', שלא זו בלבד ששתק ולא ענה על מה שהקניטתו אלא אף גם חס על כבודה. בזכות זה זכה להיות עשיר העולם.

לה. החסיד המפורסם הרה"צ רבי מרדכי ראקוב זצ"ל נענה פעם מתוך שמחה אל רבו הרה"ק ה'חווה' מלובלין זי"ע ואמר לו היום אירעו נסים ונפלאות לבני ישראל, שאלו הרבי לפשר כוונתו, השיב החסיד בחכמה, שתקנו המקובלים לומר לפני התקיעות פרק מ"ז שבתהלים 'למנצח לבני קרח מזמור', ואלמלי היו קובעים לומר ז' פעמים פרק קי"ט לא הינו מגיעים לתקוע בשופר מחמת אריכות הפרק...

הגם שבפשטות נראים הדברים כמילתא דבדיחותא בעלמא, מ"מ עומק יש כאן, כי הנה, כל פרק קי"ט מדבר על 'תמימי דרך' השלימים בעבודתם, שם נאמר אשרי נוצרי עדותיך... בכל לבי דרשתיך... ותורתך חנני, דבקתי בעדוותך, זכרתי משפטיך מעולם, חצות לילה אקום... טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף... מעתה, אם היו אומרים פרק זה לפני התקיעות היו המקטרגים מתעוררים לטעון שיפשפשו במעשיהם של בני ישראל האם 'קיים זה מה שכתב בזה'... ומי יעמוד בדקדוקי המשפט. אכן נס גדול הוא שאומרים 'למנצח לבני קרח מזמור' שעליהם אמרו חז"ל (מגילה יד.) 'מקום נתבצר להם בגיהנם', וכבר עמדו סמוך לשאול תחתיה, אלא ש'על פתחה של גיהנום' עצרו בעצמם ושבו אל ה' בלבב שלם, פרק זה מלמד זכות על בני שבזה היום שבים בתשובה - אף מי שעומד כבר בפתח שאול תחתית ל"ע...

יש שרימזו בפסוק האמור גבי קרח (במדבר טז לד) 'וכל ישראל נסו לקולם', דכתיב 'לקלם' חסר, שהוא ר"ת ל'מנצח לבני קרח מזמור, ללמדנו שביד כל ישראל לנוס ולברוח - להתקרב אל הקדושה כאשר יזכרו את מעשיהם של

דהנה יש רבים המכנינים עצמם בהכנה דרבה לקראת ר"ה, אך בהגיע יום הדין פעמים שלא ירגישו כל התלהבות והתעוררות בעת התפילה, ולא עוד אלא שיראה את רעהו שלא הכין עצמו כלל מבעוד מועד, ואילו בר"ה הינו מתפלל בהתלהבות וכל עצמותיו תאמרנה חיות והתעוררות, אך האמת שהקב"ה 'צופה נסתרות' ולפניו גלויים כל סתרי לב, והוא לבדו יודע את מכאוביו ויסוריו, ואין הקב"ה בוחן אלא את לבו שטרח לעשות תחילה, וכמו שדייקו בלשון חז"ל (ע"ז

הקב"ה. ואמר המהרי"ד שכוונתו לומר כסיפא דההוא קרא 'אשר לא בדת', וכלומר שאף מי שנראה לו שאינו כדאי להתפלל אל ה' גם כן יבוא אל המלך ויזעק אל ה' מעומק לבו, ישמע א-ל ויענם ויכתבהו ויחתמהו לחיים טובים עם כל ישראל אחיו ונאמר אמן.

ואף אם מרגיש כי מרוחק הוא, לא יתייאש מעצמו¹, וכה ביאר הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע את נוסח התפילה (בפיוט 'לא-ל עורך דין') 'לצופה נסתרות ביום דין',

בני קרח, דאע"פ שהרבו להרשיע ולחלוק על משה רבינו וכבר נתבצר להם מקום בגיהנום, אעפ"כ נתקבלה תשובתם ברגע האחרון כאשר חזרו אל ה' באמת.

הרבה יש להתבונן ב'תשובתם' זו של בני קרח, כי לכל אורך המערכה עמדו הללו לימין אביהם קרח - כנגד משה רבינו, עד הרגע האחרון שראו כי אין מנוס אז הרהרו תשובה בלבם, וכן איתא במדרש (שוח"ט תהלים מה) 'למנצח על שושנים לבני קרח מזמור רחש לבי דבר טוב' - להודיעך שלא יכלו להתוודות בפיהם, אלא כיוון שרחש ליבם בתשובה, קבלם הקב"ה, ולמה לא היו יכולין לומר בפיהם שאול פתוחה מתחתיהם ואש מלהטת סביבותם... והיו בני קרח רואים שאול פתוחה מכאן ואש מכאן, ולא היו יכולין להתוודות בפיהם... רחש לבי - משל למי שנתבע לדין נטל קונטרס חלק ונתנו ליד דיין, אמר לו, למה לא כתבתו, אמר לו לא היה לי פנאי, כך בני קרח לא היה להם פנאי לומר בשפתותיהם ואמרו בלבם, ע"כ. והיינו שאף לאחר ששמעו מפי משה את אזהרתו 'אם בריאה יברא ה' ופצתה האדמה את פיה... סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה...' ועדיין לא חזרו בהם, עד שהשאלו אכן פערה פיהם לבלעם אז כבר לא היה סיפק... והקב"ה קבלם בשתי ידיים. וכה חשובה הייתה תשובתם כחזוקת כלל בני ישראל עד שאמרו במדרש (ילקו"ש תהלים תשמז) 'מנין אתה יודע שמשה ואהרן וכל ישראל באין לשמוע שירה של בני קרח שנאמר 'למנצח על שושנים לבני קרח, משכיל שיר ידידות', משמיע ידידים של הקב"ה. מכאן תצא הקריאה לכל איש ואיש מישראל אף לאחר ייאוש יושב הקב"ה ומצפה לתשובתך - אם ישוב מיד יקבלו.

הנה אנו מתחילים את פסוקי מלכויות עם על כן נקוה לך, ולכאורה צריך ביאור, שהרי פסוקים אלו נאמרו על ידי עכן, ושמו מרומז בר"ת ע"ל כ"ן נ'קוה (סדר היום' כאן, בשם ה'תולעת יעקב'), והרי מבואר בגמרא (סנהדרין מד.) שעכן עבר על החמורות שבחמורות, ומדוע מזכירים את שמו מיד בתחילת המלכויות... אלא, אדרבה, להורות, כי ביום הזה (ובכל השנה) ניתנה הרשות אף לגרוע שבישראל להמליך על עצמו את הקב"ה כאילו לא חטא מעולם, כי הקב"ה כביכול ממציא את עצמו לכל בניו יהיה מי שיהיה, ומצפה שיחזור בתשובה, וביותר בימים אלו 'דרשו ה' בהמצאו'. ולא יאמר הן 'מחוסר כפרה הנני', כי ע"י ההכנה והתעוררות נכנס להיות 'צדיק גמור' וזוכה להיכתב בספרם של צדיקים גמורים. וראיה לדבר ממה שאמרו (קידושין מט:) שהמקדש את האשה על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור מקודשת שמא הרהר תשובה בדעתו, והקשה המנחת חינוך (שסד א) שהרי לא התוודה כלל וכיצד נהפך לצדיק, אלא שהוידוי בא לכפרה וצדיק ורשע אינו תלוי בכפרה כלל 'נהי דאין לו כפרה בתשובה בלב מכל מקום הוי צדיק כיון שמתחרט לפני קונו יתברך'.

לו. בליל ראש השנה אנו אוכלים 'ראש כבש' או דג ואומרים יה"ר שנהיה לראש ולא לזנב. וכזאת מצינו כבר בתורה (דברים כח יג) 'ונתת ה' לראש ולא לזנב', ובתרגום אונקלוס - לתקיף ולא לחלש, וביאר הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע (ר"ה אות ז) ש'ראש' מורה על מדת החוזק והתקיפות, שלא להתפעל מניסיונות ונפילות ולהישאר תמיד במעמדו אף כאשר עוברים עליו קשיים שונים. והיינו נמי מה שאמר שלמה המלך ע"ה בחכמתו (משלי יח יד) 'רוח איש יכלכל מחלהו', וכפירוש הגר"א שם כשהאיש תמיד בשמחה - הוא יכלכל מחלהו, אף שתבוא עליו מחלה ח"ו הוא יכלכל מחלהו, בשמחתו יבטלנה, שאפילו חולה מסוכן יבריא וינצל מחוליו אם יהא שרוי במידת השמחה.

יודע מאמר העולם, שלכן אוכלים ראש של כבש או של דג בר"ה, כי אף לאחר שנטלו את נשמתו, מרטו שערותיו הפשיטו את עורו ושטפו אותו ברותחין, בכל זאת הוא נשאר בגדר 'ראש', שהראש אינו נהפך לעולם להיות זנב. וזו העבודה בר"ה שלא יזיז אותו שום רוח בעולם, ולא יתפעל משום דבר קטן כגדול, אלא לעולם יהא בגדר 'ראש'.

ג.) 'מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת', שלא אמרו 'מי שהבין בערב שבת' אלא מי שטרח, כי אין המעשה בפועל עיקר, אלא הטורח שהאדם מתאמץ לבוא אל הקדושה, ורחמנא ליבא בעילי.

לתגור אומר ויקם לך - עוצם וגודל כח התפילה בימים אלו חסר עשה ה' עמנו לך ונתן לנו את כח התפילה לט, ובכלל איתא במדרש (שוה"ט, תהלים קמב) 'משכיל

לדוד בהיותו במערה תפלה... כשהיה שאול ודוד במערה, ידע וראה שאין אדם עומד לא בממונו ולא בחכמתו ולא בגבורתו, ומהו עומד לו תפילתו. השכיל דוד וידע ואמר שאין טוב לו אלא תפלה. ועלינו להאמין ולתפוס היטב בכח זה.

וזכרנו בימים אלו בראשית השנה - כי ע"י התפילה תתבטל גם גזירה שכבר נגזרה, וכמו שהוכיח ב'ערבי נחל' (דרוש לפסח דרוש ב) דהנה בברית בין הבתרים

לז. ידוע דבר המעשה באחד מחסידי הרה"ק ה'צמח צדק' שהיה מכין עצמו במשך כמה שעות לתפילתו, ובא והתלונן לפני רבו כי בבואו להתפלל אין לו כל התעוררות הלב... אמר לו רבו, מה איכפת לך מתי אתה מתפלל הרי כבר התפללת לפני התפילה, וכלומר, כי העיקר הוא הגשתו של אדם לענין העבודה, ומה שיעשה לבסוף אין זה עניינו אלא בידי שמים הוא. כיו"ב, המכין עצמו כראוי הרי היה לו כבר את ה'ראש השנה' בטרם קידש היום, והקב"ה הבוחן לבות וכליות יודע את מעשיו ורצונותיו.

לח. טרם כל דיבור נקדים דיבור לבית יעקב אלו הנשים הזוכות להיות מטופלים בקטנים הצריכים לאמם, והן הן מגדלות את המשכו וקיומו של כלל בני ישראל, ומחמת זה אינן יכולות להלך לביהכ"ס לשפוך נפשם בתפילה יחד עם רבבות אלפי בני ישראל. וכה העיד הגאון רבי לייבל לאפיאן זצ"ל בשם אביו הגאון רבי אליהו לאפיאן זצ"ל, אבי היה אומר יש לי בקבלה, שהנשים הנמצאות בבית בימים נוראים ומטפלות בילדים, אינן זקוקות לכל התפילות וכל המצב שיש בבית הכנסת בכדי שיעלו תפילותיהן למעלה, כי יש צינור מיוחד להעלות תפילתם עד לכסא הכבוד, ובכמה תיבות שיש להם אפשרות לומר ולהתפלל הם מתקרבות לכסא הכבוד ככל הקהל הקדוש העומד שעות ארוכות, מכתיר את המלך, מבקש ומתחנן מאת המלך הקדוש היושב על כסא רם ונשא.

לט. ידוע משלו של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע, פעם שלח הצאר ניקולאי הודעה מבית המלכות לכל עיירות מדינת רוסיא, שהמלך עתיד להופיע במקומם ביום פלוני, ועליהם להיות מוכנים ומזומנים ליום הזה. ה'קבלת פנים' הראשונה הייתה בעיר המלוכה פטערבורג והיא הייתה בשלימות עם כל הכבוד כראוי, לאחמ"כ נתקיימה קבלת פנים במוסקבה - שנערכה גם כן באופן מכובד מאד, אלא שכבר הייתה במעט פחות מפעטרבורג, וכן בכל עיר ועיר לפי ערכם ומעמדם, אולם בעיר אחת רחוקה שהיו תושביה פוערים (כפריים נבערים חסרי דעת) ומנהגם היה שכל אורח שהגיע לעירם התקבל בקבלת פנים מיוחדת - שהיו כולם סוקלים אותו באבנים. על כן כאשר קיבל מושל העיר את ההודעה מבית המלכות לא ידע את נפשו מרוב בהלה, ומיהר ואסף את כל בני העיר לאסיפה דחופה, בה הסביר להם שהמלך עומד לבקרם, והאריך בגודל הזכות שיש להם לקבל את פני המלך, ובזאת ביקש מהם מעומק הלב שאינו מבקש מהם לטרוח ולעשות מאומה לצורך הקבלת פנים - לא לנקות את הרחובות ולא לקשטה בפרחים נאים, רק שיזהרו בדבר אחד ווארף'ט ניט קיין שטיינער - אנא אל תזרקו אבנים עליו ועל מרכבתו.

ואמר ה'חפץ חיים' דבכל שנה יורדת השכינה לעולם בראש השנה, ועלינו לערוך 'קבלת פנים' כראוי וכיאות לכבוד מלכו של עולם [וכדאיתא מהרה"ק ה'ערבי נחל' זי"ע (ר"ה דרוש ג) לפרש נוסח התפילה (שחרית דר"ה קודם קדושה) לשמוע תפילות מלבות באות, שכביכול הקב"ה מקדים ובא טרם יבואו בני ישראל להתפלל בבית המדרש] והנה האבות הקדושים שהיו מרכבה לשכינה היו מקבלים פניה ברוב פאר והדר כדוגמת פעטרבורג, אחריהם היו משה ואהרן ושאר הנביאים שהייתה 'קבלת הפנים' שלהם כמעט כהאבות, וכן לאחריהם בכל דור ודור - תנאים, אמוראים, גאונים והראשונים, שהיו עורכים בכל ר"ה 'קבלת פנים' לכבוד השכינה הקדושה, עד דור האחרון שלנו, מה דורשים מאתנו - ווארף'ט ניט קיין שטיינער - אל תזרקו אבנים, אך בה' אל תמרודו.... כל חד וחד לפום דרגא דיליה, וכאשר החושך וההסתר מכסה את הארץ סגי גם בקבלת פנים כגון זו (הובא ב'לקט רשימות להגר"מ וואכטפויגל זצוק"ל - אלול ימים נוראים).

החתם סופר (דרשות שסו: כ"ז אלול תקצ"ו) כתב לבאר מה שאמרו חז"ל (ר"ה לב:): שאין אומרים הלל בר"ה ויוה"כ מפני ש'ספרי חיים וספרי מתים פתוחים', שהוא על דרך שקבלנו שנשמות המתים ונשמות האבות מצטרפות לתפילתנו כי אף הם בכלל הדין, וכל באי עולם יעברון לפניך, ומאחר ש'לא המתים יהללו קה' (תהלים קטו יז) על כן אין אומרים הלל בר"ה וביוה"כ.

באר הפרשה - ראש השנה

ולכן נחשב כאילו לא קיבל מאתו שדה לשנה זו. ונסתפקו בגמרא (קו.) באם ציווה עליו המחכיר לזרוע שם חטים והחוכר שינה מדעת בעל הבית וזרע שעורים ונשדפו השעורים במכת מדינה, האם חייב החוכר לשלם, שהרי כל השדות נשדפו במכת מדינה וא"כ ההפסד של בעל השדה הוא ולא של החוכר, או שנאמר, שבעל השדה יכול לומר לו - אילו היית זורע חטים כמו שצווייתך היה מתקיים בי (איוב כב כח) ותגזר אומר ויקם לך, ופירש רש"י (ד"ה ותגזר) מה שתבקש מן היוצר יעשה, ואני לא ביקשתי מן השמים בתחילת השנה שיצליחני בשעורים אלא בחטים. ומסקנת הש"ס כצד השני, כלומר שאנו מקבלים טענתו, ואומרים שמאחר שהתפלל בראש השנה שיצליח ה' דרכו בחטים שיזרעו בשדהו, בזודאי היה מצליח בחטים - אעפ"י שכל בני המדינה הפסידו את תבואתם, ורק מכיוון שהחוכר שינה וזרע שם שעורים הפסיד יחד עם כל בני המדינה שהרי על זה לא התפלל בתחילת השנה.

בין והתבונן נוראות בכח התפילה, כי לא נאמר דין זה דווקא אם המחכיר מצדיקי הדור הוא או לכל הפחות מל"ו צדיקים נסתרים, אלא כל יהודי יהיה מי שיהיה בידו לשעון אני בקשתי בתחילת השנה על חטים - וללא כל ספק שאם היית שומע לקולי לא הייתה התבואה נפסדת אף ב'מכת מדינה'... ועל ידי טענה זו

אמר הקב"ה (בראשית טו יג) 'ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה' - והיא גזירת 'שעבוד מצרים' שיצאה מפורש מפי הגבורה, ואעפ"כ כש'ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו' מיד 'ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה' (שמות ב כג) ויצאו לחרות אחר מאתיים ועשר שנות גלות בלבד. והיינו שכן הוא רצון מתחילה בעת הגזר דין - שעל ידי הצעקה ישתנה דינו, פירוש, שמיד בעת שהקב"ה גזר את הגזירה גזר גם כן שתבטל ע"י התפילה.²

ובזה אמרו ליישב מדוע אומרים בראש השנה זכר ליציאת מצרים, מה ענין יום תחילת מעשיך ויום הדין של ראש השנה ליציאת מצרים, אלא, לומר לך, כמו שבני ישראל פעלו 'מהפיכות' ובטלו גזירות ע"י התפילה עד שיצאו ממצרים קודם הזמן³, כך בידו של כל איש ישראל לעשות מהפכות ביום זה, ו'אין דבר עומד בפני התפילה', לבטל כוחם של כל המקטרגים והמשטינים.

איתא במשנה (ב"מ קה:) ונפסק להלכה (שו"ע ח"מ שכב ס"ב) החוכר שדה מחבירו (ששוכר את שדהו בסכום קצוב לשנה) אם נשדפה השדה ונתקלקלה כל תבואתו יחד עם כל שדות המדינה (מכת מדינה) אין החוכר צריך לשלם על שנה זו, שהרי כל השדות שבמדינה נשדפו

מ. אמנם, לא יהא שוטה המאבד מה שנותנים לו, וינצל את כוחו זה ב'השגות גדולות'... כמו שהיה הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ ז"ע מעורר בדבר מעשה שהיה, באחת המלחמות בתוך סערת הקרב ירו האוחזים בחיצים חץ מוות בצאר ניקולאי ימ"ש, אחד החיילים שראה את אשר עומד לקרות בעוד רגע קט החל לזעוק בקול מר, הסוס אשר עליו רכב הצאר נבהל מהקולות וקפץ למעלה, וכך נכנס החץ בגוף הסוס והרגו ואילו הצאר נשאר בחיים. כשוך חמת המלחמה קרא הצאר לאותו חייל, ואמר לו כי ברצונו להכיר לו טובה על אשר הצילו ממוות לחיים, על כן יבקש ככל העולה על דעתו וימלאו כל משאלותיו, נענה החייל, שהיות והממונה עליו בצבא המלך מציק לו ומתעלל בו על כן מבקש שימנו אחר תחתיו, נענה לו המלך אכן אעשה כבקשתך.. אך שוטה שכמותך מדוע לא בקשת להיות בעצמך מפקד. על זה הדרך נאמר לדידן, הקב"ה נתן בידינו כח התפילה לפעול גדולות ונצורות לטוב לנו לכל השנה הבעל"ט - אל תהיו כאותו שוטה המאבד מה שנותנים לו, אל תכניסו את כל כח תפילתכם בזוטות ושטויות - אלא כל בר דעת יסדר לעצמו בתפילתו 'שנה טובה ומתוקה' בכל ענייניו...

מא. במס' כתובות (ק"ד.) מובא שבעת ההסתלקות של רבינו הקדוש מהאי עלמא הכריזו 'כל מאן דאמר נח נפשיה דרבי, ידקר בחרב', ומסביר ב'שיטה מקובצת' (בשם רש"י מהדורא קמא), מדוע החמירו כל כך על מי שיפרסם את דבר מיתתו של רבי. אלא, כי בכוחה של תפילה להחיות מתים, וזה היה ברצונם - אף אם נח נפשיה דרבי עדיין יש בידם להחיותו בתפילתם, אבל ידוע ידעו שאם כל העדה ידעו בבירור שמת יפסיקו מלהתפלל עליו, שהרי על תחיית המתים לא יתפללו, על כן הזהירו שלא יגלו לכל הקהל שנח נפשיה דרבי, וממילא ימשיכו להתפלל עליו בחזקת שהוא חי, ובתפילתם יקימוהו לתחיה. ומדבריו למדנו כוחה של תפילה עד היכן - שאפשר אפילו להחיות מתים בתפילה.

לשם הלא לא ישיבוהו ריקם, השיב לו שאברהם אומר שהוא בוש ונכלם מלילך לבקש על נפשם' וכו'.

ויהי כשמוע הרב את דבריו עמד בפחד ורעדה, וצעק בקול מר עם ה' חזקו ונתחזקה בעד עמנו ובעד ערי אלוקינו, שובו וזשיבו מכל פשעיכם, מי יודע ישוב וניחם ה' על הרעה, כי יצא הקצף מלפניו כי רבו חזקו יד המקטרגים ולא נשאר עוד מענה בפי מליץ שלנו, וכל כך צעק בדברי כיבושים שיקבלו תשובה על עצמם, עד שבא אליו אליהו ז"ל ואמר לו שנתלבש אברהם אבינו עליו השלום בכח התשובה של אותו כי בנישתא, ובא לפני הקב"ה להרחיק דינם של ישראל עד יום הכיפורים כדי שבתוך כך ישובו מדרבם וכו', ומיד אחר ר"ה כתב הרב ההוא לכל מקומות הקרובות שיעמדו על נפשם לשוב בכל האפשרי והודיעם כל הדברים. עכ"ל.

והדברים מרעידים כל לב עד היכן גדול כוחה של תפילה, שבאותה שעה קשה לישראל, שמיכאל שר ישראל כבר לא היה בכוחו להמליץ טוב, אברהם אבינו אבי ישראל מתבייש ללכת לבקש על בנו, אך עדין תפילה יכולה לבטל כל הדינים ולהשבית כל מקטרגים וכמו שאמר אליהו הנביא למען השם התחזק להרבות בתפלה ותחנונים.

עוד זאת למדנו על גדול הכח שנתן הקב"ה לברואיו בעולם הזה, שרק ע"י התשובה היה כח לאברהם אבינו לדחות את הדין עד לאחר יום הכיפורים, והרי שיתכן שאדם בתפילותיו ובתשובתו 'מוזעזע' את כל העולמות, וגורם ל'עליונים' להתעורר לבקש מלפניו ית' על אותו אדם.

מוציאין ממון בדין תורה... כי אילו היה אפילו ספק ספיקא שלא תועיל התפילה כיצד הוא מוציא ממון עי"ז - והרי המוציא מחברו עליו הראיה. ומכאן, שתפילת כל יהודי פועלת בימים הללו כתפילתו של צדיק הדור, ומובטח לו שתפילתו תתקבל לפני ארון הכל"מ.

לדין הדברים אמורים, אם זה האיש הפשוט בידו לפעול בתפילתו ש'בראשית השנה' להנצל מ'מכת מדינה' - כלומר שכל העולם יפסידו ממנום והוא ישאר ברווחיו, אף אנו נפעל כיו"ב, בכל העניינים, לרפואה שלימה כנגד דעת כל הרופאים שכבר ייאשהו, או לרוות נחת דקדושה אף בשכל המחנכים הרימו ידיהם בייאוש, להפקד בוש"ק כנגד דעתם של כל המומחים, להעמיד הבית על תילו אף אם כל עושי השלום עזבוהו לנפשם, וכיו"ב איש איש בנגעו ומכאובו יש בידו לעלות על דרך המלך ע"י תפילותיו עתה בראשית השנה.

הרה"ק ה'ערבי נחל' (לר"ה) מביא מעשה נורא על אחד מתלמידי האר"י הק' זי"ע (בספר היכל הכרמה הביא מעשה זה והזכיר שמו של אותו תלמיד - רבי יוסף מערבי) 'שביום ראש השנה בא אליו אליהו הנביא ז"ל ואמר לו למען השם התחזק להרבות בתפלה ותחנונים, כי גברו מאד המקטרגים עד שמיכאל השר הגדול המזכיר זכותן של ישראל נשתתק ותש כוחו ואין בפיו מה לדבר', שאלו התלמיד שהרי באותה שנה למדו תורה הרבה, ואיה זכות התורה, השיב אליהו שעל הא גופא הקטרוג כיון שלמדו שלא כהוגן (עיי"ש). חזר ושאלו 'זמה אברהם אומר לדבר זה, הלא הוא אבי ישראל ולמה אינו בא

מב. עוד בה ייאמר שבימים אלו יזכור נא את אשר ביאר הרה"ק ה'לב שמחה' זי"ע (הובא בספרו לפסח עמוד לב), מה שאומרים (בתפילת טל) 'דוד כערכך העמד שמנו'. שאנו מבקשים שיעניק לנו השי"ת השפעות טובות כערכו שלו - כפי השגותיו.

וביאר ה'לב שמחה' את דבריו, וז"ל. כתוב בספר ישן (הובא בי"לקוט מעם לועז' פרשת ראה, על הפסוק (דברים טו ז) 'נתון נתן לו'), שכאשר בא אלכסנדר מוקדון לכבוש את ארץ ישראל, קידם את פניו יהודי אחד בברכה, ביקש המלך ליתן לו מתנה, ונתן לו עיר שלימה, אמרו לו משרתיו, הלא די לזה במתנה מועטת שיהיה בה כדי לשמחו, והשיב להם המלך, כאשר נותנים מתנה, צריך הנותן לתת כפי מה שנקרא אצלו מתנה לפי השגתו, ולא לפי השגת המקבל, ואולי זה פירוש 'דוד כערכך' - שמבקשין כפי הערך שמעריך הקב"ה.

וכך אומרים העולם בשם הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע דלכאורה יש לתמוה מדוע אם 'מקבץ נדבות' יבקש 'צדקה' ממאן דהו בבית הכנסת יתן לו סכום מועט כשקל או דולר, ואילו אם יפגע בו בביתו יתן לכה"פ כעשרה ידות, כי כך הוא דרכו של מקבץ נדבות - בפשיטת ידו בביהכנ"ס אינו בא רק על דעת מתנה מועטת, ובבית בא על דעת מתנה מרובה וכפי פשיטת ידו כך יקבל...

תמידים כסדרם - חשיבות התפילות הקבועות ביום זה

ויש לך לדעת כי עיקר התפילה הוא מה שתיקנו אנשי כנסת הגדולה והחכמים בכל הדורות והם המה יסודות התפילה, ובעיני ההמון יש שמאריכים בפיוטים שונים ואילו את נוסח התפילה הקבוע שבכל יום אומרים במרוצה, אך האמת שהן דברים העומדים ברומו של עולם, אין לשער גדול חשיבותן, ואין לזלזל בהם^{מג}. והוכיח כן הרה"ק ה'מגיד' ממעוריש זי"ע במכתב קודש (תורת המגיד שבת ומועדים ר"ה, נדפס ב'ליקושים יקרים' אות קלד), אבל בזה אני מזהיר אתכם בשארי התפילות ותחנונים וקרבנות ופסוקי דזמרה וק"ש וברכותיה, שאתם דשים אותם בעקב והם עומדים ברומו של עולם, כל אחד ואחד בפני עצמו הוא שלם ועליון ונישא מאוד ואתם אומרים נואש לתפילות אלו, כי עיקר מגמותיהם לתפילת העמידה, אבל אתם טועים ומבוכים בזה^{מג}, הגם שבאמת העמידה היא העיקרית שהיא במדבר לפני המלך בעולם האצילות עצמו. אכן, מי שאין לו מפתחות הדרים החיצונים האין יכול לבנום בחדרים הפנימים, כי לכן תקנו הקדמונים מתחילה העולמות על הסדר כידוע, שהם נגד ד' עולמות אצילות, בריאה, יצירה, עשייה, מתתא לעילא, ופשיטא ביום הדין הגדול והנורא הזה קודם שיבוא לתפילת העמידה צריך שיהיה בכסה ליום חגנו, פי' צריך

לכסות ולהמתיק את יום הדין הגדול שהוא ראש השנה הנקרא יום, כמ"ש (איוב א ו) ויהי היום וגו' ויבוא גם השטן, זה ראש השנה שהדין מתגבר בו ורבו המקטרגים והם המונעים ומבדילים מלהתפלל התפילות... כי לכן תקנו תחילה סדר הקרבנות שמכפרין, כמ"ש רז"ל (מנחות קי:) כל העוסק בתורת עולה וחטאת כאלו הקריבם וכיוצא בזה שאר הקרבנות. ואחר זה תקנו לומר פסוקי דזמרה, לומר הקליפות ולהבניעם, שהוא מלשון לא תזמר כידוע, ומכל שכן ביום ר"ה שצריך ליוהר בהם מאוד מרם בואו אל היכל המלך למשפט להשתיק המקטרגים ולראות שיהיו לו מליצים טובים.

ועוד תקנו לומר מתחילה זמירות שירות ותשבחות להעביר פנים של זעם, משל למלך שבחר יום אחד מוגבל לעיין ולהשגיח במעשה בני המדינה, והעמיד המלך מליצים ומקטרגים בנימוס המלכות. והנה כאשר שמעו בני המדינה את הדין הגדול והנורא, אימה חשיכה גדולה נפלה עליהם ולא קמה בהם עוד רוח ויצעקו צעקה גדולה לאמר אוי לנו מיום הדין ומיום התוכחה וביותר שפני המלך זועמה עלינו כי הרבינו לפשוע ולא עשינו ציווי ומרדנו בו ומי יכול לעמוד מפני זעמו. ובוודאי מפני זעם המלך נסתם פי המליצים הטובים עלינו ויתגברו המקטרגים. והתייעצו בני המדינה לאמר סמא דמלתא

מג. צא ולמד מדברי ה'מטה משה' (אות לא) שמביא משמיה דרב שרירא גאון ורב האי גאון ורבי יהודה החסיד, שהמכוון בפיוט 'אדון עולם', ערב אני בדבר שתפילתו נשמעת, ואין שטן מקטרג על תפילתו, ואין שטן ופגע רע בר"ה וביו"כ בתפילתו, ואויביו נופלים לפניו.

ראה אזהרת ה'מטה אפרים' (תריט סט"ו) לומר ברכות קרי"ש של ערבית בכוונה עצומה, 'ובפרט ברכת 'השכיבנו', שכולה בקשות עצומות, אומרים בבכי ובתחנונים כי הוא שעת רחמים ועת רצון, וכל המכוון בו מובטח שאין תפילתו חוזרת ריקם, וממוצא דבר אתה למד, שיש בקשות קבועות שאומרים מידי יום ביומו, וצריך לזהר מאד לכוון בהם, כי באמירתם פועלים דברים נשגבים, ויזכור שכל הבקשות העצומות האלו [והסר מעלינו אויב דבר וחרב ורעב ויגון...והסר שטן' וכן הלאה] הנאמרות בראש השנה קאי על כל השנה כולה ולא רק על אותו יום בלבד.

וביותר צריך לזהר לכוון בתפילתו בראש השנה, דהתפילות שמתפללים ביום הזה אינם בקשה רק על יומו (כדרך התפילות בכל השנה) אלא מכיוון שבזה היום נכלל כל השנה הבעל"ט הרי גם התפילה שבו תפילה ובקשה היא על כל השנה, ויתן אל לבו לכוון כך בכל תפילה וכל בקשה שפיו ימללו בזה היום.

מד. והאריך בזה בספה"ק 'יושר דברי אמת' (אות נו) 'ועוד צריך אני לעוררך ולהזכירך ולהזהירך, אף שכבר ידוע הוא לך, אבל להזכיר אני צריך, בענין התפילות של ראש השנה ויום הכיפורים, שהעולם אומרים אותם באמת בהתעוררות גדול, אך עיקר מגמתם שהם מתעוררים הוא בפיוטים ותפילות החדשות הנאמרים במחזור, אבל התפילה הסדורה בפסוקי דזמרה וקרבנות וקריאת שמע ותפילה הם אומרים במרוצה כמו בכל השנה, ואינם יודעים כי זה העיקר וזה התוספות, ולא יקובל התוספות בלתי העיקר, ובדרושים של הרב ר' בער זלה"ה בהכתבים יש שם דרוש ארוך על גנות האנשים האלו, ואתה ידעת זה מעיקרא מעצמך ממנהג הקדוש מו"ה מנחם מענדל זלה"ה מפרעמישלאן שעשה העיקר עיקר, בפרט ביום נורא כזה צריך לשום נפשו בכפו לכוונת התיבות ואותיות כידוע, ובזה מעלים התפילות הפסולות של כל השנה, כידוע מכל הספרים ואין להאריך בזה'.

פירוש המילות, וכלשון ה'בית אהרן' (דף ה:)' העיקר הוא לשמוע פירוש המילות'.

ופרנסה טובה וגזרות טובות - החובה והזכות להתפלל על עניני גשמיות

הנה ביום הזה נכתב בספר קצבת מזונותיו של כל בריה בעולם (ביצה טו.) והזמן גרמא להתפלל ולבקש עליהם 'אבינו מלכנו כתבנו בספר פרנסה וכלכלה', וכיו"ב משאר הצטרכויותיו... ואף אם יבוא אי מי ויטען מדברי הוזהר הק' (תיקו"ז כב.) 'צווחין ככלבין הב הב', הרי כבר אמר מרן הבעש"ט (בעש"ט עה"ת ליקוטם לרה"ה וי"כ כד) בשנה אחת קודם התקיעות, שדברי הוזהר"ק לא נאמרו על זמנינו שחוסר הפרנסה מפריע לאדם לעבוד את בוראו בישוב הדעת, וכיון שכן לית לן בה^מ. ואף חובה להתפלל על הפרנסה^מ.

ביוצא בזה הובא ב'אמרי פנחס' (תפח) בשם הרה"ק רבי פנחס מקאריין זי"ע, וול"ק 'שוטים רעדן זיך איין [-מתפתים לחשוב] צווחין ככלבים הב הב,

מתחילה להשתדל להעביר זעם המלך, מה עשו, בחרו איש אחד חכם מאוד ונבון הדבר ויוכל לכלכל דבר. והיה האיש ההוא ברחן מאוד, וכאשר האיש ההוא בא אל המלך התחיל לדבר בפניו דברי משל ומליצה ובדברי חשק ובשמחה גדולה, ובדברי שבחים וגדולתו ורוממותו של המלך, ובמלתא דבדיחותא כאלו אינו מכלל בני המדינה ואינו בכלל הנידונים, ולא זו משם עד שבא ממשל למשל ומשמחה לשמחה עד שהעביר זעם המלך, ולא עוד אלא שגם שמחה ותענוג גדול למלך. וז"ש בזוהר (ח"ב, קז.) דוד מלכא, בדיחא דמלכא הוה, שהיה משמחו במלתא דבדיחותא בשירות ותשבחות ומזמורים שהיה מזמר בהם הקליפות ובוה העביר פנים של זעם והכעס מהמלך. ובראות המקטריגים כי המלך נתרצה ברצון ושמחה, נסתמו דבריהם וברחו להם, ומליציו הטובים נתגברו ויצא לאור משפטם, עב"ל^מ.

ואל יחשוב האדם שעליו ללכת בגדולות ולכוון שמות ויחודים ורוין עילאין בראשי תיבות וגימטריאות בעת התפילה, כי זה אינו נכון, ועיקר הכוונה היא

מה. ואמר אחד מצדיקי דורנו, שהאומר פסוקי דזמרה במרוצה ורק בהגיעו להמלך מתחיל הוא להתלהב ולכוון יש עליו טענה ותביעה כמו שאמרו במלך בשר ודם (גיטין נז.) אי מלכא אנא, אמאי לא קאתית לגבאי עד האינדא, (אנכי המלך מדוע לא באת אלי עד עתה), ומרמז להקב"ה מלכו של עולם - שישאלהו, מדוע אמרת פסוקי דזמרה במהירות וכמצוות אנשים מלומדה בלא כוונה... ורק ב'המלך' נזכרת במלכות שמים, (כעין המסופר על הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע שנתעלף פעם בגשתו להמלך - והסביר שנזכר בדברי הגמרא אי מלכא אנא אמאי לא אתית לגבאי עד השתא, היכן היית בכל חודש אלול...)

מעניין לעניין, מעשה בחסיד המפורסם רבי מרדכי פעלץ ששימש כבעל שחרית אצל הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע, באחת השנים שמע בדרך הילוכו לביהכ"ס השכם בבוקר קול בכי תמרורים הבוקע מאחד הבתים, משנכנס הביתה מצא שם חולה הזקוק תיכף ומיד ל'עצים להסקה' לחמם הבית, הלך ר"מ הביא עצים והסיקן מפני פיקוח נפש. אדהכי והכי איחר לבוא לתפילת שחרית ובעמדו בפתח בית הכנסת שמע שבעל התפילה מסיים 'והנורא בנוראותיך', והבין שעליו להתחיל מיד 'המלך', כדי שלא לעכב את קהל הקודש, לכן החל מיד להשמיע תנועת אה... אה... 'המלך' ממקום עמדו, המהרי"ד הביט לעבר הפתח מחמת הקול שנשמע משם, אחר גמר התפילה נענה הרה"ק ואמר, אכן, כאשר מסיקים מתחילה אפשר להתפלל בחמימות...

ולכאורה ישאל השואל על ר' מרדכי, הרי לא אמר לא ברוך שאמר ולא פסוקי דזמרה - כיצד 'קופץ' מיד להמלך, אלא, שעשה כן מפני 'כבוד המלכות', שלא לעכב את רבו הרה"ק המהרי"ד וכל קהל הקודש. ולדין ייאמר, אף אם לא התעורר האדם בימי הסליחות עד עתה, עכ"פ מפני כבוד המלכות יקפוץ עתה וימליך קוב"ה על עצמו מעתה. מז. יש שהמליצו, כי אדרבה המתפלל רק על עניני רוחניות בלבד (אף בכל השנה) נראה חלילה כ'כופר' במקצת. כי הרי הוא כאומר - בכדי להתעלות ברוחניות נצרך הנני לסייעתא דשמיא וע"כ אתפלל ע"ז, אבל בעניני גשמיות יש בידי 'זיך אליינס אן עצה געבען' (לשית עצות בעצמו ולהסתדר)...

וכן אמר להדיא הגאון רבי ישראל סלאנטער ('כוכבי אור' עמו' רסב), וכן הורה מרן החזו"א שיום זה ניתן לבקשות - אף לכל צרכי האדם (מעשה איש ח"ג עמו' קנז).

מז. ואדרבה הן הן עיקר התפילות, וכפי שאמר הרה"ק רבי שמואל מליובאוויטש זי"ע, כי האנחה והבכיה על המצב הגשמי בראש השנה, הוא תשובה עילאה (הובא ב'ליקוטי דיבורים' חלק ד עמוד תשכ).

באר הפרשה - ראש השנה

בנוסף התפילה קדוש אתה ונורא שמך - הרי הקב"ה קדוש ונורא, ואיך אפשר לבקש מאתו על קויליטש (חלה), ושאר עניני פרנסה, לזה אומרים 'ואין אלוה-ה מבלעדך', כי אין לנו למי לפנות אלא על הקב"ה הזן את העולם. כי ממי נבקש אם לא מאתו יתב"ש.

שערי דמעה - ענין הבכיה

כתב ב'שער הכוונות' (דף צ.) גם היה נוהג מורי ז"ל לבכות הרבה בתפילת ר"ה מט אפי' שהוא יו"ט ומכ"ש בתפילת יוה"כ, והיה אומר מו"ל כי מי שאין בכיה נופלת עליו בימים האלו הוא הוראה שאין נשמתו הגונה שלימה יא.

ואין מתפללים בר"ה ויו"כ על פרנסה, דאם האבין זיי ניט, און דאס בעטין זיין ניט' [שאין להם מדרגה זו שלא לבקש על הפרנסה, וכיון שאינם מבקשים אינם זוכים לפרנסה, ונמצאים 'קרח מכאן ומכאן'].

עוד שם (אות תפד) וגם פעם אחת ציוה לומר פרשת המן בכל עשרת ימי תשובה, וכמה פעמים שמעתי שהיה מזהיר להתפלל על הפרנסה ושאר הצטרכויות ולהאמין שהשי"ת ימלא שאלתו בוודאי, והיא מצווה רבה מח.

ויש הטוענים האריך נתפלל על בני חיי ומזוני לפני מלך א-ל רם ונישא, כבר הפריך טענתם הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע (כנסת דוד, ערך הזן את הכל), והעמיסו

מח. פעם באה קבוצת חסידים להסתופף בצל קדשו של הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע, אך שהו שם רק בשעת התפילה ואילו את הסעודות אכלו במקום אחר, משהבחין בכך הרה"ק נענה ואמר בדרך צחות 'חסידים אלו מתפללין כאן על הפרנסה - ואילו אכילתם במקום אחר הוא...' עמד שם החסיד רבי נתנאל רדזינר ז"ל [זקנו של הרב נתנאל רדזינר ז"ל מבני-ברק, שהקים את בית המדרש לתורה ולחסידות 'אש קודש', וזכותו קיימת לעד] והרהר לנפשו, הלא איתא בזוה"ק שאין להתפלל על הפרנסה בראש השנה, ומאי א"כ קאמר להו רבינו שהם מתפללים כאן על הפרנסה, ויהי כאשר עבר החסיד לפני הרה"ק מסטאלין להתברך בברכת שנה טובה, עצר אותו הרבי ואמר לו מה שאסור להתפלל על הפרנסה היינו רק לאדם שיש לו פרנסה ומבקש עוד, אבל מי שאין לו פרנסה כלל מותר לו להתפלל על כך בראש השנה...

והוסיף, שבזה מדויק היטב לשון הזוה"ק 'צווחין ככלבים הב' ולא אמר פעם אחד 'הב', והיינו מפני דקאי על אלו שיש להם ומבקשים להוסיף עוד על מה שכבר ניתן להם. אולם מי שאין לו - ואף המבין להשיב עצמו כ'רש' - בידיעה שבראש השנה הכל חשבון חדש והרי הוא כמי שעדיין אין לו כלום, לו נאה ויאה לבקש 'הב לן מזוני'. מט. הנה אומרים אנו ב'סליחות' מכניסי דמעותינו לפני מלך מתרצה בדמעות, משל לבעל החנות שהעמיד 'מוכר' לשרת את הקונים, הרי מטבע הדברים כשנכסים קונים לחנות עומד זה המוכר ומנהל עמם 'משא ומתן', והרשות בידו להוריד בעת הצורך מעט מדמי המקח, אמנם כאשר נכנס איש הדור בלבשו אשר כל תהלוכותיו מעידים כי ל'עסקים גדולים' בא הנה - את זה ישלח ה'מוכר' מיד לחדרו של בעל הבית, ולא ידבר עמו מטוב ועד רע כלל וכלל... אף אנו אומרים למלאכים - הכניסו דמעותינו כמות שהם אל הבורא יתב"ש כי אינכם 'מבינים' כלל בדמעותיהם של בני ישראל הנאנקים ונדחקים תחת צרותיהם ברוח ובגשם ממחרפיהם ומלוחציהם, וכלשונו של הרה"ק מפיאסצנע זי"ע הי"ד בספרו 'אש קודש' ז"ל. האם טעם כבר מלאך צערו של ישראל בשעה שמכים אותו, או את בשעתו בשעה שרודפים אותו ומבזים אותו, או את פחדו או את ענותו בשעה שאין לו מזונות ח"ו. על כן השתדלו והרבו תחינה - בתפילה עלינו, אבל את הדמעות הכניסו דמעותינו לפני מלך מתרצה בדמעות מבלי ליגע בהם כלל.

נוראות כתב הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע ב'ליקוטי תורה' (לסוכות ד"ה סכותה) בפירושו הפסוק (איכה ג מד) 'סכותה בענן לך מעבור תפלה', והם כמים קרים לנפש עיפה בעוה"ז בתוך התלאות והנסיונות, וזל"ק 'באם האדם מונח מאד בעב הענן, בתכלית העביות, ואינו יכול להגביה את עצמו, ולהוציא את עצמו לה' להתפלל עם חיות, אך אעפ"כ מתוך אותה הנקודה מתפלל בקטנות ושפלות, זה דבר גדול ועולה ועובר למעלה על כל התפילות, וזה 'מעבור תפלה', כי האדם שהוא ירא שמים יכול לפעמים ח"ו ליפול למטה, אבל בחינת הנזכר לעיל הוא עובר למעלה מכל התפלות' עכ"ל. נ. וכתבו הפוסקים שמי שאינו בעל בכי לכל הפחות ישא את קולו ויעשה עצמו כבוכה, בכדי להתעורר ולעורר זכויות של מעלה. והסמיכו לכך את הפסוק (תהלים ו ט) 'כי שמע ה' קול בכי' (אלף המגן תקפב סקמ"ה, ועיי' מעשה רב להגר"א רז). נא. הרה"ק מסאטמאר זי"ע המשיל את הענין, לבן המלך שהורחק מבית אביו לאחר שסרח והזהר רבות ע"י אביו המלך, ולא שת לבו לכל האזהרות... כעבור שנים נתעוררה האם - המלכה בגעגועים אחר בנה ויצאה למסע ארוך - לתור אחריו ולבקרו, עד שהגיעה לאותה מדינה מרוחקת, מקום אשר הבן כלוא תחת בית מגודר הנעול

שנה שרשה בתחילתה - יחשיב עצמו כרש וחסר כל
 איתא בגמ' (ר"ה טו:) כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת
 בר"ה לדבר תחנונים ותפלה, כענין שנאמר (משלי יח כג)
 תחנונים ידבר רש"י. כאן למדנו כי על האדם להרגיש
 בכניסתו לימים הללו, כמי שאין לו מאומה והרי באמת
 עושין עצמן רשין

בשלשלאות ומנעול כבד, מאחורי הגדר זעק הבן לאמו 'זעקה גדולה ומרה' כי רע ומר גורלו, יסורים קשים ומרים נחלתו, כה הוסיף הבן להתחנן ולעורר רחמי אמו שתצילנו מבור הגלות הלזה... ותען האם - המלכה הנה אזרוק לך מבעד לחרכים את המפתח בו תפתח את המנעול ותצא לחפשי... נטל הבן את המפתח הכניסו למנעול... ולא נפתח, שוב ניסה ולא נפתח... זעק הבן אל אמו, אני אנה אני בא - הדלת והשער אינם נפתחים... אולי אין זה המפתח הנכון, אמרה האם בטוחה אני שזה המפתח הנכון... אלא שברבות השנים שלטה החלודה במנעול ולכן אין המפתח פותח... עצה אחת לך בני היקר, שפוך נא דמעות כמים על גבי המנעול ובזה תוסר כל החלודה, יפתח המפתח את המנעול ויבוא הבן אל אמו... אף אנו אין לנו אלא לשטוף את שערי הלב בדמעות ורחמים וזוהי יסורו כל המחיצות והחציצות וזוהי לצאת ממאסר הגלות והצרות, להתקרב אל אבינו שבשמים ולפעול שנה טובה ומתוקה. הנה איתא בגמ' (ב"מ נט.) 'אעפ"י ששערי תפילה ננעלו שערי דמעות לא ננעלו', וביאר הגאון רבי אליהו דסלר זצוק"ל שאינו מדבר על השערים אשר בשמים, כי וודאי שערי שמים עדיין פתוחים ועומדים לקבל תפילותיהם של בני ישראל, ולא דיבר אלא על שערי הלב שנסתם ונחתם עד שאי אפשר לו להתפלל ולשפוך נפשו לפני ה', מה תקנתו אעפ"י ששערי תפילה ננעלו שערי דמעות לא ננעלו - יפתח מעיין הדמעות ויזיל דמעה כמים ובזה יפתח את סגור לבו ויוכל לעמוד בפני בוראו בתפילה ותחנונים לפעול דבר ישועה ורחמים.

מסופר שפעם אחת הגיע הרה"ק ה'צמח צדק' זי"ע לבקר קבוצת חיילים מצבא הצאר הרוסי (וכידוע עד כמה הפליגו גדולי הדורות במעלת יהודים אלו אשר עמדו בעוז ובתעצומות בכנינות קשים ומרים לשמור על יהדותם), בתוך הדברים אמרו לו, הנה כבסנו וצחצחנו את הכפתורים שעל המדים שאנו לבושים בהם לכבוד ראש השנה, יורנו הרבי כיצד 'נכבס' את הנשמה, שאלם ה'צמח צדק' במה ניקיתם את הכפתורים, השיבו בחול ומים, אמר להם ב'אלו' תנקו גם את הנשמה, כי תהילים הם כנגד החול והדמעות הם המים שבהם רוחצים ומצחצחים את הנשמה עד שתשוב להבהיק כבראשונה, והיה אומר הצמח צדק, ערב ר"ה היום, בתהלים ובדמעות נצחצח נשמותינו (צמח צדק, ספר השיחות, ע"ה תר"ד).

הרה"ק רבי נפתלי ממעליץ זי"ע (קדושת נפתלי ר"ה) רמז כזאת, דבש ר"ת 'שימה דמעתי בנאדך' (תהילים נו ט), ומבאר שלפעמים רוצה הקב"ה לכתוב טוב על ישראל, ובא השטן ומייבש את הנאד של דיו - ע"מ שלא יוכלו לכתוב בו טוב עליהם. ע"ז מבקשים, רבש"ע, 'שימה דמעתי בנאדך' - שתשים הדמעה תחת הדיו, 'הלא בספרתך' - ובאופן זה תכתבנו בספר חיים טובים.

הרה"ק ה'ישמח משה' זי"ע (תוכחת חיים לר"ה יד) המשיל את מעלת הבכיה במשל למלך שכעס על עבדיו ורצה להענישם, התכנסו כל העבדים והמשרתים לטכס עצה איך לפייס את המלך. נעמד שר המשקים ואמר, כי כפי שהוא מכיר את המלך זה שנים רבות לא יצליחו לפייסו בשום מתנה או דורון ורק עצה אחת יש להם, להגיש לפניו משקה פלוני אשר ידעתי כי המלך אוהבו ביותר, ויצרפו למשקה כתב התנצלות, ומסתבר שבעידן ריצוי ושמחה כזה יסלח להם על עוונם. והנמשל, כי הקב"ה מתרצה בדמעות שהאדם שופך מעומק לבו כמים מפני שזה חביב אצלו יתב"ש, ובאותה שעה יש בידו האפשרות לבקש גם מחילה על פשעיו.

וזה לשון הרה"ק ה'ערבי נחל' זי"ע (דרוש לר"ה) הנה העת לפייסו על כל מה שעשינו לו, ובמה מפייסין לו הנה השי"ת נקרא מלך מתרצה בדמעות שיכולין לפייסו בדמעות, אין אנו יכולין לפייסו בדבר אחר רק בדמעות. כן מספרים על הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע, בשעת עמדו על הבימה קודם תקיעת שופר הרים את ראשו אל עבר עזרת הנשים ופנה ואמר - נשים צדקניות, כח רב יש לדמעותיכם, על כן אנא שטפו את השופר אשר בידי בדמעותיכן, בכדי שאוכל לתקוע בו כראוי וכיאות.

וזהו טעם הדבר אשר מצינו תפילות שונות שתיקנו גדולי הדור במשך הדורות בשפת האידיש, כיוון ששערי דמעות לא ננעלו (ב"מ נט.) ורק כאשר יבינו את אשר הן מתפללות תיזל דמעה מעיניהן (כי נשים רבות לא היו מבינים בלשון הקודש), אמנם לאנשים לא תיקנו תפילות בשפת האידיש, על אף שבצוק העיתים רבו העמי ארצות וכדו' שלא ידעו קרא וכתוב, כי האשה דמעתה מצויה.

נב. ובפרט כשהם רשים באמת וכמו שכתב התוס' (ד"ה שרשה) שמתוך שישראלים רשים, לבם נשבר, ומרחמים עליהם מן השמים. עובדא ידענא באברך שבימים שלפני ראש השנה נפל בחלקו ירושה גדולה - סכום שלפי הנהוג

הוא כן, כי אין האדם מובטח אף במה שיש לו... ואף כדת מה לעשות עמו בזאת השנה החדשה²⁷, אמנם מה שכבר נקצב לו מקדמת הנא נידון שוב בשמים²⁸ כאשר ימלא תפקיד הזמן ויתפלל יפעל גדולות ונצורות²⁹.

בקהילתו היה בו כדי להשיא את כל צאצאיו בהרחבה, וכה אמר האברך נכנסתי לראש השנה מתוך הרגשה כי 'מסודר' אנכי... ולא היו תפילותי מקרב לבי... סוף דבר היה שלא עלתה השנה יפה.

נג. כה כתב הגאון הצדיק רבי חיים פרילנדר זצ"ל במכתב ממיטת חליו בער"ה תשמ"ה, וז"ל, עושה את עצמו כרש, ודאי אין הכוונה היא שעושה את עצמו כאילו, אלא שר' יצחק נותן לנו דרך בעבודת ר"ה, ביאור הדבר, שהאדם יבין ויבהיר לעצמו בראש השנה, שכל צרכיו בשנה החדשה מדי יום ביומו נגזרים עליו ביום זה. כלומר, כרגע אין לו כלום, וצריך לקבל את הכל מחדש.

ואם תאמר, יהודי זה יש לו ב"ה פרנסה קבועה, ויש לו גם הון ששם במקום בטוח, יש לו כשרונות וקשרים טובים וידידים טובים, יש לו משפחה ובית וכו' איך יוכל יהודי זה לעמוד בר"ה לפני הקב"ה כרש שאין לו כלום כעני בפתח, אלא על האדם לדעת, שכל מה שיש לו הוא רק ברצון הבורא ית', ועד כמה שהבורא רוצה יש לו, ואם ח"ו אין זה רצון השי"ת יכול לאבד את הכל בן רגע ח"ו, או שהכל מה שיש לו לא יעזור לו במצב של אסון ושל מחלה ח"ו.

בראש השנה נגזר עליו על כל יום ויום של השנה הבאה - מה יהיה לו, ועד כמה יוכל לנצל את מה שיש לו, ועד כמה יועיל לו, אם כן הוא צריך לקבל עכשיו את הכל מחדש, ועכשיו עומד לפני כסא הדין כעני ורש שאין לו כלום, וכולו תלוי בחסדי השי"ת הוא וכל אשר לו, אם כן ודאי ידבר תחנונים כעני בפתח - שאינו דורש שיתנו לו אלא רק מתחנן... אם האדם מבין כך את הראשית של ראש השנה שהיא ממש התחלה חדשה לכן מרגיש את עצמו באמת בבחינת רש כי צריך לקבל את הכל מחדש עבור כל יום ויום של השנה החדשה אז הוא זוכה לאחרית טובה לגזר דין של חן וחסד.

נד. הגרי"ז מבריסק זצוק"ל היה נוהג להרבות באמירת תהלים במשך כל היום כולו של ראש השנה, וביאר הנהגתו זאת, כי ביום הזה דומה האדם כמי שהתמוטטו לו נכסיו רחמנא ליצלן, שגם מי שעד עכשיו היה מסודר בפרנסתו וכל בני משפחתו היו בריאים ושלמים וכן בשאר הדברים, ברגע זה הכל תלוי על בלימה, ועולה על כף מאזניים, וההכרעה תלויה בידו - על כן יש לו להרבות בתפלה, לבקש רחמים ותחנונים לפני המקום שיתן לו שנה טובה, וזה פשטות כוונת התפלה 'כדלים וכרשים דפקנו דלתך' פשוטו כמשמעו ממש גם בגשמיות, שברגע זה עומד בעירום ובחוסר כל כפשוטו ממש.

והסביר, שעל כן הוא מעדיף לומר תהלים יותר מללמוד שיעוריו הקבועים, כי בדרך לימוד מתעורר אצלו הערות וקושיות על הנלמד, ועליו לחפש בספרים כדי למצוא יישוב לקושיות, ולפעמים יכול לבוא עי"ז לבזבז רגע כמימרא בעת החיפושים, לכן הוא מעדיף לעסוק באמירת תהלים כדי שבכך ינצל את כל עיתותיו בתכלית השלימות.

ידוע שהרה"ק בעל התניא זי"ע היה מרבה באמירת תהלים כל יום ר"ה עד לאחר תפילת מעריב בליל ב' דר"ה ואפילו 'מאמר' לא אמר, ולא משה ידו מתוך ה'תהלים - מחזור, מחזור - תהלים' [אף שכבר נודע חשיבות מאמרי הדא"ח בעיניו] מאחרי מנחה של ער"ה עד אחר ערבית בליל ב'.

אף הוא היה מזהיר את תלמידיו בראש השנה על שני דברים, שימעטו בשינה [היינו להימנע מתוספת שינה על ההכרח, כי הישן פחות ממה שגופו צריך עלול להיות עיף ומבולבל, ויצא שכרו בהפסדו], וכן ימנעו משיחה בטלה. הנהגות אלו שווים הם לכל אדם, וראוי להחזיק בהם ולקיימם.

וכן כתב הרה"ק הרי"צ מליובאוויטש זי"ע (ספר השיחות רי"צ תחילת תש"ב, אות א) כבר בימי נעורותו היה כ"ק רבנו הזקן נוהג בכל היממה הראשונה של ראש השנה מאחרי מנחת ערב ראש השנה עד תפלת ערבית של הלילה השני של ראש השנה לעסוק באמירת תהלים, כפי שראה את אביו הרב ר' ברוך נוהג כך ובהנהגה זו נהג הוד כ"ק רבנו הזקן גם כשגדל.

ושם באות ב, כשהיה הוד כ"ק רבנו הזקן אצל מורו ורבו הרב המגיד ממעזריטש ראה שרבו המגיד מתפלל תפלת המנחה בערב ראש השנה באריכות גדולה ובקול ניגון של התעוררות ובכיות עצומות כמי שנפרד מאוהבו הנאמן ובשעות היום כבר החל באמירת תהלים בהתעוררות פנימית עד תפלת ערבית, תפלת ערבית של ליל ראשון של ראש השנה התפלל הרב המגיד ממעזריטש באריכות גדולה במשך כמה שעות ובכיות עצומות, לאחר מכן

אכל סעודת יום טוב ולא דיבר בה שום מלה אפילו לא בעניני תורה, ברך ברכת המזון על הכוס, וחילק שיריים מכוס של ברכה לתלמידיו, והוסיף יין לכוסו כשיעור חיוב ברכה אחרונה, כך גם בקריאת שמע שעל המטה בליל ראשון של ראש השנה האריך הרב המגיד כמה שעות בהתעוררות גדולה, וכל הלילה עסק באמירת תהלים.

וכן הייתה דרכו בקודש של הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע, שהשכים קום בר"ה, וכבר מעלות השחר עמד בבית המדרש והתחיל להתפלל פסוקי דזמרה בדביקות, ושימש כשליח ציבור בכל התפילות מרישא ועד גמירא, וכן תקע את התקיעות בשופר, ואת תפילת מוסף סיים כשעה אחר חצות היום, ואז הלך לאכול ולשתות כמצות היום, אולם כל הסעודה ארכה לו כחצי שעה, ואז חזר לבית המדרש והגיד תהלים בציבור בהשתפכות הנפש עד סוף היום (הובא ביאהל אלימלך' אות שמב).

וכבר מצינו בפוסקים (עי' משנ"ב תקפא סק"ג) שמן הראוי לסיים שלוש פעמים ספר תהלים מר"ח אלול ועד יום הכיפורים, ואין לנו כלי זיין חזק יותר מאמירת הפסוקים שחיברם דוד המלך ע"ה לכל הדורות, לשפוך את הלב לה' ולעורר רחמים וחסדים בעולם.

סגולה גדולה ונפלאה שמעתי מאנשי מעשה, לומר ולסיים ב' פעמים את כל ספר תהלים בליל ראשון דראש השנה, והיא מסוגלת מאד לישועות גדולות, ומידי שנה בשנה מעידים עדים נאמנים 'אותות ומופתים' שזכו בזכות זה. האף אומנם כי סגולה זאת קשה לרבים לקיימה - בפרט שלמחרת היום יש לעמוד שעות ארוכות בתפילה במוח צלול, עכ"ז הובאה זאת הסגולה למען ידעו דורותיכם חשיבותה וכוחה של האי סגולה, והעיקר הוא לנצל את הזמן כראוי ולא לבטל אפילו רגע אחד ביום קדוש זה, ויאמר עכ"פ פ"א תהלים או חלק ממנה כ"א כפי יכולתו או יחלקם בין בני הבית וכיו"ב.

שמעתי מפי רב וגדול בישראל שליט"א שהוא עצמו המתין להושע בזש"ק ששה עשר שנים מיום נישואיו, ובשנה אחת גילה לו אחד מידידיו אודות סגולה זאת, עמד וקיימה ואכן בשנה ההיא נפקד ונולדה לו בתו היחידה בשעטומ"צ. אותו רב וגדול נודע גם כמגיד מישרים, ובאמתחתו עשרות ומאות סיפורי ישועות שפעלו בסגולה זו, בשנה אחת דרש בישיבה מפורסמת ושם ישבו שלושים בחורים מבוגרים, מכיוון ששמעו מפיו את הסגולה קיימהו הבחורים ובשנה ההיא באו כולם בקשרי שידוכים, אף כהיום הנני מכיר עסקן חשוב באחד הערים בארץ הקודש אשר בביתו ישבו שני בנים ובת בגיל השידוכין ולא זו מאומה - הלה אמר פעמיים תהלים בליל ר"ה ובמשך השנה שבר ג' צלחות בג' השידוכין... לפני כמה שנים סיפר לי אברך שבני ביתו סבלה נוראות מאיזה מיחוש והייתה מבקרת בקביעות בבית החולים כל כמה שבועות, הלה קיים סגולה זו ובכל השנה שלאחריה לא דרכו רגליה על מפתן בית החולים, ועוד כהנה רבות...

עוד אחד מני אלף אספר - אב שהשיא בנים ובנות ושלושה מהם המתינו לישועת ה' להפקד בזש"ק, בליל ר"ה אמר האב פעמיים תהלים ובשנה זו במשך חודשי תמוז ואב הולידו כולם בנים ובנות, וכן בשנה זו - שנת תשע"ח, שמעתי עשרות עשרות אנשים שהעידו על עצמם שראו אותות ומופתים ע"י סגולה זו (הגם שאיננו בקיאים בחשבונות שמים כלל וכלל, ושמעתי מתאוננים האומרים קיימנו הסגולה ולא נושענו, דע לך כי פעמים הוא דומה לאיש שכמה ימים לא בא דבר מאכל לפיו, ונכנס לחנותו של חברו בבקשת תחנונים, אנא, עברו עלי כמה ימים בתענית, הב לי מנה יפה של מאכל חריף פלוני, והמוכר שנאמן לידידו לא נתן לו אלא מיני מאכלי חלב קלים, בידעו שהמאכל החריף הריהו כסם המוות אחר תענית בן כמה ימים, אף אנו איננו מכירים בחשבונות שמים, את המוטל עלינו נעשה, ומן השמים ירחמו עלינו, ובוודאי נזכה לשפע רב וישועות גדולות בכפלי כפליים, עכ"פ בדברים הראויים לנו דוגמת הידיד שנתן ל'מתענה' אוכל המשיב נפשו...).

וכבר כתב ב'עמק המלך' (שער תיקוני תשובות דף ט"ו, הובא בשל"ה מס' חולין), מצאתי כתוב בספר שחיבר מוריני הר"ר אביגדור קרא... שבכפר אחד הסמוך לערפורט היה איש פשוט שלא היה יודע כי אם פשוטי המקרא, והיה זקן ונפטר בישיבה טובה, ותוך שלושים יום לפטירתו בא בחלום לחכם אחד מופלג וחסיד שהיה שם בעיר, ובין זרועותיו נשא עמו ספר קטן, שאלו הרב וכי לא אתה זה שקברנוהו ביום פלוני, אמר לו, כן אני הוא, שאלו הרב מהו הספר הזה אשר לך, אמר לו 'ספר תהלים', ובאתי להזהירך שתזהיר את כל בני הישוב שהייתי דר בו שימלטו נפשם משם, כי כלתה עליהם הרעה, כי כל זמן שהייתי חי וגמרת את כל ספר תהלים בכל יום (הג"י בשל"ה כל שבוע), כמה שנים, בזכות זה האריכו שלוה, ומעתה אין מי שיגן עליהם. למחרת קרא הרב לכל בני הקהילה ומסר להם את הדברים הנוראים שראה בחזיון הלילה, ואכן כל אלו אשר נסו מהעיר הצילו את נפשם, ואלו שנשארו בבתיהם פגעה בהם יד ה' רח"ל. חזינן מכאן כוחם של מזמורי התהילים שהצילו את כל העיר מכליון וחרץ.

(ח"ג צח:): על הכתוב (קהלת ג יד) 'והאלוקים עשה שיראו מלפניו' שקאי על יום הדין, שהוא יום יראה ופחד מה' ומהדר גאונותי'.

איתא בגמרא (ר"ה לג:): דילפינן אופן ה'תרועה' בראש השנה מאם סיסרא, כדכתיב (שופטים כח ל) 'בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא בעד האשנב מדוע בושש רכבו לבוא מדוע אחרו פעמי מרכבותיו, ושם

וחיל ורעדה יאחזון - יראה ופחד ממשפט ודין תחילת דבר ידע האדם שכל עתידו תלוי ביום זה של ראש השנה¹, וכדברי רש"י הקדוש (ר"ה ה, ד"ה רב נחמן בר יצחק), 'באחד בתשרי ראש השנה לשנים - הקב"ה הן בתשרי את כל באי העולם כל הקורות אותם עד תשרי הבא', וכך אנו אומרים בפיוט 'ונתנה תוקף' מי יחיה וכו' וכו', ומלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון ויאמרו הנה יום הדין...² עוד מצינו בזה"ק

ומהיום ההוא ששמע אבי מורי הקדוש ז"ל, היה מסיים בכל שבוע את כל ספר תהלים... כי מי שהוא רגיל ודש בו בספר תהלים הוא דוחה כל מיני פורענות וכמה פגעים רעים, מעליו ומעל משפחתו, ומעל כל בני דורו, ומגלגל עליו ועליהם כל מיני שפע ברכות והצלחות, אשרי הזוכה ומזכה הרבים, ע"כ מצאתי בספר הנ"ל דר' אביגדור קרא (עכ"ל 'עמק המלך'). ואם בכל השנה הדברים אמורים, ק"ו בימים קדושים אלו.

משמיה דהרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע מתאמרא, שהחוסם פיו בראש השנה ואינו מדבר דברים בטלים, זוכה לעורר מדה זו למעלה בשמי מרומים, וכאשר בא המקטרג לקטרג משתיקים אותו - ואומרים לו, עת 'תענית דיבור' היא העת, ואי אפשר לו לפצות פיו לרעה.

נה. כה אמר הגה"ח רבי ישראל שמעון קאסטעלאניץ ז"ל בשם הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, שהיה זועק בימים אלו מנהמת לבו הטהור 'מען זאל זיך נישט דרייען ווי א נאר אויפן מארק', פירוש, שלא יהלך בימים אלו כשוטה המסתובב בשוק באפס מעש במקום שאפשר לו להרוויח הון רב.

נו. יש שביארו בנוסח התפילה מדוע בכל הרגלים אומרים 'זמן שמחתנו, זמן חרותנו', ובראש השנה אין אומרים אלא 'ותתן לנו את יום הזכרון הזה', כי כל המועדים הינם זכר למה שהיה (אלא שבכל שנה מתעורר ענין המועד מחדש) אבל בראש השנה אינו על שם העבר, אלא ע"ש ההווה והעתיד... וכל מהותו של מועד, הוא כי היום הוא יום הזכרון לכל ברואי עולם להיפקד ולעבור לפני קונם כבני מרון.

פעם בימי שבט נפל למשכב אברך צעיר לימים בחולי הריאות מחמת הצינה עד שהשיב נשמתו ליוצרה, נענה הגר"ח שמואלביץ זצוק"ל ואמר וכי חושבים אתם שאברך זה מת עתה בימות הצינה וממנה, הרי הוא כבר 'נפטר' בעת שהחמה יקדה בראש כל אדם בתוככי המחזור של ר"ה... (שם הצטנן כי תפילתו הייתה ב'קריאות'). אין הכוונה לייאש אותנו, אלא אדרבה, הבה נרבה במעשים טובים, ונוסיף בתפילה, ואז ישמע הקב"ה לקול שוועתנו וננצל מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה, ואך טוב וחסד ירדפנו כל הימים.

כיו"ב עובדא הוה, שפגע איזה זבוב בהגה"ק ה'חזון איש' זצוק"ל, והיה מסבב סחור סחור סביבותיו, וכמה שהעומד בסמוך לו ניסה לסלקו לא עלתה בידו, נענה אליו החזון"א ואמר, עזוב נא, הרי זה ראש השנה'דיגע פליגעל (הרי זה זבוב של ראש השנה), כלומר לפני עידן ועדנים בימי ר"ה כבר נפסק שהזבוב יטריד אותי ולא יועילו כל טצדקי שבעולם להפריעו מלקיים גזירת וציווי ה'.

נד. מן הראוי לעורר בדברי ה'מגן אברהם' (תקצ"א בסופו), ש(פעמים) בראש השנה אחד דנים לפעמים לכמה שנים, כדוגמת חלומו של פרעה שהיה בראש השנה וחלם על שבע שני השבע, והמשכיל בעת ההיא יתפלל וירעיש עולמות כי בתפילה זו יפעול לטובה לשנים רבות.

נח. בימים מקדם היו אחינו בני ישראל הדרים ברוסי' שרויים תחת שלטון רשע שהיה מענה אותם על לא עוול בכפם עד כדי פיקוח נפש, באחד הימים הלך לו יהודי ברחובה של עיר לפי תומו ולפתע הגיע אליו שוטר, אסר ידיו ורגליו בשרשראות של ברזל ואמר לו אקחך לפני ה'שופט' שידון אותך, ואולי אף יוציא מפיו גזר דין שיש בו מיתה. כל תחנוניו של היהודי לא הועילו מאומה, כך היה עד שהגיעו אל שערי בית המשפט, שם פנה אליו השוטר ואמר לו, שמע אחי, כמוני כמוך, אף אנכי מבני ישראל הנני, והמשפט שאמרת ליך הייתה כוונתי על המשפט הנורא ביום הדין הקרב ובא, שאז נגזר ממעל מי בקיצו ומי לא... כשמוע היהודי דברים אלו נאנח אנחת רווחה ואמר לו, ברוך ה' שאין זה המשפט הרוסי הנורא... עלינו לראות שלא להיות כמוהו, אלא לדעת שהמשפט נורא ואיום הוא, אמנם על ידי התשובה והתפילה נצא זכאים בדין.

כאשה היולדת את בנה בכורה, ומדוע המשיל פחדם של בני ישראל למבכירה דיקא, כי לעולם יגדל הפחד מדבר שעדיין לא עבר עליו כדוגמת המבכירה שמעולם לא עברה צער לידה והיא חוששת ומפחדת יותר מלידתה השניה והשלישית שכבר יודעת לקראת מה היא הולכת. אף אנו לעת עתה דופקים אנו בשערי רחמים בכסה ליום חגנו כי על כל עניני האדם מעמדו ומצבו הנים בשמים ממעל מחדש^ט, והכל מכוסה מאתנו ואין איש יודע מה יהא בדינו בשנה עתידה זו, ועל כן חלים, זוחלים ורועדים מיום הדין הנורא^פ.

עוד מסביר הרה"ק מקאריין זי"ע (אמרי פנחס השלם תפא) שיום זה הוא כמו שלוקחים חתיכת מלח שנקרא 'טאלפין' ומבשלים אותו בקדירה לעשות 'טאלפין' חדש, וכל המלח נבלל ונתהפך שם מלמעלה למטה, ומלמטה למעלה, עד שאי אפשר להכיר איזה מהם היה העליון ואיזה התחתון, כך היא המהפכה בראש השנה, שהכל מתהפך להיות נוצר מחדש^{סא}.

בתוס' (ד"ה שיעור) - שלכן תוקעין מאה קולות כנגד מאה פעיותיה, יש שביארו את עומק הכוונה, דאם סיסרא ידעה שבנה סיסרא מנצח תדיר בכל מלחמותיו ויוצא מהם כשידו על העליונה, אך כעת כשראתה שבוש לבוא, נכנס החשש בליבה שמה הפעם שונה הדבר וקרב המלחמה מתנהל בקשיים רבים, ובפחדה כי רב החלה לבכות ולייבב מאה פעיות. כמו כן לדין בראש השנה עלינו לעורר את לבנו על ידי מאה הקולות, שהנה אכן, עד השתא הכא זכינו לחיות בטוב ובנעימים, ועודנו נמצאים על פני האדמה, מבל מקום מי יודע אם גם הפעם יעבור כל הדין עלינו בשלום ובשלווה, ועל דא וודאי קא בנינן, להתעורר לשוב אל ה' ולפעול שנה טובה ומתוקה.

הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע (מאורן של ישראל למוצש"ק סליחות) ביאר את דברי הפייטן (כפיוט 'במוצאי מנוחה' א' דסליחות) 'זוחלים ורועדים מיום בואך, חלים כמבכירה מעברת משאך', שבני ישראל חלים ומתפחדים

פעם מצאו את הגאון רבי יצחק דוד גוטפארב זצ"ל מנקיי הדעת שבירושלים ב'חדר המתנה' שלפני 'בית דין' של 'העדה החרדית', ואותם הימים ימי אלול היו... משנשאל רי"ד האם יש לו איזה דין תורה לדון או להעיד איזו עדות, נענה ואמר, לא ולא, לא באתי הנה אלא לראות כיצד נראים אנשים בטרם גשתם לדין ומשפט', וראיתי כי זה מהלך אנה ואנה ומעלה עשן מתוך לחץ ודחק, זה משנן ומסדר לעצמו טענותיו, זה צועק בכל כוחו (על רעהו) זה אומר תהלים בדמעות שלישי. והתבוננתי היטב - וכי יש כאן שאלה של דיני נפשות... או 'מלקות', לא ולא, הרי ב'סך הכל' כל ה'דיני תורה' כאן מסתובבים אודות כמה אלפי דאלער ותו לא... ואעפ"כ הכל רועשים ונרגשים כל כך, מעתה אתמהה, היאך כאן כולם צועקים ונרעשים, ואילו בחוץ ברחובה של עיר - 'אלול' לפני ה' כי בא לשפוט את הארץ, בשאלה של חיים ו... בריאות ו... והכל רגועים שלווים ושקטים.

כתב הרה"ק החתם סופר זי"ע בתשו' (אבן העזר סימן כ"ח) אודות דינו של אדם פשוט מאד, שהיה צורך להוכיח ולהיווכח האם הוא אומר אמת או שקר. בסיום תשובתו הוא מורה ופוסק כי יש לאיים עליו ושיקבל בחרם כי האמת כדבריו, אך יעשו זאת בימי אלול או בערב ראש חודש, וזה לשונו, מאיימים עליו ויקבל בחרם שהאמת כמו שאומר, וטוב שיהיה זה בימי האלול הבאים לטובה, או בערב ראש חודש בשעה שההדייטים יראים לנפשם יותר (אגב, נמצינו למידיים השקפת דורות קדומים על יומו של 'ערב ראש חודש' להחשיבו כימי אלול).

נט. הרוקח (בפירושו לתפילה) כותב 'הרת' - לשון הריון, כי בו הורה ויוצר האדם כל מה שיבוא עליו משך השנה כולה.

ס. היה אומר הגאון רבי אליהו דסלר זצוק"ל (מכתב מאליהו אלול, עמו' עד) 'בשמים לא הייתי ולא ראיתי שם כיצד נראה שם 'יום הדין', אבל לדעת את הנעשה שם אדע בראותי את השנה שעברה כיצד עברה עלינו כבר 'ידעתי גם ידעתי' דין בשמים מהו... וד"ל. המשכיל בעת ההיא ידע לנצל את הזמנים הקדושים להטיב את מעשיו ואת כל מצבו ומעמדו לשנה הבאה עלינו לטובה.

סא. כבר אמרו המושלים על הא דאמרינן בתפילת ונתנה תוקף 'כבקרת רועה עדרו, מעביר צאנו תחת שבטו, כן תעביר ותספור ותמנה נפש כל חי', ומהו הדמיון לרועה, אלא הכוונה לעת אשר הרועה 'מעשר' את עדרו, שהרי הוא מעבירם אחת לאחת דרך פתח צר, ועל כל 'עשירי' שבהם מכה בשבט הטבול בסיקרא (מין דיו אדום). הצאן שכבר עברו את הפתח נכנסים לחצר הסמוכה וביניהם אף כל ה'עשירי' אשר הסימן האדום על גביהם,

ברואיו לפקוד אותם ולראות מעשיהם יום אחד בכל שנה ושנה, כדי שלא יתרבו העוונות ויהיה מקום לכפרה, והוא רב חסד מטה כלפי חסד, וכיון שהם מועטים מעביר עליהן, ואם אולי יש בהם עוונות שצריכין מירוק נפרע מהם מעט מעט וכו', נמצא שהיום הנכבד הזה הוא קיומו של עולם, ולכן ראוי לעשות אותו יום טוב, ולהיותו במנין מועדי השנה היקרים, ואולם מהיותו יום מועד לדון כל חי, ראוי לעמוד בו ביראה ופחד יותר מכל שאר מועדי השנה, וזהו ענין 'זכרון תרועה' הנוכחים בו, כי התרועה קול שבור, לרמוז שישבור כל אחד תוקף יצרו ויתנחם על מעשיו הרעים'.

ו'סתירה' זו כבר עסק בה הרה"ק רבי פנחס מקאריין ז"ע (אמ"פ החדש תס"ט), שלכאורה יש קצת סתירה כי מצד אחד מקרא מפורש הוא (נחמיה ח י) 'אכלו משמנים ושתו ממתקים... ואל תעצבו כי הדרות ה' היא מעוכם', ומאידך גיסא מצינו להאר"י הקדוש

וגילו ברעדה - השמחה והיראה משמשים גם יחד מועתה יתמה הקורא, כיצד תדרוש מעמי להיות הן בשמחה הן ביראה גם יחד... כי באמת אין בזה סתירה, כדברי ה'רבינו יונה' (ברכות כא. מדפה"ר ד"ה גמ'), וז"ל. 'אע"פ שאצל בשר ודם היראה והשמחה הם דבר והיפוכו, שבשעה שהאדם מפתח מזולתו הוא עומד נרתע ודואג, אבל הקב"ה איננו כן, אדרבה כשהאדם מתבונן בגדולתו וירא מפניו, ישמח ויגיל באותה יראה^{סג}, מפני שבאמצעותה מתעורר לקיים המצות, וישלש ונעלם בקיומה, שיודע כי שכרו אתו ופעולתו לפניו, עכ"ל. כי שלימות היראה מביאה אותו לידי שמחה, וכן להיפך.

ובן כתב הרה"ק הרר"ב מפשר"א ז"ע במכתב (בסוף ספר 'קול שמחה') שבימים אלו השמחה והדאגה מסותרת בפחד, יזכה ה' להיות שניהם גם יחד^{סג}.

ומפורשים הדברים ב'ספר החינוך' (מצוה שיא) 'ומשורשי מצות המועד הזה, שהיה מחסדי הא-ל על

וכולם משתובבים יחדיו, ואילו היו יודעים שסימן זה בא לומר שתיכף יבוא הרועה וימסרם לשחיטה, ודאי שהיו ממהרים כל עוד רוחם בנפשם לשטוף ולהעביר מעליהם סימן ואות זה. כמו כן בימים אלו ישנם אנשים אשר ל"ע נכתבים ונחתמים לאלתר ל... אך אינם יודעים ומכירים בזה וממשיכים את הילוכם בנחת עם כל הקהל הקדוש בטוחים ושאינם במקום שיחושו למהר לרחוץ את עצמם מכל ה'סימנים' שאינם טובים. ועל כל אחד להתעורר לרחוץ רשימה וחתימה זו על ידי מעיין דמעות המתגבר, אולי ירחם עליו האלוקים.

משל נורא משלו (ז' הגה"ח רבי שמעון אהרן הרשקוביץ זצ"ל) לבאר את הכתוב על ראש השנה (תהלים פא ד) 'תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו', מהו אומרו 'בכסה' שהוא מלשון כיסוי. משל ליהודי אחד שהלך לבית עולמו והוא עדיין צעיר לימים ל"ע, ותיהום כל העיר, ובאו המספידים להספידו והוא שוכב על הארץ מעוטף בטלית, כל העם העומדים מסביבו מבכים מרה את האסון הנורא אשר מי ירפא לו, ובתוך כל הקהל סבב בנו הקטן, שעדיין אין ביכולתו להבין גודל הצרה אשר נחתה עליו, כמה יחסר לו אביו כל ימי חייו, והחל משחק עם הטלית ולמשוך בציציותיו, ניגש אליו מאן דהו ואמר לו, יקירי, האם הינך יודע מי מכוסה מתחת טלית זה, הלא הוא אביך אוהבך ששוב לא תזכה לראותו. כך אף עלינו להתעורר בראש השנה, כי כולם מסתובבים שלווים ושמחים, אך אין איש יודע מה מונח 'בכסה' ליום חגנו 'מה מכוסה מתחת הטלית', ומה יבוא על כל אחד ואחד לאחר גזירת וחתימת הדין בהאי יומא, אמנם על ידי תפילה ותחנונים לפני המקום נזכה שיתכסה לנו 'תחת הטלית' שפע רב וכל טוב.

בדומה לזה אמרו להמשיל לנער שאמו נפטרה ל"ע, ונתקשו בני המשפחה האיך להודיעו בשורה קשה זו, עד שטיכסו ומצאו עצה. קנו לו בגד חדש מפואר, ובכיס הבגד הכניסו פיתקא שכתוב בה ביגון קודר את הבשורה הכואבת. כמו כן בראש השנה, כל אחד מסתובב לו עם ה'קיטל' וכולו אומר כבוד... ואין איש יודע, איזו פיתקא הכניסו לו מן שמיא בכיסו.

סב. הגה"ק החזו"א ז"ע (מעשה איש ח"ד קסג) הרגיש פעם על איזה בחור כי מגזים הוא ב'אימת הדין' עד שבא לידי עצבות, שאלו החזו"א, התדע מדוע אין אומרים תשליך בשבת, השיב הבחור מה שהשיב, אמר לו החזו"א, לך אסור לומר תשליך כי הינך מרגיש את עוונותיך כ'משא' כבד על כתפך, נמצא שכשתצא לאמירת תשליך הרי אתה עובר על 'הוצאה' בשבת... נרגעה רוחו של הבחור והבין ש'עצבות' איננה 'אימת הדין'.

סג. כתבו הפוסקים (שו"ע או"ח סימן תקפד ס"ב) שנוהגים שהבעל תוקע עולה לתורה בראש השנה, ומבאר הלבוש (שם) טעמא דמילתא, כי פקודי ה' ישרים משמחי לב, ובזה יעלה בידו לתקוע את התקיעות מתוך שמחה וחדוה.

סניגור, וכיון שהעגל נולד מן הפרה לכן אי אפשר לרצות את הקב"ה כאשר מזכירים עוון זה, ודיננו שווה ל'כהן הגדול' שאינו נכנס בבגדי זהב לקודש הקדשים, כדי שלא יזכר כל רמז חטא בעת ה'ריצוי' לפני ולפנים. ורק ב'היכל' לא חששו כ"כ, ומותר לגשת אל הקודש בבגדי זהב, מעתה, יש לתמוה, וכי 'תקיעת שופר' של ר"ה ב'קודש הקדשים' היא, וביארו בגמרא ביוון דלזכרון הוא בבפנים דמי (ולכן אין לתקוע בשל פרה כדי שלא להזכיר אותו עוון). מכאן הוכיח הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (ר"ה שנת תרמ"ח - תרמ"ט), (הרבה צדיקים כתבו כעין זה), שהתוקע בשופר הראש השנה בכל מקום שהוא, הרי הוא חשוב ככהן גדול הנכנס לקודש הקדשים לפני ולפנים בכל חוקתו ומשפטו - אף לאסור שופר של פרה^{סד}.

ובמקום אחר (שנת תרמ"ח ד"ה איתא) מפרש לפי זה מה שאמרו (ר"ה מז.) 'אמרו לפני זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה, ובמה בשופר^{סו}, ובפשטות

(שעה"כ דף צ. הובא בבאה"ט תקפד ג) שאומר שמי שאינו בוכה בתפילות ראש השנה, סימן הוא שאין נשמתו שלימה. אלא ביאורו, דהוא כמו שמחת נישואין, ששמחה גדולה היא ולאידך פחד יש כאן שיעלה הזיווג יפה (ומקדימים הרבה תפילות ובכיות קודם הנישואין, ובעת העמדת החופה). כמו כן ביום הגדול הזה - היום הרת עולם^{סז}, מצד אחד יש שמחה גדולה שמחדשים את המלוכה, ואנו קרוצי חומר זוכים להמליך את השם הנכבד והנורא ולהכריז בכל העולם כולו 'המלך', היש לך חיד מתוק מזה, על זה אנו אכן ששים ושמחים כי חג ה' לנו. אך לאידך גיסא בוכים אנו כי איננו יודעים מה ילד יום, ומה טומן בחובו השנה החדשה הקרבה ובה, ולכן זוחלים ורועדים אנו ביום הדין.

תקעו בחודש שופר - גודל זמן התקיעות במסכת ר"ה (כו.) שופר של פרה פסול ואין יוצאים בו חובת התקיעות, משום דאין קטיגור נעשה

סד. וכפי שמדייק הגה"ק הרבי רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע (ח"ב דרוש ה) שלא כתוב 'היום היה הרת עולם', אלא 'היום הרת עולם' שביום זה עצמו הוא הרת עולם, וביום זה נבראים מחדש השמים ושמי השמים, הארץ וכל אשר בה, וכן אנו אומרים 'זה היום תחילת מעשיך', ולא זה היום היה תחילת מעשיך, ועל כן יעשה כל בר דעת פעולות למצוא חן בעיני הקב"ה, שיבראנו מחדש ויטיב לו.

והרי כך הוא דרכו של עולם, שאין זורקין מביתם את השולחן אשר נשרט ונסדק, אבל בבואם לקנות שולחן חדש לא יקנוהו אפילו עם שריטה אחת קלה. כמו כן, אף שמשך כל ימות השנה מוותר הבורא כביכול לאדם אף אם אין הנהגתו כל כך כדבעי, אך בראש השנה, אינו כן, כי כל העולם נברא מחדש, והשי"ת אשר מלוא כל הארץ כבודו מביט על האדם, ובוחן כליות ולב אם עובדו כראוי. ואם הוא מושלם ללא כל שריטה, אז הוא משית עליו כל טוב, אמנם לא יתייבש אלא יזעק אנה עבדא דקוב"ה, ובזכות זה ירחם ה' עליו ועל עמו להצילו מכל רע להיטיבו באחריתו.

וכן דימו את האי יומא לאופן שנוהגים בנקיון הבית לקראת הפסח - שרבים יריקו את כל החפצים המונחים אחר כבוד בארונם זה כשנה תמימה (מפסח העבר) ויבחנו היטב כל חפץ וחפץ האם עדיין צורך יש בו... אף כאן 'וכל באי עולם יעברון לפניך כבני מרון' ושמחה גדולה היא שעושים 'סדר' בעולם, לאידך פחד גדול יש בזה, ואין לנו שיור רק כח ה'תפילה'.

סה. פעם כאשר הוצרך הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע להוכיח בעל עבירה באמצע ימי החורף, קרא לו ואמר לו בקדושתו 'כיצד לא פחד לבך, והלא עוד מעט יגיע הזמן שלפני תקיעת שופר... [כן מספרים על אחד הצדיקים, שבמוצאי ראש השנה אמר לסובביו שצריכים לשוב בתשובה, ובפרט כאשר יתבונן שעכשיו עומד הוא להיכנס לפני ולפנים, הזמן שכל יחיד ויחיד מבני ישראל מתעורר בתשובה, ובפרט כאשר יתבונן שעכשיו עומד הוא להיכנס לפני ולפנים, בקודש הקדשים, במקום המקודש ביותר בעולם, ונצרך תחילה לנקות ולזכך את נשמתו מכל שמץ פגם עבירה ועוון, דוגמת הכהן הגדול הנכנס לפני ולפנים ביום הכיפורים ומקטיר את הקטורת בקדושה ובטהרה, ובקבלה שלימה אחת ישיג את מבוקשו זה.

סו. וטעמא דמילתא הסביר הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע (קדושת לוי לר"ה ד"ה בחצוצרות) בדרך משל, למלך גדול שתעה בעובי היער ולא מצא את הדרך לצאת משם, לשמחתו פגע בכמה אנשים וביקש מהם להראות לו את דרך המלך, אך הם לא הכירו את הדרך כי כל ימי חייהם התגוררו שם בין העצים ולא היה בידם לעזור לו,

וחדלו [פירושו, שאסרו ופסלון] שופר של פרה, משום
 אין קטיגור נעשה סניגור, ואכן השופר בין דלזכרון
 אתי, והאדם נזכר ונשפט על כל מעשיו, ככהן גדול
 הנבנם לקודש הקדשים דמי, והדברים בחווייתו, ומאד
 מאד יחרד לב האדם המעמיק בדבר הנורא הזה' (הובא
 ב'אגרות ומכתבי הגר"י סלנטר', מכתב עג).

אינו מובן הקושיא זכמה, והרי כבר אמר 'אמרו לפני
 זכרונות - כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה. 'אלא,
 דקאי על מה שאמרו 'אמרו לפני', ואיך יכולין להתקרב
 לפניו ע"י השופר, דאיתא בגמרא 'שופר דלזכרון קאתי
 כלפנים דמי', כמו כהן גדול שנכנס ביום הכיפורים
 לפני ולפנים'.

ובשופר גדול יתקע - סגולת התקיעות ברוח ובגשם
 אמרו במדרש (ויק"ר כ"ג) בשעה שישראל נוטלין את
 שופריהן ותוקעין לפני הקב"ה, עומד מכסא הדין
 ויושב בכסא רחמים^{סז}.

ידועים דברי הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ג ה"ד) 'אע"פ
 שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב,

כדברים אלו כתב גם הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל,
 ומסיים 'כאשר כח הציור מועיל למוסר [היינו
 כשאדם מצייר לפניו הדברים לנגד עיניו יועילו לו זה
 להתעורר לתוכחת מוסר], יצייר האדם עצמו אילו היה
 כהן גדול והיה צריך להיכנס ביום הכיפורים לבית קדשי
 הקדשים היה חרד מאד לנפשו בל יפגעהו רעה חלילה,
 כן יחזק אמונתו אמונת חכמי התלמוד אשר פסקו

עד שלבסוף ראה חכם אחד וביקש מאתו שיורהו את הדרך לצאת משם, הבחין החכם שהוא המלך ונרתע לאחוריו,
 אך מיד התעשת והראה לו היאך יחזור לארמונו. המלך הכיר טובה מרובה לאותו חכם, ויגדלוהו וינשאהו על כל
 השרים וילבישהו בגדי 'שר' וציווה להטמין בבית גזויו את בגדיו הישנים, ומאז התנהלו כל עניני המדינה על פיו.
 ויהי אחר הדברים האלה סרח פעם שר זה, וחטא חטא גדול אשר לא יעשה, ונידון למיתה. השר ביקש שימלאו
 את משאלתו האחרונה להתראות עוד פעם אחת לפני המלך עם בגדיו הישנים אשר בגזי המלך, וכך נפל לפני
 רגליו והתחנן לפניו שיסלח לו על מעשיו, ואכן, מכיוון שראהו המלך בבגדים אלו נזכר בטובה הגדולה שגמל עמו
 בימים ההם, ויט אליו חסד ומחל לו על העון.

והנמשל מובן מאליו, שהקב"ה חזר על כל אומה ולשון לתת להם את התורה הקדושה והם לא הסכימו לקבלה
 (כמבואר בב"ק לח:), ורק כנסת ישראל ענו ואמרו 'נעשה ונשמע' וקבלו עליהם עול מלכות שמים, ואכן הם קבלו את
 התורה בהר סיני כשנשמע קול שופר חזק מאד בהר. לכן תוקעים בר"ה בשופר - לעורר אהבת איתן, שיזכור הקב"ה
 לנו חסד נעורינו שקבלנו את התורה כאשר שום אומה ולשון לא חפצו לקבלה, וממילא סולח קוב"ה ומוחל לנו
 לכל עוונותינו.

ב'חידושי הרשב"י' (מסכת ר"ה טז:) כתב וז"ל, אמרה תורה תקעו לפני בשופר כמו שתוקעים בשופר לפני המלך
 ואומרים 'יחי המלך', ואותה תקיעה תעלה לפני לזכרון לפקוד אתכם לשלום כמלך המקלס על עבדיו העובדים אותו,
 עכ"ל, וכלומר שבתקיעה מכריזים אנו כי אבינו שבשמים הוא מלכו של עולם.

סז. כך המליץ הרה"ק ה'אהבת שלום' זי"ע, כי כביכול הקב"ה משתומם על עצמו - כיצד הגעתי הלום - לשבת
 על 'כסא דין', אין זה אלא כי 'השטן' קטרג על בני ישראל, ופיתה אותי לכעוס על בני ישראל, הרי לי שכח
 אדיר יש לשטן בפיתויו, א"כ מה טענה יש לי על בני ישראל כשהם חוטאים, הרי כל חטאם אינו אלא מחמת כוחו
 הגדול של השטן לפתותם... מטעם זה עצמו עובר קוב"ה מכסא דין לכסא רחמים.

וכעין שביאר הרה"ק המהרי"ד (פר' וירא) את נוסח התפילה 'כמו שכבש אברהם אבינו את רחמיו וכו' כן יכבשו
 רחמיו את כעסו מעלינו, ולכאורה קשה, הנה אנו מבקשים שהקב"ה יעורר רחמיו ויכבוש את כעסו, ואילו אברהם
 אבינו כבש את רחמיו ועורר את מדת הדין והגבורה לשחוט את בנו.

והסביר המהרי"ד, דהנה אמרו חז"ל (תנחומא פרשת וירא פרק כב) שבלכת אברהם אבינו אל ה'עקידה' בא השטן למנועו
 שלא יקריב את יצחק, לאחר שראה שכל ניסיונותיו אינם מצליחים החל לטעון טענות שונות ומשונות מדוע יש
 לאברהם להימנע מעשיית העקידה, עד שענה לו אברהם, אכן, צדקו דברך, אלא שאתה 'שטן' אתה, וכלל מסור
 בידנו לעשות תמיד איפכא מדברך. כיו"ב אנו מבקשים מאת ה' להשיב למקטרגים לאמר 'אכן, צודקים אתם
 בטענותיכם, אלא שעלי לעשות 'איפכא' מטענותיכם', ואכתבם בספרן של צדיקים גמורים לאלתר לחיים טובים
 ולשלום, אמן כן יהי רצון.

רמז יש בו, כלומר עורו עורו ישנים משנתכם^{סח}, ונרדמים הקיצו מתרדמתכם^{סט}, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה,

כתב בספר 'פנים יפות' (פרשת אמור, בפסוק בחדש השביעי באחד לחודש) רמז נפלא על הפסוק (תהלים פא ד) 'תקעו בחדש שפר בכסה ליום חגנו', כי הנה ידוע שהאותיות יכולות להתחלף עם האותיות שלפניהם (שער הכוונות, ענין הפסח דרוש ב). אותיות הקודמות לתיבת 'חדש' הוא 'גזר', והקודמות ל'כסה' הוא 'דין', והוא רמז ל'גזר דין' שבראש השנה, והאותיות שקודם תיבת 'שפר' הם קר"ע. וכלומר שע"י השופר קורעין גזר דין, וכמו שאנו מבקשים 'קרע רוע גזר דיננו'.

עוד נציין, שהרה"ק העטרת ישועה זי"ע אמר (ליל ר"ה קודם קידוש ד"ה בהפסרת פנחס) ש'תקעו' בגמטריא 'עושר'. עוד אמר לבאר עפ"י דברי חז"ל (ר"ה כו): 'שופר מאריך' - שע"י השופר נזכה לאריכות ימים (עטרת ישועה פר' תצא ד"ה א"י כי תצא). ואף יזכה ל'ארוכה' ורפואה שלימה (שם, פר' ראה ד"ה א"י ראה).

כן הוא מסוגל לפקידת עקרות, כי האותיות שאחר עקרה הם שופר, וכלומר שהשופר יוציאם מלהיות בכלל עקרה.

הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (לר"ה ד"ה תקיעת) כתב על דברי חז"ל (שבת קיז): 'תקיעת שופר ורדיית הפת... ללמדנו שתקיעת שופר משפיעה פרנסה'.

איתא ב'שער המלך' (ש"ג פ"ד) וז"ל. ובשעת תקיעת שופר בשעה שקולו מחזיק ברכה 'ברכת השופר' יתעוררו את עצמן בבכיה רבה, וביותר בעניית אמן אחר הברכה, שבעת ההיא יכתב קצבת הפרנסה וכל השפע לכל השנה כולה, עכ"ל.

סח. יש שאמרו בדרך צחות, מדוע תוקעים 'תשר"ת' ולא סגי בתקיעה אחת, כי פוק חזי ממנהגו של עולם כי 'צרת רבים' היא, שיש שמעירים אותם משנתם - שנת הליל, וכבר נתעוררו - ומיד יחזרו להמשיך בשנתם, ויש אשר יקומו ממיטתם ומ"מ יהלכו בחוצות כמתוך שינה... ע"כ תקנו לתקוע כמה וכמה תקיעות, להעירנו ולהקיצנו לגמרי, ולא נשוב לישן בהבלי העולם כאותם החוזרים לישן אחר שמעוררים אותם...

עוד אמרו להמשיל, לשריפה שפרצה בבית, ובאותה שעה היה אחד מבני הבית ישן על מיטתו בשלוות נפש, והנה באו כמה 'חכמים' אשר רצו 'להציל' את הלה מן הדליקה, והחלו למדוד גודלם של חלונות הבית וגם את מידות המיטה בניחותא ובכבוד ראש, זעק להם מאן דהו שוטים, בטלנים, הרי תוך כמה רגעים ישרף הלה עם מיטתו גם יחד - העירו אותו... הקיצו אותו... ויברח כל עוד נשמתו באפיו... כיו"ב לדידן, אחינו בני ישראל, ביום הדין הנורא, הפסיקו למדוד וללכת הנה והנה, הקיצו עצמכם, התעוררו להתחיל להלך בדרך המלך - מלכו של עולם. יש שביארו את דברי הגמרא (שבת קיז): 'תקיעת שופר ורדיית הפת... ומה ענין זה לזה, כשם שברדיית הפת מזדרזים מאוד כי אש בוערת בתנור ואם לא ימהר להוציא תשרף הפת... כך יש לך לדעת בראש השנה כי הזמן בוער כאש ויש למהר להציל, וההצלה תהא ע"י השופר'.

פעם נכנס הגאון הגדול הרב מפוניבז' זצ"ל אל היכל ישיבתו הרמה, ושאל את תלמידי הישיבה כדת מה לעשות באדם הישן, אשר רואה בחלומו אריה גדול הפוער פיו לבלעו חי, ובפחדו כי רב זועק האיש זעקות נואשות עד לב השמים שיחוש להצילו משיני הכפיר השואג לטרף, שאל הרב מפוניבז' האיך נוכל להצילו, הוא מותיב לה והוא מפרק לה, מ'זועקט איהם אויף... מ'זועקט איהם אויף... (מעוררים אותו משנתו העמוקה), ובזה סר כל הפחד והמוות, ומוסר ההשכל מדבריו הוא, שלפעמים שוקע האדם במשך השנה בתרדמת הזמן, והוא מהלך בדמיונות היצר הרע, ולזה בא קול השופר לעוררו משנתו, ויתפקח מכל 'חלומותיו', ויראה שלא דובים ולא יער, וכל היצר הרע על שלל תאוותיו אינו אלא חלום ודמיון בעלמא.

וכן מצינו בכל מקום שנכתב בשו"ע ופוסקים אודות ה'סליחות' נכתב לקום לסליחות, וברבינו יונה (שע"ת א ג) כתב 'לא ימצא איחור התשובה אלא בעמי הארץ אשר המה ישינים שוכבים', כי זוהי 'פתחה של תשובה' ליעור משנתו בהבלי הזמן, להתפכח ולהתחיל לעבוד את ה'.

סט. הנה כתב הרה"ק רבי צדוק הכהן זי"ע (רסיסי לילה אות לה א) ענין תקיעת שופר שכתב רמב"ם - כלומר עורו ישנים מתרדמתכם, ורז"ל אמרו (ר"ה טז). שיעלה זכרונכם לפני לטובה ובמה בשופר. הכל אחד כי 'ה' צילך' כאשר האדם מתעורר משנתו וזוכר בהש"י, אז הש"י זוכר אותו כאותו ענין שהוא זוכר בהש"י, ומה זכירתו - שהקב"ה מלא כל הארץ כבודו, והכל שלו, וצריך לעובדו וכיוצא, כל חד לפום אתערותא דיליה.

באר הפרשה - ראש השנה

וזכרו בוראכם אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן, כל אחד מכם דרכו הרעה, ומחשבתו אשר לא טובה^ע, ושונים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, שעל ידי קול השופר צריך להתעורר ולחזור בתשובה^{עא}. הביטו לנפשותיכם, והטיבו דרכיכם ומעלליכם, ויעזוב

ועל זה נאמר (ישעי' כז ג) 'והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור', הנה נאמר כאן שני מינים, א. האובדים בארץ אשור ב. והנדחים, שהם שני סוגי אנשים ששוקעים ונטבעים בדמיונות, האחד - שמשקיע עצמו בהשתדלות תדירה בעסקי עולם הזה כגון לקבוץ ממון וכיוצא שאר תאוות או רדיפת שררה וכבוד או ניצוח וקנאה עד שלבו מוטד שאי אפשר לו לזכור את הש"י כלל, וזה נקרא 'אובד' ח"ו, כאשר הוא בתכלית השיקוע. וזה ענין אשור - שהשר שלהם סנחריב בלב כל העולם כולו... (והשני הוא ענין 'והנדחים' עיי"ש), והנה לזה בא קול השופר לעורר אותנו לקום מ'שינה' עמיקתא זו...

ואין מי שאינו מתעורר לקול השופר שהרי ג' מיני שינה יש 'תנומה' והיא הקלה שבשינה, למעלה ממנו 'שינה', ו'תרדמה' קשה מכולם (עד שנפסק שאפשר לצרף את הישן למנין, שו"ע או"ח נה ו, ואילו שיכור השרוי ב'תרדמה' אינו מצטרף למנין, משנ"ב צט י), ולזה הביא הרמב"ם כי הרמז לתקיעת שופר הוא בפסוק זה 'עורו... ונרדמים הקיצו מתרדמתכם', כי הכל מתעוררים לקול השופר.

אמנם, מאד יש לו לאדם להיזהר לשמוע היטב את קול השופר - למה ירמזון דבריו... כי ב'רגילות' יפסיד גם את זה, וכדמצינו ל'גר"א' (בפירושו יונה ג א) שלכן אין תוקעים בשופר בערב ראש השנה - אף שאנו תוקעים בכל יום מימי אלול, כי הוא בדומה מה שאמרו (גיטין נו:): שהקב"ה שלח 'בריה קלה' ויתוש שמה שתכנס במוחו של אותו רשע טיטוס ותפריע את מנוחתו ושלוותו, עד שעבר טיטוס ליד בית הנפחים ושם שקט ושתק היתוש לקול הלמות הפטישים, ע"כ מאותו היום הביאו נפחים לפניו למען ישתוק היתוש, אך גם זה לא הועיל כי אם לשלושים יום ותו לא - שכן 'ל' יום רגילות הוא' והיתוש נתרגל שלא להבהל ושלא ל'התעורר' מקול הרעש גדול של הפטישים... אף אנו חוששים שלא 'נתרגל', לקול השופר הנשמע כבר במחננו זה שלושים יום, ואף בר"ה נישאר להיות 'שוגים בהבלי הזמן' ל"ע, ע"כ פוסקים יום אחד מלתקוע, ושוב אין כאן שלושים יום, וכך יעלה בידינו לעורר את הישנים... ע. סגולות גדולות ונפלאות נקשרו בה ב'תקיעת שופר', כתב הרהק רבי צדוק הכהן זי"ע (דברי חלומות, יד, וז"ל, בכל מצוה ישנה קדושה מיוחדת כפי אור של אותה מצוה, מצות שופר מביאה יראה בלב וכמו שנאמר אם יתקע וגו' ועם לא יחרדו, וזהו עיקר המבוקש מאיש הישראלי וכמו שנאמר מה ה' א' שואל מעמך, כי אם ליראה ונאמר סוף דבר הכל וגו' האלקים ירא וגו' כי זה כל האדם, ועל כן מצוה זו בראש השנה להכניס היראה בלב על כל ימות השנה... ומסיים שם, וכל מחשבות של יראת שמים הבאים ללב האדם בכל ימות השנה הכל מקיום מצות שופר בראש השנה. וכאותו לשון כתב הוא עצמו (ר'סיסי לילה' אות לה) שכל כוחנו לעסוק בתורה בכל השנה כולה בא מכוח דשופר בר"ה.

עא. שנה אחת קודם התקיעות פנה מרן ה'בעל שם טוב' הק' זי"ע וזעק מנהמת לבו - הבאתם את טפכם ובניכם הנה, עשו כל איש 'חשבון נפשו' שמא הולך את בניו לבית המדרש כמו שהולך אברהם אבינו את יצחק בנו לעקידה, על כן עשו תשובה גדולה והתפללו בעד בניכם, וגעו כל העם בבכי והוסיפו ביראת ה' טהורה.

ביאור נורא ביאר הרה"ק ה'אור המאיר' זי"ע (עפ"י דבריו בד"ה א"י היתקע, ועיי' כתר שם טוב ח"ב דף כב:), דלכאורה אם השופר בא לעורר את ישראל לתשובה, מדוע הוצרכו ל'שופר' אפשר לתקן שבכל עיר ועיר ידרוש החכם 'דרשת התעוררות' בקול חוצב להבות אש. ומבאר בדרך משל, לעיירה מוקפת חומה שהתגוררו בה עניים ועשירים, והעמידו שומר בפתח העיר שישמרו אותם מן המזיקים והגנבים, והנה כאשר יבחין השומר בכנופית גנבים המתקרבים לעיר ויצעק גנבים... גנבים... לא יתאספו אצלו כי אם העשירים לבדם הדואגים על כספם ורכושם, ורק הם יסייעו לשומר להתגבר כנגד הגנבים ולגרשם מתחום העיר, ואילו העניים ישארו בבתיהם, כי לא איכפת להו כ"כ אם יכנסו הגנבים בתוך העיר, מאחר שבלאו הכי אין מה לגנוב מהם, אך אם יצעק השומר בקול אש... אש... שהעיירה בוערת וכל הרוצה להציל את נפשו עליו לעזוב את העיר, אזי ימלטו כולם על נפשם

והכי נמי אם היה החכם דורש לפני העם להתחזק בענייני תפילה, היו חלקם אומרים שהם מתפללים כהוגן ואין הדברים מכוונים אליהם, ואם היה מעוררם בלימוד התורה היו התלמידי חכמים מתנערים ואומרים שהם עסקו בתורה כל השנה כולה, ואם היה מוכיחם על ענייני גמילות חסדים היו העסקנים הולכים בלב רגוע, שלא אליהם

חטאנו 'בכלל ובפרט', ולקבל כל א' ממנו לשוב מאיזה עוון שבידו, ואל יפחות כל אחד לשוב מאיזה חטא - קל או חמור, כי בזה זוכה להיות צדיק בעל תשובה ומכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות".
וכן כתבו הראשונים שמי שלא שב בתשובה באותם הימים שקודם ר"ה ונחתם בר"ה בין הרשעים, שאם

כתב ה'פלא יועץ' (ערך ר"ה) בשם הרש"ש (נהר שלום בסדר תפילות ר"ה ותק"ש) כי התעוררות תשובה מועילה היום בנגד טורח גדול בזמן אחר".
זכה כתב הרש"ש (שם) וז"ל. 'עת רצון' הוא זמן התקיעות להתחרט חרטה גמורה על כל אשר נואלנו ואשר

נאמרה התוכחה, ולכן אמרה תורה לתקוע בשופר בקול רעש גדול, שזה מעורר את כל אחד ואחד לחזור בתשובה בכל מצב שהוא, ולב יודע מרת נפשו והוא עצמו מכיר בנגעי עצמו, וכדוגמת השומר הזועק אש... אש... הגורם לכולם לברוח ממקומם.

כיוצא בזה הגיד הגאון ה'חפץ חיים' זצ"ל, שמי שאינו מתעורר בראש השנה להפיל כל החומות והמחיצות המבדילות בין ישראל לאביהם שבשמים על ידי תפילה, הרי הוא דומה לבעה"ב שארמונו עולה בלהבות, והוא נח על משכבו בנחת וברוגע, ואף שכולם צועקים לעברו 'אש, אש', הרי הוא מתעלם מהם ואינו טורח להביא מים כדי להציל את רכושו, והנמשל ברור, שבעת כזאת יש בידו לפעול שיפסקו עליו שנה של שפע וברכה, ואילו הוא בסכלותו מתנהג כאותו טיפש שאינו מתאמץ להציל מן הדליקה, ובזה מבואר דברי הירושלמי (הובא ברמ"א תקפג ס"ב) 'מאן דדמיך בריש שתא דמין מזליה', היינו שאינו נותן אל לבו לנצל את הזמן 'בריש שתא'.
עב. סיפר הרה"ח הישיש רבי זאב אייזנבאך זצ"ל ששמע מאחד מזקני ירושלים ששמע מזקנו בעל המעשה, בהיותו ילד קטן נסע עם אביו באחת השנים לשהות בראש השנה בצל הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע, והיה אז שם ציבור גדול מאד של חסידים, ומחמת הדוחק והצפיפות היו חייבים להוסיף עוד מקום לעמוד בעת התפילה, לכן עשו חור גדול בגג של בית המדרש, והרבה מן החסידים עמדו על הגג ושם הביטו אחרי הרה"ק מטשערנאביל בעבודתו בקודש.

אך עדיין שרר דוחק גדול בבית המדרש, ומחמת גודל הדוחק והצפיפות שהיו קודם התקיעות התעלף בעל-המעשה חסר אונים, מיד מיהרו לעוררו מעלפונו והשיבוהו אצל הבימה - מקום ששלט האוויר (תחת החור שבגג) בסמוך להרה"ק מטשערנאביל, מפני שהותו במקום קרוב כ"כ זכה אז לשמוע דברות קודש שדרש הרה"ק מטשערנאביל באותה שנה בקול חוצב להבות אש קודם התקיעות, וכה אמר, ה'תקיעה' היא קול שופר חלק המורה על מדת הגאווה, ואילו תרועה מורה על שברון לב ומדת ענווה, וזהו הרמז בפסוק (תהלים מז ו) 'עלה אלוקים' כדי לסלק מדת הדין המרומז בשם אלוקים, צריך לקיים 'בתרועה' שיהא לבו נשבר בקרבו, אך סילוק שם ה' המורה על רחמים נעשה חלילה 'בקול שופר', דהיינו קול התקיעה שנדמה בעיניו שהוא חלק ואין בו פגם, רחמנא ליצלן. ויהי כאשר שמעו הקהל את דבריו הקדושים יוצאים מעומק לב טהור געו כולם בבכי, והעיד הילד שמן הגג נשפכו דמעות כמים שהרטיבו את כל בגדיו מכף רגל ועד ראש.

עג. אף על העבירות החמורות ביותר יש בידו לשוב באותה שעה, וכמו שאיתא ב'צמח צדק' (ליקוטים אות ג), דגבי שופר כתיב (תהלים פא ד) 'תקעו בחודש שופר', ואצל יעקב אבינו נאמר (בראשית לב כו) 'ותקע כף ירך יעקב' כי אותיות 'תקעו' הן אותיות 'ותקע', ללמדנו שבעת תקיעת שופר יכול האדם לתקן אף מה שפגם בירכו דהיינו אביזרייהו דגילוי עריות.

והרש"ש (הובא ב'פלא יועץ' שם) הוסיף, שאפילו מחטיא את הרבים מתכפר על ידי תשובה בעת התקיעות.
עד. הנה, חז"ל (עיי' ר"ה לג:) למדו כמה וכמה הלכות ב'תקיעת השופר' של ראש השנה מתקיעות דיובל, ולכאורה צריך ביאור הרי תקיעת היובל הייתה תקיעה אחת (של ב"ד) לחמישים שנה, ובס"ה כל מנין תקיעות הללו בכל שנות קיומו של 'כלל ישראל' אינו עולה כי אם כ"ז יובלות שנהגו בעם בני ישראל, ומדוע למדו משם לראש השנה הנהוג זה אלפי שנים וכבר תקעו ויתקעו ריבי רבבות של תקיעות, ושפיר היה ללמוד יובל מר"ה ולא להיפך, אלא אפ"ל עומק הכוונה דבא ללמדנו דכמו שביובל ע"י 'תקיעה אחת' יצאו אלפי עבדים לחרות עולם, ואלפי שדות שבו לבעליהם, והכל בכוח אותה תקיעה אחת, אם כן יש לנו ללמוד לדידן - שבאיזה מצב שרק נהיה, אפשר לנו בתקיעה אחת לצאת לחרות עולם מידי של יצר זה... להיות אדם חדש.

הרהר בתשובה באותו היום בציבור יקרע רוע גזר דינו, יען שערי תשובה פתוחים ע"ה.

בה אמר הרה"ק מרוזין זי"ע (עירין קדישין השלם) אילו היו יודעים בני אדם כח ועת רצון של תקיעת שופר היו מחזיקים את הזמן בשתי ידיים.

אמנם כל זה יהא מתוך 'שמחה של מצוה', וכמו שכתב רבי סעדיה גאון (בטעמו הראשון) מדוע תוקעים בשופר 'וכן עושין המלכים בתחילת מלכותם, שתוקעין לפניהם בחצוצרות וקרנות וכו', וכן אנו ממליכין עלינו את הבורא יתברך ביום זה, וכן אמר דוד (תהלים צה ו) בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'. ופשיטא שזה נעשה מתוך חדוה ושמחה כמשל המלכת מלך ב"ד.

לבן כתב הגאון רבי חיים מוואלוז'ין זצוק"ל (בסוף סידור הגר"א, 'כתר ראש' אות קד) שרבו הגר"א מוויילנא זי"ע היה שמח שמחה גדולה בטרם ניגש לתקיעת שופר.

וצדקה מעבירין - מעלת הצדקה בפרט בימים אלו

הנה אמרו (עיי' ר"ה פז): 'תשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה', נוראות כתב ה'לקט יושר' (הל' ימי הסליחות יב), בשם 'החבר משה מינין', לפרש היאך

אפשר לקרוע ולבטל גזירת קשות ורעות על ידי מצות גמילות חסדים, דהא כתיב (משלי יז) מלוה ה' חונן דל, ובגמרא (ב"ב י). אמר רבי יוחנן 'אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, כביכול 'עבד לוח לאיש מלוה' שהקב"ה נעשה כלוה מן האדם, והנה בכל מקום קיימא לן (הו"מ יד א) שהתובע הולך אחר הנתבע (והדין יתקיים בב"ד שהנתבע רוצה לילך אליו), מכל מקום בחלוצאה מחוייב הלוה - הנתבע ללכת אחר המלוה - התובע. מעתה, אם אמרנו שהקב"ה הוא כביכול כלוה ממי שגומל חסד לחברו, נמצא שביד האדם - המלוה להחליט לפני איזה ב"ד הוא רוצה לעמוד בדין, וממילא אפשר לו לטעון שרוצה לעמוד בפני מדת החסד והרחמים ולא בפני מדת הדין.

זבזה ביארו מה שאנו אומרים בתפילה (בפי"ט ז'נתנה תוקף) 'ויכון בחד כסאך, ותשב עליו באמת', שע"י גמילות חסד יהא בדינו להחליט באיזה כסא ישב כביכול לדון אותנו ע"י.

ואל יחשוב האדם שלא נאמרה מצות צדקה כי אם לעשירים, כי אפשר לקיים מצות חסד בגופו ע"י, ואדרבה גדולה ויתירה היא ממצות צדקה שבממון, וכמו שאמרו (סוכה מט:): 'בשלשה דברים גדולה גמילות

כעין זה יש מבארים מדוע נלמד שיש לתקוע ב'תקיעות' דערב שבת להבטיל את העם ממלאכה 'תקיעה תרועה תקיעה' - מתקיעות ד'ראש השנה' ומה ענין זה לזה, אלא כי זוהי מהותו של שופר להכריז נפסק ונגמר מצב פלוני, מהיום מצב חדש יש כאן, כמו שמכריזין בראש השנה שהקב"ה יושב ודן את כל העולם וכל מה שהיה עד עתה כלל אינו בטוח שימשך, וכך הייתה תקיעת שופר בימעמד הר סיני לומר כי מעתה כל העולמות תלויין ועומדין 'אם יקבלו ישראל את התורה, מוטב...'. כן נמי מכריזים בער"ש עד עתה עשינו מלאכת חול מעתה - שבת קודש. עה. הרה"ק רבי יחיאל ממוש זי"ע נכנס פעם אל בית מדרשו לתקיעת שופר, וכבר עלה אל הבימה, ולא אבה לתקוע בהראותו שבסמוך עומד 'דבר אחר' האוכל ומכלה פירות בשדהו של אחד היהודים, ולא יוכל לתקוע עד שיגרשוהו משם, ואכן שני אברכים יצאו וגירשוהו ומיד החל בתקיעות. כעבור שנים סיפר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע סיפור זה, ונענה ואמר 'אזא מעשה פון דער מוש'ער האב איך נאך נישט געהערט' (סיפור נורא כזה מהרה"ק ממוש עוד לא שמעתי), נענו החסידים ואמרו, שלבטח התלהבותו של הרבי היא ממעשה החסד והצדקה של הרה"ק ממוש, שאף בזמן מרומם קודם 'תקיעת שופר' דאג לשדהו של יהודי (כדוגמת המסופר על הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע שמצאוהו קודם תפילת 'כל נדרי', כשהוא מנדנד תינוק בעריסתו אשר אמו עזבתו והלכה לביהכ"נ, כי זה כל מהותם של צדיקים, שאף בזמנים אחו"י שרעפים זוכרים הם את עם ה' לעשות עמם חסד ואמת). אך ה'בית אברהם' נענה ואמר בלהב, 'מדוע אינכם מבינים עמקות המעשה, הרי כל כוונת התקיעות היא לעקור את ה'דבר אחר' מכרם ה' צבאות בית ישראל, כי זהו כל התקיעות שכל אחד יעקור את כל הרע מגופו ורוחו ונשמתו.

עו. מעשה באברך מחסידי הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע ששהה לצד מיטת ידידו החולה במשך כל היום של ר"ה, ולא בא לבית המדרש רק לעת התקיעות, ומשראהו הרה"ק אמר, זה האיש בן עולם הבא (אף שבדרך כלל לא שמעו ממנו דיבורים כאלו) כי גדולה גמילות חסדים לזכות על ידה לעולם הבא.

עז. ובכלל זה, שיהיה בכל עת שמח וטוב לב ומאיר פנים לכל אדם, 'שאלה' נשאל הגאון רבי אביגדור מילער זצ"ל לעת זקנותו בימים שלפני ראש השנה - מהי ההכנה הראויה לקראת יום הדין הגדול והנורא, ענה ר"א 'סמייעל'

חסדים יותר מן הצדקה, צדקה בממונו גמילות חסדים בין בגופו בין בממונו, צדקה לעניים גמילות חסדים בין לעניים בין לעשירים, צדקה לחיים גמילות חסדים בין לחיים בין למתים^{ע"ה}.

יהי רצון מלפני אבינו שבשמים שנוכה להכתב ולהחתם בספשי"ג לאלתר לחיים טובים ולשלום, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, פרנסה טובה וכלכלה, למלא אסמינו שבע ברוח ובגשם בנקל וברוח וכט"ס ע"ה, ויבטל

(לחייך, להאיר פנים של שמחה לכל אחד), השואל חשב שלרוב זקנתו לא הבין ר"א את שאלתו - שהרי לא ביקש ממנו הדרכה לקראת 'פורים'... אלא לקראת 'יום הדין', שב ושאלו, מהי ההכנה לקראת יום הדין, ושוב, ר"א בשלו - סמייעל... וביאר כוונתו, אתם חושבים כי לרוב זקנתי לא הבנתי אל נכון את שאלתו, אפרש שיחתי, בדרך משל למי שעומד בראש 'רשת חנויות' המפוזרות ברחבי העיר, עולם כמנהגו נוהג וכל חנות אשר ברשותו מתנהלת על ידי עובדיו ומשרתיו, עדי הגיע 'אחרית שנה', אז יקח בעה"ב זמן - יערוך 'מאזן' (באלניס, הכנסות כנגד הוצאות) ויברר היטב את כל הנעשה בכל חנויותיו, ויגלה כי במקום פלוני יש מידי הרבה 'עובדים' ויש לשלח חלק מהם, במקום פלוני צריך 'לפרסם' יותר על קיום החנות למען ידעו דור אחרון שזכו לחנות כזאת בקרבם, במקום שלישי צריך להרבות ב'מיני' הסחורה... מכיוון שנדבר עם יועציו, אמרו לו אף אם נראה שעליך 'לשחרר' חלק מ'פועליך', חוס נא חמול נא, את פלוני אל תסלק, כי עצם שהייתו מביאה לך 'קונים' רבים מחוץ - ע"י החיוך והארת פנים שהוא מאיר לכל הבאים בשעריו... כך נמי האי יומא יום ראש השנה הוא יום שהקב"ה עורך בו כביכול 'מאזן' - בוחן ובודק את כל הנעשה בעולמו וכל באי עולם יעברו לפניך כבני מרון, פעמים שהוא מחליט על כמה מ'עובדיו' שאפשר לשלחם מ'עסק' זה העולם... אמנם את אלו המאירים פנים לבאי עולם אותם ישאיר בכל אופן. מעתה תבין כי עצה טובה והגונה נתתי לכם לקראת יום הדין.

כע"ז ידוע כי הגה"ק רבי ישראל סאלאנטער זצוק"ל היה אומר במשל ל'בית מלון' היקר בעולם אשר השהות בו עולה כששת אלפי דאלער לשעה, ואף עשירים גדולים אינם יושבים בו יותר מכמה ימים ספורים, והנה רואה אחד האורחים את ידידו שמכבר הימים השהה אף הוא במלון, ויתמה העשיר עד מאד מה לידידי העני בבית יקר כזה, וישאל את ידידו הגידה נא לי כמה זמן שהותך כאן, ויענהו העני, זה לי כשנתיים ימים אשר אנכי יושב כאן, ותגדל תמיהת העשיר... עד שהסביר לו העני אני ממשרתי בית המלון, ולצורך עבודתי ניתן לי חדר ובית מדור בזה המלון היקר... כך כביכול העולם הזה 'עולם יקר' הוא עד מאד, אבל מי שעובד כאן, כלומר שיש בו תועלת לצורך העולם מחזיקים אותו כאן כחלק מ'בית המלון' ולא לצורכו אלא לצורך גבוה, ונוגע לכל מי שמאיר פנים לבאי עולם (וכיו"ב מצרכי רבים) שמשאירים אותו לצורך העולם.

עח. הדברים אמורים הן בעשה בטוב והן בסור מרע - בזהירות שלא לפגוע בכבודו... מעשה אירע לפני כשלושים שנה, אל הרה"ק מטאהש זי"ע הגיע אחד מהאדמו"רים לשהות בצל קדשו בימי 'ראש השנה', והנה היה שם בחור אחד מחסידי טאהש שמעשה ילדות תפסתו, ומכיוון שהיה נראה לו כי כבודו של רבו יורד במעט בזה שמתפלל בביהמ"ד רבי נוסף, ע"כ ירד לחייו של אותו אדמו"ר האורח, ובליל א' דר"ה ביזהו לעיני כל הקהל באופן נורא ומבהיל ממש (כשגמר האדמו"ר 'כיבדו' הבחור בפתיחת הארון לאמירת 'לדוד מזמור' - כשעדיין היה הרה"ק מטאהש באמצע תפילת העמידה, וכן עשה האדמו"ר)... ויהי ממחרת, קודם התקיעות קרא לו הרה"ק מטאהש לחדרו, והורה לו לפתוח את הארון, פתח את הארון הראה לו הרבי קח נא מכאן 2 דאלער וסע מהר העירה (טאהש היא עיירה קטנה לא הרחק מהעיר מאנטריאל), הבחור הביט בתמהון וחרדה על הרבי ונעתקה לשונו מפיו - הרי ר"ה היום והיאך מצווני הרבי ליסע העירה... אך הרבי דחק בו כמה פעמים, נו, קח לך את שני הדאלער וסע העירה... הבחור פרץ בבכי, וכי מה רוצה הרבי ממני והרי ראש השנה היום - כי קדוש היום לאדוננו ואיך אסע ואחלל עיצומו של יום, אז נענה הרבי בחריפות, מעשיך דאתמול גרועים בהרבה מנסיעה זו... (כמוכן שהרבי הניחו לנפשו, והבחור יצא משם כשהוא מלא בהרהורי חרטה ותשובה).

עט. שמעתי מאדם חשוב שליט"א שאחד מבניו התדרדר ל"ע מטה מטה... וכשהוצרכו לטפל בו הוזהר נוראות כי כהיום הזה אין בכוחם של בני דורנו לסבול עול מכות, אין לו לטפל בו רק בדברי רכות נחמות ופיוסים... וכך הוזהר שוב ושוב ע"י מחנכים משפיעים מבינים ופסיכולוגים - אין הדור כשר וראוי לקבל מכות, רק בדברי רכות נחמות ופיוסים... והנה באחד השעות הקשות שעבר עם בנו נשא עיניו בדמע כלפי שמיא וזעק מנהמת לבו הכואב, אוי... רבש"ע... אף אליך אתחנן, אנא ה', אין הדור כשר וראוי לקבל מכות, רק בדברי רכות נחמות ופיוסים... (באותה

מעלינו כל מיני גזרות קשות^פ, תקע בשופר גדול לחרותנו^{פא} ושא נם לקבץ גלויותינו בב"א.

שעה נתבשר מיד בשורה טובה אודות בנו), אף אנו נבקש כלפי שמיא באלו הימים - אין הדור כשר וראוי לקבל מכות, אנא ה', רק בדברי רכות נחמות ופיוסים.

פ. דבר נפלא מצינו ברש"י על הפסוק (שאנו אומרים לפ י תקיעת שופר, תהלים מז ד) **ידבר עמים תחתינו**. שכוונת הקרא לומר, שהקב"ה יעביר מעלינו כל גזירות קשות ויתנם על הגוים במקומנו, וז"ל רש"י, יתן דבר בעובדי כוכבים תחת נפשנו, להיות חמתו מתקררת בהם, ואלו (בני ישראל) ניצולים... (ורק לאחר מכן הביא רש"י כפירוש נוסף שהוא מלשון 'הנהגה'). כיו"ב מצינו לה'פני יהושע' המבאר (במסכת ב"ק נ:): שבכל מקום שנגזרה גזירה אי אפשר לבטלה רק ע"י שהקב"ה מעבירנה על אחר, ולכן לוקחים 'תרנגול' לכפרה - להעביר עליו כל מיני גזרות באם הם נגזרו ח"ו לבוא עלינו, וזהו הרמז שאנו תוקעים בשופר של איל, כי גם שם עברה הגזירה של והעלהו לעולה על האיל.

פא. להרה"ק המנחת אלעזר ממונקאטש זי"ע היה נכד יחידי בשם 'הערשלע' (אשר נולד מבתו היחידה כמה שנים לאחר נישואיה) והיה הנער עבירו 'בן יקר, וילד שעשועים'. בימי אלול כשעדיין לא מלאו להערשלע ג' שנים היה נכנס לזקנו וביקש מאתו שיתקע עבירו בשופר כי אהב הנער לשמוע את תקיעתו של זקנו, והרה"ק מחמת רוב אהבתו לנכדו הסכים לו ותקע עבירו בכל יום תקיעה אחת שלא על סדר התפילה.

ויהי ביום ערב ראש השנה נכנס הערשלע לשמוע תקיעתו היומית כפי הרגלו זה כמה שבועות, והיום, סירב הרה"ק לתקוע, והסביר לנכדו, כי היום ערב ראש השנה ואסור לתקוע, אבל הערשלע לא הניח לזקנו, ובבכיות עצומות התחנן לפניו - רק תקיעה אחת, רק תקיעה אחת... ניסה הרה"ק לרצותו במיני מתיקה אך לא הועיל מאומה, 'הנער בוכה' שרצונו עז לשמוע תקיעת שופר, עד שלא היה יכול המנח"א לעמוד מנגד נוכח הפצרותיו ובכיותיו, לקח השופר ותקע בו תקיעה אחת.

למחרת קודם התקיעות עלה המנח"א לדרוש כהרגלו בכל שנה ושנה, וסיפר מה שאירע ביום האתמול עם נכדו החביב - הערשל"ע, שביקש ממנו לתקוע בזמן שאין תוקעין בשופר בכלל, אבל, 'מה היה עלי לעשות, אין הכי נמי, אין תוקעין בערב ראש השנה, אבל מה לא עושים עבור ילד שאהוב עלי כל כך'.

והרים קולו בבכייה נוראה, כשהוא צועק כלפי שמיא, 'רבונו של עולם, עדיין לא הגיע זמן הגאולה, עדיין לא הגיע הזמן לתקוע ב'שופרו של משיח', אבל אנחנו בני א-ל חי, בניך חביביך, הננו מבקשים בבכייה, אבינו שבשמים, אפילו לא הגיע העת הנכון, אבל אנחנו מבקשים לשמוע רק תקיעה אחת, מה לא יעשה האב המרחם על בניו עבור בנו האהוב עליו, ואני יודע, שרוצים ליתן לנו דברים טובים אחרים בכדי להרגיע אותנו בתוך הגלות, אבל זה לא יפדה אותנו, ואנחנו רוצים רק, שאבינו שבשמים יתקע תקיעה אחת. תקע בשופר גדול לחירותנו.